

De la data cînd a fost mai întîi publicată (1941) și pînă astăzi, cartea aceasta s-a vîndut în sute de mii de exemplare și le-a slujit multor intelectuali drept călăuză pentru întoarcerea la o credință în Dumnezeu.

Cartea a III-a: Conduita creștină

11. Oamenii noi

În capitolul precedent am comparat lucrarea lui Cristos de facere a oamenilor noi cu procesul de transformare a unui cal într-o făptură înaripată. Am folosit exemplul acela extrem pentru a sublinia ideea că nu este vorba de o simplă îmbunătățire, ci de o Transformare. Cea mai apropiată paralelă din lumea naturală este întîlnită în cazul transformărilor remarcabile pe care le putem produce în unele insecte dacă le tratăm cu anumite radiații. Unii oameni cred că acesta este modul în care a operat evoluția. Modificările din creaturi, modificări de care depinde totul, s-ar putea să fi fost produse de radiații venite din spațiul cosmic. (Desigur, odată ce au apărut aceste modificări, a început să acționeze asupra lor ceea ce ei numesc „selecție naturală”, adică modificările favorabile supraviețuiesc, iar celelalte se sting.) Poate că omul modern înțelege ideea creștină mai bine dacă face legătura cu evoluția. Toată lumea știe despre evoluție (deși, desigur, unii oameni educați nu o cred): tuturor ni sa spus că omul a evoluat din forme inferioare de viață. De aceea, oamenii se întrebă deseori: „Care este pasul următor? Ce va apare după om?” Unii scriitori cu imaginație încearcă uneori să descrie acest pas — „Supraomul”, cum îl numesc ei; dar de obicei ei nu reușesc decît să zugrăvească o ființă mult mai rea decît omul, așa cum îl cunoaștem noi, și după aceea încearcă să compenseze aceasta prin faptul că îl înzestreză cu picioare sau cu mîini foarte lungi. Dar să presupunem că pasul următor ar fi ceva mult mai diferit de stadiile anterioare decît își poate imagina cineva. Nu este oare foarte probabil să fie așa? În urmă cu sute de mii de ani, au apărut creaturi foarte bine protejate, cu o armură groasă. Dacă cineva ar fi urmărit atunci cursul evoluției, probabil că s-ar fi așteptat ca aceste „armuri” să devină tot mai solide. Dar ar fi greșit. Viitorul rezerva ceva la care nu se aștepta nimeni atunci. El avea să producă animale mici, neprotejate, fără blană, dar care aveau o minte mai bună: și cu mintea aceea ei aveau să stăpînească întreaga planetă. Ei nu aveau să aibă doar mai multă putere decît monștrii preistorici, ci aveau să aibă un nou gen de putere. Pasul următor nu numai că avea să fie diferit, ci avea să fie un nou gen de diferență. Rîul evoluției nu avea să curgă în direcția în care l-a văzut observatorul acela: de fapt, avea să facă o cotitură bruscă.

Mi se pare că cele mai larg acceptate presupuneri cu privire la stadiul următor fac același gen de greșeală. Oamenii văd (sau cel puțin cred că văd) cum ființa umană își dezvoltă un creier mai mare și dobîndește o stăpînire mai mare asupra naturii. Deoarece ei cred că rîul curge în direcția aceea, ei își închipuie că va continua să curgă în acea direcție. Dar eu nu pot să nu cred că stadiul următor va fi realmente nou; el va merge într-o direcție pe care nu am fi putut-o visa niciodată. Dacă nu ar fi așa, nici nu ar merita să fie numit un Stadiu Nou. Ar trebui să ne așteptăm nu numai la diferență, ci la un nou gen de diferență. Ar trebui să ne așteptăm nu numai la o simplă schimbare, ci la o nouă metodă de a produce schimbarea. De fapt, ar trebui să ne așteptăm ca stadiul următor al evoluției să nu fie un stadiu al evoluției: ar trebui să ne așteptăm ca însăși evoluția, ca metodă de producere a schimbării, să fie înlocuită. În fine, nu ar trebui să fim surprinși dacă, atunci cînd se va petrece lucrul acesta, foarte puțini oameni vor observa ce se întîmplă.

Ei bine, dacă vrei să vorbești în acești termeni, concepția creștină este tocmai că Stadiul Următor a

apărut deja și este cu adevărat nou. Nu este o schimbare de la oameni inteligenți la oameni mai inteligenți: este o schimbare care merge într-o direcție cu totul diferită — o schimbare de la a fi creaturi ale lui Dumnezeu la a fi copii ai lui Dumnezeu. Primul caz a apărut în Palestina în urmă cu două mii de ani. Într-un sens, această schimbare nu este nicidecum „evoluție”, deoarece nu este ceva ce rezultă dintr-o desfășurare naturală a evenimentelor, ci este ceva ce vine în natură din afara ei. Dar tocmai la așa ceva trebuie să ne așteptăm. Noi am ajuns la ideile noastre despre „evoluție” prin studierea trecutului. Dacă există noutăți pregătite în viitor, atunci ideea noastră, bazată pe trecut, nu le va cuprinde. De fapt, acest Stadiu Nou se deosebește de toate celelalte nu numai prin faptul că vine din afara naturii, ci și prin alte câteva trăsături.

(1) Nu este realizat prin reproducere sexuală. Ar trebui oare să fim urprinși de acest lucru? A existat un timp când nu a existat sexul; dezvoltarea a avut loc prin metode diferite. În consecință, ne putem aștepta să vină o vreme când sexul va dispărea sau (și aceasta se petrece în realitate) un timp când sexul, deși continuă să existe, încetează să mai fie principalul canal de dezvoltare.

(2) În stadiile primare de dezvoltare ale organismelor vii, ele nu au avut de ales, sau au avut prea puțin de ales, în ce privește pasul nou. Progresul a fost, în principal, ceva ce s-a petrecut cu ele, nu ceva ce au făcut ele. Dar noul stadiu, trecerea de la a fi creaturi la a fi copii, este voluntar, cel puțin într-un sens. Nu este voluntar în sensul că noi înșine am fi putut alege sau l-am fi putut imagina, dar este voluntar în sensul că atunci când ne este oferit îl putem refuza. Dacă vrem, ne putem retrage, putem să rămânem în pătrățica noastră și să lăsăm noua Omenire să înainteze fără noi.

(3) Am spus că „primul caz” a fost cel al lui Cristos. El este mult mai mult decât atât. El nu este doar un om nou, un specimen dintr-o specie, ci El este Omul nou. El este originea, centrul și viața tuturor oamenilor noi. El a venit în universul creat, a venit de bunăvoie, aducând cu Sine Zoe, viața nouă. (Vreau să spun, desigur, că Zac a existat dintotdeauna în sferile ei.) El transmite această viață nouă nu prin ereditate, ci prin ceea ce am numit „infecția bună”. Oricine care o primește, o primește prin contact personal cu El. Alți oameni pot deveni „noi” prin faptul că sînt „în El”.

(4) Acest pas este făcut mult mai repede decât cei precedenți. În comparație cu dezvoltarea omului pe această planetă, răspîndirea creștinismului în rasa umană pare să fie ca un fulger — două mii de ani nu sînt aproape nimic în istoria universului. (Să nu uităm niciodată că noi sîntem încă „primii creștini”. Dezbinările actuale dintre noi, rele și nefolositoare, sînt, sperăm, o boală a copilăriei: abia acum ne ies dinții. Lumea din afară, fără îndoială, crede tocmai contrariul. Ea crede că noi murim de bătrînețe. Dar ea a mai crezut de multe ori lucrul acesta! Mereu, mereu a crezut că creștinismul este pe moarte, din pricina persecuției din afară sau a corupției dinăuntru, din pricina ridicării mahomedanismului, din pricina progresului științelor naturii, din pricina ridicării marilor mișcări revoluționare anticreștine. Prima dezamăgire a fost legată de răstignire. Omul Cristos a înviat. Într-un sens — și îmi dau seama cât de îngrozitor de nedrept trebuie să li se pară — lucrul acesta s-a repetat mereu de atunci încolo. Ei continuă săucidă lucrul pe care l-a început El: și de fiecare dată, tocmai când ei bătătoresc pămîntul pe groapa creștinismului, aud dintr-o dată că este viu și că a izbucnit în vreun loc nou. Nu este de mirare că ei ne urăsc.)

(5) Miza este mare. Dacă ar fi eșuat la unul dintre stadiile anterioare, creatura ar fi pierdut, în cel mai rău caz, puținii ani de viață pe acest pămînt: dar foarte adesea nu a pierdut nici măcar atât. Dar dacă eșuăm la acest pas, pierdem un premiu care este infinit (în cel mai strict sens al cuvîntului). Acum a sosit momentul critic. În cursul secolelor, Dumnezeu a călăuzit natura pînă la punctul în care a produs fapte care (dacă vor) pot fi luate direct din natură și pot fi transformate în „dumnezei”. Oare vor accepta ele să fie transformate? Într-un fel, este ca și criza nașterii. Pînă când ne decidem să-L urmăm pe Cristos, noi încă sîntem părți din natură, sîntem încă în pîntecele mării noastre mame. Sarcina ei a fost purtată mult, cu durere și teamă, dar acum a ajuns la punctul culminant. A sosit momentul cel mare. Totul este pregătit. Doctorul a sosit. Oare se va desfășura nașterea „fără probleme”? Bineînțeles că se

deosebește de o naștere obișnuită printr-un aspect important. Într-o naștere obișnuită, copilul nu are de ales: în cazul acesta, copilul poate alege. Mă întreb ce ar face un copil obișnuit dacă ar putea alege. S-ar putea să prefere să rămână în locul întunecos, cald și sigur din pînțele, pentru că ar crede că pînțele înseamnă siguranță. Dar alegerea ar fi cît se poate de greșită, pentru că dacă ar rămîne acolo ar muri. În concepția creștină, nașterea deja a avut loc: pasul nou a fost întreprins și continuă să fie întreprins. Oameni noi sînt presărați deja aici și colo pe tot pămîntul. Unii dintre ei, așa cum am admis, sînt greu de recunoscut, dar alții pot fi recunoscuți. Îi întîlnești din cînd în cînd. Vocile și fețele lor sînt diferite de ale noastre: mai puternice, mai liniștite, mai fericite, mai radioase. Ei încep calea acolo unde au abandonat-o cei mai mulți dintre noi. Ei pot fi recunoscuți, după părerea mea, dar trebuie să știi ce să cauți. Ei nu se vor asemăna cu ideea pe care ne-am format-o noi din lecturi despre „oamenii religioși”. Ei nu atrag atenția asupra lor înșile. Ai tendința să crezi că tu te porți frumos cu ei, cînd de fapt ei se poartă frumos cu tine. Ei te iubesc mai mult decît alți oameni, dar au mai puțină nevoie de tine. (Trebuie să depășești stadiul cînd dorești ca alții să aibă nevoie de tine: pentru unii oameni buni, mai ales pentru femei, aceasta este ispita la care rezistă cel mai greu.) De obicei va părea că ei au foarte mult timp disponibil: te miri de unde au atîta timp. Cînd l-ai recunoscut pe unul dintre ei, pe următorul îl vei recunoaște mult mai ușor. Părerea mea (dar de unde aș putea ști?) este că ei se recunosc unul pe altul imediat și fără greș, trecînd peste orice barieră de culoare, sex, clasă socială, vîrstă sau chiar crez. În sensul acesta, a deveni sfînt poate fi comparat cu a deveni membru al unei societăți secrete.

Exprimîndu-ne în termeni foarte modești, trebuie să fie foarte amuzant.

Nu trebuie să vă imaginați însă că oamenii noi sînt, în sensul obișnuit, toți la fel. Multe dintre lucrurile pe care vi le-am spus în această ultimă carte v-ar putea determina să credeți acest lucru. A deveni om nou înseamnă să pierzi ceea ce noi numim „eul tău”. Trebuie să ieșim din noi înșine și să intrăm în Cristos. Voința Lui va deveni voința noastră și trebuie să gîndim gîndurile Lui, să avem „gîndirea lui Cristos”, cum spune Biblia. Dacă Cristos este unul și dacă El trebuie să fie „în” noi toți, oare nu ar trebui să fim exact la fel? S-ar părea să fie așa, dar în realitate nu este așa.

Este dificil să găsim aici o ilustrație potrivită deoarece, desigur, nu există două lucruri în natură care să fie legate între ele prin aceeași relație ca și Creatorul și creaturile Sale. Voi încerca totuși să vă dau două ilustrații imperfecte, care să vă ajute să vă formați o idee despre adevăr, închipuiți-vă o mulțime de oameni care au trăit întotdeauna în întuneric. Ajungeți între ei și încercați să le descrieți cum este lumina. Ați putea să le spuneți că dacă vor ieși la lumină, acea lumină va cădea asupra lor și ei o vor reflecta și vor deveni astfel vizibili. Nu este oare posibil ca ei să-și imagineze că, întrucît ei vor primi aceeași lumină și toți vor reacționa față de ea în același fel (adică o vor reflecta), toți vor arăta la fel? Cu toate acestea, noi știm că lumina va scoate la iveală diferențele dintre noi. Și iarăși, să presupunem că un om nu ar ști nimic despre sare. Îi dai puțină sare și el simte un gust aparte, foarte puternic. După aceea îi spui că oamenii din țara aceea folosesc sare în toate mîncărurile lor. Ar fi posibil ca el să răspundă: „În cazul acesta, cred că toate mîncărurile voastre au exact același gust, pentru că gustul acelei substanțe pe care mi-ai dat-o s-o gust este atît de puternic încît va anihila gustul oricărui alt ingredient”. Dar noi știm că efectul sării este tocmai opus — departe de a anihila gustul oului, al cărnii și al verzei, sarea scoate la iveală gustul lor. Ele nu își dezvăluie adevăratul gust decît după ce ai adăugat sarea. (V-am avertizat că aceasta nu este o ilustrație foarte bună, deoarece poți anihila gustul celorlalte ingrediente dacă pui prea multă sare, în timp ce nu poți anihila gustul personalității umane dacă pui prea mult Cristos. V-am spus că este doar o încercare de a ilustra adevărul.)

Cam așa ceva se petrece cînd Cristos este în noi. Cu cît dăm la o parte mai mult ceea ce numim „eul nostru” și Îi permitem lui Cristos să preia controlul, cu atît devenim mai mult cu adevărat noi înșine. Cristos este atît de mare, încît milioane și milioane de „Cristoși mici”, care se deosebesc unii de alții, nu sînt destui ca să-L prezinte pe El deplin. El i-a făcut pe toți. El a inventat — așa cum un autor inventează personajele dintr-un roman — ceea ce sîntem destinați să fim tu și eu, oameni noi diferiți. În

sensul acesta, adevăratul nostru eu ne așteaptă în El. Nu are rost să încerc să fiu „eu însumi” fără El. Cu cât mă împotrivesc Eui mai mult și cu cât încerc mai mult să trăiesc pe cont propriu, cu atât voi fi mai dominat de ereditatea mea, de educația mea, de mediul în care trăiesc și de dorințele mele naturale. De fapt, ceea ce numesc cu atîta mîndrie „Eul meu” devine doar un loc de înțîlnire pentru șiruri de evenimente pe care eu nu le-am pornit și nici nu le pot opri. Ceea ce numesc „dorințele mele” sînt de fapt doar dorințele stîrnite în mine de organismul meu fizic, pompate în mine de gîndurile altor oameni sau chiar sugerate de demoni. O omletă, niște alcool și un somn bun vor fi adevăratele origini ale deciziei cu care mă laud că am luat-o eu însumi, cu discernămînt, de a mă culca cu tînăra care stă pe cealaltă banchetă în vagonul de tren. Propaganda va fi adevărata origine a idealurilor mele politice personale. În starea mea naturală, eu nu sînt o persoană atît de completă cum îmi place să cred: cea mai mare parte din ceea ce numesc „eul meu” poate fi explicată foarte ușor. Cînd vin la Cristos, cînd mă dăruiesc Personalității Eui, abia atunci încep să am cu adevărat o personalitate proprie.

La început am spus că au existat Personalități în Dumnezeu. Acum vreau să merg mai departe. Nicăieri altundeva, în afară de Dumnezeu, nu există adevărate personalități. Pînă cînd nu te vei dăruia pe tine însuși Lui, tu nu vei avea un eu real. Identitatea personalității este de așteptat să fie înțîlnită mai mult între cei mai „naturali” oameni, nu între aceia care s-au predat lui Cristos. Ce asemănare monotonă este între toți tiranii și cuceritorii; ce diferență glorioasă este între toți sfinții.

Trebuie să fie o predare reală a eului. Trebuie să-1 lepezi „orbește”, dacă pot spune așa. Cristos îți va da cu adevărat o personalitate reală, dar nu trebuie să mergi la El doar de dragul acestui lucru. Cîtă vreme ceea ce te interesează este personalitatea ta, tu nu te apropii deloc de El. Primul pas este să încerci să uiți cu totul de eul tău. Eul tău real și nou (care este al lui Cristos și al tău, care este al tău tocmai pentru că este al Lui) nu va apare cîtă vreme tu îl cauți. Va apare atunci cînd îl vei căuta pe Cristos. Ți se pare ciudat? Tu știi că același principiu este valabil în multe probleme cotidiene. Chiar și în viața socială, tu nu vei face o impresie bună asupra oamenilor decît atunci cînd vei înceta să te gîndești la impresia pe care o faci asupra lor. În literatură și în artă, nici un autor care caută cu orice preț originalitatea nu va fi original, în timp ce dacă nu încerci decît să povestești adevărul (fără să-ți pese cîtuși de puțin de cîte ori a fost povestit în trecut), în 90% din cazuri vei deveni original fără să-ți fi dat seama. Principiul se aplică în toate aspectele vieții. Dăruiește-te pe tine însuși și atunci vei găsi adevăratul tău eu. Pierde-ți viața și o vei salva. Supune-te la moarte — moartea ambițiilor și a dorințelor tale favorite în fiecare zi și, în final, moartea întregului tău trup: supune-te cu fiecare fibră din ființa ta, și atunci vei găsi viața veșnică. Nu reține nimic pentru tine. Nimic din ce păstrezi nu va rămîne cu adevărat al tău. Nimic din tine care nu a murit nu va fi înviat din morți. Privește la tine însuși și vei descoperi în viitor numai ură, singurătate, disperare, mînie, ruină și descompunere. Privește însă la Cristos și îl vei găsi pe El, iar împreună cu El vei primi toate celelalte lucruri.

10. Oameni buni sau oameni noi

Domnul Isus vrea să împlinească ce a spus. Cei care se încredințează în mîinile Lui vor deveni desăvârșiți, așa cum El este desăvârșit — desăvârșit în dragoste, în înțelepciune, în bucurie, în frumusețe și în nemurire. Schimbarea nu va fi terminată în viața aceasta, pentru că moartea este o parte importantă a tratamentului. Cît de departe merge schimbarea înainte de moarte într-unui sau altul dintre creștini este incert.

Cred că este momentul potrivit să luăm în discuție o întrebare care a fost pusă deseori: Dacă creștinismul este adevărat, de ce nu sînt toți creștinii în mod vizibil mai buni decît toți necreștinii? Îndărătul acestei întrebări este ceva care este în parte rezonabil și în parte complet nerezonabil. Partea rezonabilă este aceasta: Dacă convertirea la creștinism nu îmbunătățește acțiunile exterioare ale omului — dacă el continuă să fie la fel de snob, de disprețuitor, de invidios sau la fel de ambițios ca și înainte — atunci eu cred că „convertirea” lui a fost în mare măsură imaginară; dacă după convertirea inițială cineva vrea să vadă dacă a făcut vreun progres, acesta este testul pe care trebuie să-1 aplice. Sentimente

mai nobile, gânduri noi, un interes mai mare pentru „religie” nu înseamnă nimic decât dacă comportarea noastră este mai bună; tot așa, în timpul unei boli, faptul că „te simți mai bine” nu este de mare folos dacă termometrul continuă să arate că temperatura ta crește. În sensul acesta, lumea din afară are dreptate să judece creștinismul prin rezultatele lui. Cristos ne-a spus să judecăm după rezultate. Pomul se cunoaște după roade sau, cum spunem noi, dovada că prăjitura este bună stă în faptul că o mănânci. Când noi, creștinii, ne purtăm în mod nepotrivit sau nu ne comportăm bine, noi facem creștinismul neverosimil pentru lumea din afară. O lozincă din timpul războiului ne avertiza că „Vorbirea neatentă duce la pierderea de vieți”. Este la fel de adevărat că „trăirea neatentă duce la vorbe”. Viețile noastre trăite neglijent fac lumea să vorbească, și noi îi dăm prilej să vorbească într-un fel care aruncă îndoieli asupra adevărului creștinismului însuși.

Mai este încă un mod în care este nelogic pentru lumea din afară să ceară să vadă rezultate. S-ar putea ca ei să ceară nu numai ca viața fiecărui om să se îmbunătățească atunci când devine creștin; s-ar putea ca ei să ceară ca, înainte de a crede în creștinism, să vadă întreaga lume împărțită clar în două tabere — creștini și necreștini — și ca toți oamenii din prima tabără să fie, în orice moment, în mod vizibil mai buni decât toți oamenii din tabăra a doua. Cererea aceasta este nerezonabilă pentru mai multe motive.

(1) În primul rând, situația din lumea reală este mult mai complicată. Lumea nu constă din creștini 100% și necreștini 100%. Sînt oameni (și încă mulți) care încetează treptat să mai fie creștini, dar cu toate acestea își atribuie acest nume: unii dintre ei sînt clerici. Sînt alți oameni care devin treptat creștini, fără ca ei să se considere deja creștini. Sînt oameni care nu acceptă toată învățătura creștină despre Cristos, dar care sînt atît de puternic atrași de El încît ei sînt ai Lui într-un sens mult mai profund decât pot ei înțelege. Sînt oameni de alte religii care sînt călăuziți de influența secretă a lui Dumnezeu ca să se concentreze asupra acelor părți din religia lor care sînt în armonie cu creștinismul și care astfel aparțin lui Cristos fără să o știe. De exemplu, un budist de bună-credință poate fi călăuzit să se concentreze tot mai mult asupra învățăturii budiste despre milă și să lase pe plan secundar (deși el poate continua să spună că crede) învățătura budistă despre alte lucruri. S-ar putea ca mulți păgîni buni care au trăit cu mult înainte de nașterea lui Cristos să fi fost în această situație. Desigur, întotdeauna au existat mulți oameni care sînt confuzi în gândire și au o mulțime de crezuri amestecate de-a valma. În consecință, nu are rost să încerci să emiți judecăți în masă despre creștini sau necreștini. Poți să compari în masă dinii și pisicile sau bărbații și femeile, deoarece în cazul lor se știe fiecare din ce categorie face parte. De asemenea, un animal nu se transformă (treptat sau brusc) din din în pisică. Dar când comparăm creștinii, în general, cu necreștinii, în general, de obicei noi nu ne gândim la oameni reali pe care-i cunoaștem, ci numai la două idei vagi pe care ni le formăm din romane sau din ziare. Dacă vrei să compari pe un creștin rău cu un ateu bun, trebuie să te gîndești la două persoane reale pe care le-ai cunoscut. Dacă nu venim la un caz concret, nu facem decât să ne irosim timpul.

(2) Să presupunem că am luat un caz concret și că acum nu vorbim despre un creștin imaginar și despre un necreștin imaginar, ci despre doi oameni reali din cartierul nostru. Chiar și în cazul acesta trebuie să fim atenți să punem întrebarea corectă. Dacă creștinismul este adevărat, atunci ar trebui să fie adevărate și următoarele: (a) Orice creștin ar trebui să fie mai bun decât aceeași persoană nu ar fi creștină, (b) Orice om care devine creștin va fi mai bun decât a fost înainte. Aplicînd același raționament, dacă reclama pentru pasta de dinți „Super cristal” este adevărată, ar trebui: (a) Ca oricine care o folosește să aibă dinți mai buni decât dacă nu ar folosi-o. (b) Calitatea dinților oricărei persoane care o folosește să se îmbunătățească. Dar să spui că eu, care folosesc pastă de dinți „Super cristal” (și care am moștenit dinți răi de la amîndoi părinții mei) nu am dinți la fel de buni ca un tînăr negru sănătos care nu a folosit niciodată pastă de dinți, afirmația în sine nu dovedește că reclamele sînt neadevărate.

S-ar putea ca domnișoara Petrescu, care este credincioasă, să aibă o limbă mai ascuțită decât necredinciosul Radu Ionescu. Dar lucrul acesta, în sine, nu ne spune dacă creștinismul este eficient sau nu. Problema este: Cum ar fi fost limba domnișoarei Petrescu dacă ea nu ar fi credincioasă și cum ar fi

limba lui Radu Ionescu dacă el ar deveni credincios. Domnișoara Petrescu și Radu Ionescu, ca rezultat al unor cauze naturale și al educației, au anumite temperamente: creștinismul afirmă că va pune amândouă temperamentele sub o nouă conducere, dacă persoanele respective îi vor permite să o facă. Întrebarea pe care poți să o pui este dacă acea nouă conducere, dacă i se permite să preia controlul, îmbunătățește starea. Oricine știe că ceea ce este coordonat în cazul lui Radu Ionescu este un material „mai bun” decât ceea ce este coordonat în cazul domnișoarei Petrescu. Nu aceasta este ideea. Pentru a evalua conducerea unei fabrici nu trebuie să iei în considerare doar produsul fabricii. Dacă ținem seamă de condițiile din Fabrica A, ar fi de mirare dacă ar produce ceva; pe de altă parte, ținând seamă de dotarea de primă clasă a Fabricii B, deși producția ei este ridicată, s-ar putea să fie mult mai scăzută decât ar trebui să fie. Nu încapă îndoială că directorul Fabricii A va pune mașini noi cât mai curând posibil, dar este nevoie de timp. Între timp, producția scăzută nu dovedește că el a eșuat.

(3) Și acum, să mergem puțin mai adânc. Directorul va instala mașini noi: mai înainte ca Cristos să termine lucrarea cu domnișoara Petrescu, ea va fi într-adevăr foarte „bună”. Dar dacă am rămâne la nivelul acesta, s-ar părea că singurul scop al lui Cristos a fost să o ridică pe domnișoara Petrescu la același nivel la care s-a aflat Radu tot timpul. Noi am vorbit, de fapt, ca și cum Radu ar fi fost într-o stare bună; ca și cum creștinismul ar fi ceva de care au nevoie oamenii răi, dar de care cei buni se pot lipsi; și ca și cum singurul lucru pe care ni-l cere Dumnezeu este să fim „oameni buni”. Dar aceasta ar fi o greșeală fatală. Adevărul este că înaintea lui Dumnezeu, Radu Ionescu are la fel de multă nevoie de „mîntuire” ca și domnișoara Petrescu. Într-un sens (pe care-l voi explica peste o clipă), faptul de a fi om de treabă abia dacă intră în discuție.

Nu te poți aștepta ca Dumnezeu să privească temperamentul liniștit și firea prietenoasă a lui Radu exact așa cum le privim noi. Ele rezultă din cauze naturale pe care le creează Dumnezeu însuși. Fiind doar trăsături de ordin temperamental, ele vor dispărea cu totul dacă se modifică digestia lui Radu. În realitate, bunătatea este un dar pe care Dumnezeu i l-a dat lui Radu și nu un dar al lui Radu pentru Dumnezeu. Dumnezeu a permis unor cauze naturale, acționînd într-o lume pervertită de secole de păcat, să producă în domnișoara Petrescu gîndirea îngustă și nervii întinși la maximum care explică în mare parte răutatea ei. Dumnezeu a intenționat, la timpul potrivit, să corecteze acea parte a ei. Dar, pentru Dumnezeu, nu aceasta este partea esențială a procesului. Ea nu prezintă nici o dificultate. Nu acesta este lucrul care-l îngrijorează. Lucrul pe care-l urmărește, pe care-l așteaptă și la care lucrează este ceva ce nu este ușor nici chiar pentru Dumnezeu, deoarece, prin însăși natura cazului, El nu-l poate produce printr-un simplu act al puterii Sale. El așteaptă să-l vadă petrecîndu-se atît în domnișoara Petrescu cît și în Radu Ionescu. Este ceva ce ei Îi vor da de bunăvoie Lui sau ceva ce vor refuza să-I dea. Oare se vor îndrepta ei spre El și vor împlini astfel singurul scop pentru care au fost creați? Voința lor trepidează înăuntru lor, ca și acul unei busole. Dar acesta este un ac care poate alege. El poate indica spre nordul adevărat; dar nu este obligat să o facă. Oare se va roti acul, se va stabili și va arăta spre Dumnezeu? El îl poate ajuta să o facă. Dar nu îl poate forța. El nu poate, dacă putem spune așa, să-și întindă mîna și să-l pună în poziția corectă, pentru că atunci nu ar mai fi voință liberă. Va indica el nordul? Aceasta este întrebarea de care depinde totul. Oare își vor preda domnișoara Petrescu și Radu Ionescu naturile lor lui Dumnezeu? Dacă naturile pe care le predau sau le rețin sînt, în momentul de față, agreabile sau dezagreabile, este de importanță secundară. Dumnezeu se poate îngriji de această parte a problemei. Să nu mă înțelegeți greșit. Este cert că Dumnezeu privește o fire dezagreabilă ca pe un lucru rău și deplorabil. Și, desigur, El privește o fire agreabilă ca pe un lucru bun — bun ca pîinea, ca lumina sau ca apa. Dar acestea sînt lucruri bune pe care El le dăruiește, iar noi le primim. El a creat nervii sănătoși ai lui Radu și digestia lui bună, și Dumnezeu are disponibile multe asemenea calități. Din cîte știm noi, pe Dumnezeu nu-l costă nimic: să creeze lucruri bune: dar ca să convertească voințele răzvrătite, îl costă răstignirea, pentru că sînt voințe care pot refuza cererea Lui — în oamenii buni la fel ca și în cei răi. În afară de aceasta, pentru că bunătatea lui Radu era doar o parte a naturii sale, ea se va destrăma la sfîrșit.

Natura însăși se va destrăma. Cauzele naturale se îmbină în Radu pentru a forma un profil psihologic plăcut, la fel cum ele se îmbină într-un apus de soare pentru a forma o îmbinare plăcută de culori. Peste puțină vreme (pentru că natura lucrează în felul acesta), ele se vor despărți, și îmbinarea pe care au creat-o în ambele cazuri va dispărea. Radu a avut ocazia să transforme (sau mai degrabă, să-I permită lui Dumnezeu să transforme) profilul acela trecător în frumusețea unui spirit etern: și el nu a folosit ocazia. Avem un paradox aici. Câtă vreme Radu nu se întoarce spre Dumnezeu, el crede că bunătatea este a lui, și câtă vreme crede așa, ea nu este a lui. Abia când Radu își dă seama că bunătatea aceasta nu este a lui, ci este un dar de la Dumnezeu, și când I-o oferă din nou lui Dumnezeu, abia atunci începe aceasta să fie cu adevărat a lui. De acum încolo, Radu începe să fie părtaș la propria lui creație. Singurele lucruri pe care le putem păstra sînt lucrurile pe care I le dăruim lui Dumnezeu de bunăvoie. Ceea ce încercăm să păstrăm pentru noi este doar ceea ce vom pierde cu siguranță.

De aceea, nu trebuie să ne mirăm dacă întâlnim între credincioși oameni care încă sînt dezagreabili. Dacă te gîndești bine, există un motiv pentru care ne putem aștepta ca oamenii dezagreabili să se întoarcă la Cristos în număr mai mare decît ceilalți. Aceasta a fost obiecția oamenilor cu privire la Cristos în timpul vieții Lui pămîntești: El părea să atragă asemenea oameni mizerabili. Aceasta continuă să fie obiecția oamenilor și va continua să fie întotdeauna. Nu înțelegeți de ce? Cristos a spus: „Ferice de cei săraci” și „Creu este pentru cei bogați să intre în împărăție”, și nu încape îndoială că El s-a referit în primul rînd la cei bogați sau săraci din punct de vedere economic. Dar oare nu se aplică cuvintele Lui și la un alt fel de bogăție sau de sărăcie? Unul dintre pericolele de a avea o mulțime de bani este că te poți mulțumi cu genul de fericire pe care ți—l pot da banii și nu îți dai seama că ai nevoie de Dumnezeu. Dacă totul în viață pare să se realizeze prin semnarea de cecuri, s-ar putea să uiți că în fiecare clipă depinzi cu totul de Dumnezeu.

Este foarte adevărat că înzestrările naturale sînt însoțite de un pericol asemănător. Dacă ai nervi sănătoși, dacă ai sănătate, popularitate și dacă ai o educație bună, probabil că vei fi mulțumit cu caracterul tău așa cum este. „La ce-mi mai trebuie Dumnezeu?” s-ar putea să spui. Ție îți vine ușor să ai o anumită conduită bună. Tu nu ești unul dintre acei oameni care sînt obsedați de sex, care sînt alcoolici, nervoși sau nestăpîniți. Toată lumea spune că ești un om de treabă și (între noi fie vorba) tu ești de acord cu ei. Este foarte posibil ca tu să crezi că toată această bunătate este rodul eforturilor tale: și se poate să nu simți nevoia pentru o bunătate superioară. Deseori, oamenii care au această bunătate naturală nu pot fi aduși deloc la punctul să recunoască nevoia lor de Cristos pînă cînd, într-o zi, bunătatea naturală îi lasă baltă și automulțumirea lor este spulberată. Cu alte cuvinte, este greu pentru cei care sînt „bogați” în sensul acesta să intre în împărăție.

Lucrurile sînt complet diferite pentru oamenii dezagreabili — oameni mărunți, modești, timizi, depravați, fără vlagă, singuratici, pătimași, senzuali sau dezechilibrați. Dacă ei fac vreo încercare să fie buni, ei descoperă îndată că au nevoie de ajutor. Ei au nevoie de Cristos pentru că altfel nu pot face nimic. Ei trebuie să-și ia crucea și să-L urmeze — altfel ajung desperați. Ei sînt (într-un sens foarte real și teribil) „săracii”: pe ei i-a fericit El. Ei sînt „păcătoșii” cu care umblă El — și bineînțeles că fariseii continuă să spună, la fel cum au spus atunci: „Dacă ar fi ceva de capul creștinismului, oamenii aceia nu ar fi creștini”.

Pentru fiecare dintre noi este aici un avertisment sau o încurajare. Dacă ești o persoană agreabilă — dacă virtutea este un lucru normal pentru tine — fii atent! Se așteaptă mult de la cei cărora li s-a dat mult. Dacă tu crezi că sînt meritele tale cele care în realitate sînt daruri pe care ți le-a dat Dumnezeu prin firea ta, și dacă te mulțumești să fii doar om de treabă, tu continui să fii un rebel: și toate acele daruri vor face doar ca să fie mai îngrozitoare căderea ta, vor face corupția ta mai complicată și exemplul tău rău mai dezastruos. Diavolul a fost cîndva un arhanghel; înzestrările lui naturale au fost atît de superioare în comparație cu ale tale, cum sînt ale tale în comparație cu ale unui cimpanzeu. Dar dacă tu ești o făptură sărmană — otrăvită de o educație proastă într-o casă plină de gelozii vulgare

și de certuri fără sens — stăpînit, fără voia ta, de vreo perversiune sexuală dezgustătoare — chinuit zi de zi de un complex de inferioritate care te face să te răstești la cei mai buni prieteni ai tăi — nu dispera. El știe totul. Tu ești unul dintre săracii pe care i-a binecuvîntat El. El știe cît de hîrbuită este mașina pe care încerci să o conduci. Perseverează. Fă tot ce poți. Într-o zi (poate într-o altă lume, dar poate mai curînd), el o va arunca la fier vechi și îți va da o mașină nouă. Și atunci s-ar putea să ne uimești pe toți — și pe tine însuși: pentru că tu ai învățat să conduci într-o școală severă. (Unii dintre cei de pe urmă vor fi cei dintîi și unii dintre cei dintîi vor fi cei de pe urmă.)

„Bunătatea” — o personalitate sănătoasă, completă — este un lucru excelent. Prin toate mijloacele medicale, educaționale, economice și politice care ne stau în putere, noi ar trebui să încercăm să producem o lume în care cît mai mulți oameni cu puțință să crească „buni”; la fel cum trebuie să încercăm să producem o lume în care toți să aibă mîncare din belșug. Dar nici măcar atunci cînd am reușit să-i facem pe toți buni, noi nu trebuie să presupunem că sufletele lor nu au nevoie de mîntuire. O lume de oameni buni, mulțumiți în bunătatea lor, care nu mai doresc altceva, care se îndepărtează de Dumnezeu, ar fi o lume care are nevoie la fel de disperată de mîntuire ca și o lume nefericită — și poate că este o lume mai greu de mîntuit.

Simpla îmbunătățire nu este mîntuire, deși mîntuirea îmbunătățește întotdeauna viața oamenilor, chiar și aici și acum, iar în final o va îmbunătăți într-o măsură pe care încă nu ne-o putem imagina. Dumnezeu a devenit om ca să transforme creaturile Sale în fii: nu doar ca să producă oameni vechi mai buni, ci ca să producă un nou fel de oameni. Nu este ca și cum l-ai învăța pe un cal să sară tot mai bine, ci ca și cum l-ai transforma într-o făptură înaripată. Desigur, cînd va avea aripi, va sări peste garduri care nu ar fi putut fi sărite și astfel îl va învinge pe calul natural tocmai acolo unde acesta excela. Dar se poate să fie o perioadă cînd aripile abia încep să crească, cînd el nu poate zbura: și în stadiul acela umflăturile de pe umerii lui — nimeni n-ar putea spune doar privindu-le că vor deveni aripi — s-ar putea să-i dea chiar o înfățișare penibilă.

Dar poate că am petrecut deja prea mult timp cu această problemă. Dacă ceea ce vrei este un argument împotriva creștinismului (și eu îmi aduc bine aminte cu cîtă ardoare am căutat un asemenea argument cînd am început să mă tem că creștinismul este adevărat), poți să găsești cu ușurință vreun creștin stupid și nesatisfăcător și să spui: „Iată omul nou cu care te-ai lăudat atîta! Dă-mi-l mie pe cel vechi!” Dar dacă ai început să îți dai seama că creștinismul este probabil adevărat, vei ști în inima ta că de fapt încerci să eviți problema. Ce poți tu cunoaște de fapt cu privire la sufletele celorlalți oameni — cu privire la ispitirile, la oportunitățile și la luptele lor? Este un singur suflet din toată creația pe care-l cunoști: și este singurul a cărui soartă este pusă în mîinile tale. Dacă există un Dumnezeu, tu ești, într-un sens, singur cu El. Nu-L poți amîna cu speculații despre vecinul tău de vizavi sau cu amintiri din ce ai citit în cărți. La ce va folosi toată vorbăria și toate presupunerile (oare ți le vei mai aminti?), cînd ceața anestezică pe care o numim „natură” sau „lumea reală” se va mistui, și Prezența lîngă care te-ai aflat întotdeauna va deveni palpabilă, imediată și inevitabilă?

Cartea a IV-a: Dincolo de personalitate sau primii pași în doctrina Trinității

9. Socotirea costului

Am întîlnit mulți oameni care au fost deranjați de ceea ce am spus în ultimul capitol cu privire la cuvintele Domnului nostru: „Fiți desăvîrșiți”. Unii oameni par să creadă că aceste cuvinte înseamnă: „Dacă nu sînteți perfecți, nu vă voi ajuta”; și întrucît noi nu putem fi perfecți, urmează că, dacă acest lucru a intenționat El să-l spună, poziția noastră este deznădăjduită. Dar eu nu cred că a intenționat să spună aceasta. Eu cred că El a vrut să spună: „Singurul ajutor pe care vi-l voi da este ajutorul să deveniți perfecți. S-ar putea ca voi să vreți ceva mai puțin decît aceasta, dar Eu nu vă voi da nimic mai puțin”.

Permiteți-mi să explic. Cînd eram copil, aveam deseori dureri de dinți și știam că dacă mă duc la mama,

ea îmi dă ceva să-mi ia durerea în noaptea aceea și să mă lase să dorm. Dar eu nu mă duceam la mama decât atunci când durerea era foarte mare. Motivul pentru care nu mă duceam era că știam că mama îmi va da aspirină, dar mai știam încă ceva: știam că a doua zi dimineața avea să mă ducă la dentist. Nu puteam obține de la ea ce vroiam decât dacă obțineam ceva mai mult, ceva ce nu doream. Eu voiam scăpare imediată de durere: dar nu o puteam obține fără ca dinții mei să fie tratați în mod corespunzător. Eu știam cum sînt dentiștii; știam că ei încep să lucreze la toți ceilalți dinți care încă nu începuseră să mă doară. Ei nu voiau să lase să doarmă dinii care dormitează; dacă le dai un deget, ei îți iau toată mîna. Ei bine, Domnul nostru este ca și dentiștii, dacă-mi permiteți să spun așa. Dacă-i dai un deget, El îți va lua toată mîna. Zeci de oameni merg la El ca să fie vindecați de un anumit păcat de care le este rușine (păcate cum sînt masturbația sau lașitatea fizică) sau care le ruinează viața de fiecare zi (cum sînt lipsa de control sau beția). Ei bine, El îi va vindeca: dar nu se va opri acolo. Se poate ca ei să fi cerut doar atît: dar odată ce L-ai chemat, El îți va da tratamentul complet.

Acesta este motivul pentru care El i-a avertizat pe oameni „să socotească costul” înainte de a deveni creștini. „S-o știi hotărît,” spune El, „că dacă îmi dai voie, Eu te voi face perfect. În momentul în care te lași în mîinile Mele, intri în procesul acesta. Nimic mai puțin și nimic altceva. Tu ai voință liberă și dacă vrei Mă poți da la o parte. Dar dacă nu Mă respingi, să știi că Eu voi duce pînă la capăt lucrarea aceasta. Oricît ai avea de suferit în viața ta pămîntească, orice purificare de neconceput ar trebui să suferi după moarte, oricît M-ar costa pe Mine, Eu nu Mă voi odihni și nu te voi lăsa nici pe tine să te odihnești pînă cînd nu vei fi literalmente perfect — pînă cînd Tatăl Meu nu va putea spune fără rezerve că își găsește plăcerea în tine, așa cum a spus că își găsește plăcerea în Mine. Lucrul acesta îl pot face și îl voi face. Dar nu Mă voi mulțumi cu nimic mai puțin decât aceasta!”

Și totuși — și acesta este un aspect la fel de important — acest Ajutor care, privind în perspectivă, nu se va mulțumi cu nimic mai jos de perfecțiunea absolută, va fi delectat cu primele eforturi slabe și șovăielnice pe care le vei face mîine pentru a face lucrul cel mai simplu. Un mare scriitor creștin (George MacDonald) a spus că orice tată este încîntat de primele încercări de a umbla ale copilului său, dar în cazul unui fiu matur, un tată nu este satisfăcut decât cu un umblet bărbătesc, hotărît și liber. În același fel, a spus El, „este ușor să faci pe placul lui Dumnezeu, dar este greu să-L satisfaci”.

Consecința practică este următoarea: Pe de-o parte, cerința de perfecțiune din partea lui Dumnezeu nu trebuie să te descurajeze în încercările tale actuale de a face binele și nu trebuie să te descurajeze nici chiar în eșecurile tale prezente. De fiecare dată cînd cazii, El te va ridica iarăși. El știe perfect de bine că eforturile tale nu te vor duce nicicînd aproape de perfecțiune. Pe de altă parte, trebuie să-ți dai seama de la bun început că ținta spre care începe El să te direcționeze este perfecțiunea absolută și nici o forță din univers, cu excepția ta, nu-L poate împiedica să te ducă la acea țintă. Acesta este procesul în care ești angajat și este foarte important să-ți dai seama de lucrul acesta. Dacă nu ne dăm seama, este foarte probabil că vom începe să ne tragem înapoi și să ne împotrivim Lui după un anumit punct. Eu cred că mulți dintre noi, cînd Cristos ne-a dat puterea să înfrîngem unul sau două păcate care erau un chin evident, sîntem înclinați să simțim (deși nu o spunem cu glas tare) că acum sîntem suficient de buni. El a făcut tot ce l-am cerut să facă și l-am fi îndatorați dacă acum ne-ar lăsa în pace. Noi obișnuim să spunem: „Nu m-am așteptat niciodată să fiu un sfînt; am vrut doar să fiu un om de rînd cumsecade”. Și cînd spunem aceasta, noi ne închipuim că sîntem umili.

Dar aceasta este o greșeală fatală. Bineînțeles că noi nu am vrut niciodată și nici nu am cerut să fim schimbați în făpturile în care urmează să ne transforme El. Dar problema nu este ce am intenționat noi să fim, ci ce ne-a destinat El să fim atunci cînd ne-a creat. El este inventatorul, noi sîntem doar mașinăria. El este pictorul, noi sîntem doar tabloul. Cum am putea noi ști cum vrea El să fim? Vedeți, El ne-a făcut deja să fim ceva foarte diferit de ce am fost. Cu multă vreme înainte, mai înainte ca să ne fi născut, cînd eram înăuntrul trupurilor mamelor noastre, am trecut prin diferite stadii. Am fost cîndva ca niște vegetale și apoi ca niște pești; abia într-un stadiu ulterior am devenit asemănători cu copiii umani.

Și dacă am fi fost conștienți în acele stadii primare, îndrăznesc să spun că noi am fi fost mulțumiți să rămânem ca niște vegetale sau ca niște pești — dacă nu am fi vrut să fim transformați în copii umani. Dar tot timpul El a cunoscut planul Lui pentru noi și era decis să-1 ducă la îndeplinire. Ceva de felul acesta se petrece acum, dar la un nivel mai înalt. Se poate ca noi să ne mulțumim să rămânem „oameni obișnuiți”: dar El este hotărât să ducă la îndeplinire un plan cu totul diferit. A ne trage înapoi de la împlinirea aceluiași plan nu este umilință: este lene și lașitate. A ne supune nu este înfumurare sau megalomanie; este ascultare.

Iată un alt mod de a prezenta cele două laturi ale adevărului. Pe de-o parte, nu trebuie să ne imaginăm nicidecum că ne putem baza numai pe eforturile noastre pentru a trăi măcar în următoarele douăzeci și patru de ore ca oameni „decenti”. Dacă El nu ne susține, nici unul dintre noi nu este ferit de vreun păcat murdar. Pe de altă parte, nici un grad posibil de sfințenie sau de eroism care a fost atins vreodată de vreunul dintre cei mai mari sfinți nu este dincolo de ce a hotărât El să producă în final în fiecare dintre noi. Lucrarea nu va fi încheiată în viața aceasta: dar El vrea să ne ducă la un stadiu cât mai avansat înainte de moarte.

Acesta este motivul pentru care nu trebuie să fim surprinși dacă avem greutăți. Când un om se întoarce la Cristos și pare că îi merge destul de bine (în sensul că unele obiceiuri rele sînt corectate acum), el are deseori sentimentul că ar fi normal ca lucrurile să meargă acum fără probleme. Când vin necazuri — boli, probleme financiare, noi ispite — el este dezamăgit. El are sentimentul că aceste lucruri poate că ar fi fost necesare să-1 trezească și să-1 facă să se pocăiască în zilele lui rele de demult; dar de ce acum? Deoarece Dumnezeu îl îmboldește acum spre un nivel mai înalt: îl pune în situații în care va trebui să fie mult mai curajos sau mai răbdător sau mai iubitor decît a visat vreodată că poate fi. Nouă ni se pare că nu este necesar: dar lucrurile se petrec așa pentru că noi încă nu avem nici cea mai vagă idee despre lucrul extraordinar pe care vrea El să-1 facă din noi.

Văd că trebuie să mai împrumut încă o parabolă de la George MacDonald. Imaginează-ți că ești o casă vie. Dumnezeu vine să reconstruiască acea casă. La început poate că nu înțelegi ce face. Îndreaptă jgheburile, repară acoperișul ca să nu mai picure și așa mai departe: știai că acele lucrări trebuiau făcute și de aceea nu ești surprins. Dar în prezent El începe să lucreze în casă într-un mod care doare îngrozitor și care nu are nici un sens. Oare ce are de gînd să facă? Explicația este că El construiește o casă cu totul diferită de cea la care te gîndeai tu — el construiește o nouă aripă de clădire aici, pune parchet dincolo, înalță niște turnuri, lărgeste curțile. Tu ai crezut că el va face din tine o colibă obișnuită: dar El construiește un palat. El însuși intenționează să vină și să locuiască acolo.

Porunca Fiți desăvîrșiți nu este o lozincă idealistă și nici nu este o poruncă de a face imposibilul. El ne va transforma în creaturi care pot asculta acea poruncă. El a spus (în Biblie) că noi sîntem „dumnezei” și că El va face să se îplinească cuvintele Sale. Dacă îi dăm voie — noi putem să-L și împiedicăm, dacă vrem — El îi va face pe cei mai slabi și mai murdari dintre noi dumnezei, strălucitori, ființe nemuritoare, vibrînd de o energie și bucurie, de o înțelepciune și dragoste pe care nu ni le putem imagina acum, o oglindă fără pată, strălucitoare, care reflectă în mod perfect spre Dumnezeu (deși, bineînțeles, la o scară mai mică) puterea, desfătarea și bunătatea Lui nemărginită. Procesul va fi îndelungat și, în anumite părți, foarte dureros: dar acesta este scopul pentru care sîntem cuprinși în el. Nimic mai puțin. El vrea să îplinească ce a spus.

8. Este creștinismul greu sau ușor?

În capitolul precedent, am luat în discuție ideea creștină a „punerii în postura de Cristos”, adică „să-ți închipui” la început că ești fiu al lui Dumnezeu, pentru ca în final să devii un fiu adevărat. Un lucru pe care vreau să-1 clarific este că acesta nu este unul dintre multele lucruri pe care trebuie să le facă un creștin și nu este un fel de exercițiu special pentru cei mai buni din clasă. Acesta este tot creștinismul. Creștinismul nu oferă nimic altceva. Aș vrea să arăt prin ce se deosebește el de ideile obișnuite de „moralitate” sau de „a fi bun”.

Ideea obișnuită pe care o avem noi toți înainte de a deveni creștini este următoarea: Noi luăm ca punct de pornire eul nostru obișnuit, cu diferitele lui dorințe și interese. După aceea recunoaștem că altceva — numiți-o „moralitate” sau „conduită decentă” sau „binele societății” — are niște pretenții de la acest eu: pretenții care se interferează cu propriile lui dorințe. Ceea ce numim noi „a fi bun” echivalează cu cedarea în fața acelor pretenții. Unele dintre lucrurile pe care vrea să le facă eul nostru obișnuit se dovedesc a fi ceea ce noi numim „rău”: ei bine, trebuie să renunțăm la ele. Alte lucruri, pe care eul nu a vrut să le facă, s-au dovedit a fi ceea ce numim „bine”: iar pe acestea trebuie să le facem. Dar noi sperăm tot timpul că atunci când vor fi împlinite toate cerințele, sărmanul eu natural va mai avea șansa și prilejul să-și trăiască propria viață și să facă ce îi place. De fapt, noi sîntem ca și un om cinstit care își plătește impozitele. El le plătește cinstit, dar speră că-i va mai rămîne suficient încît să trăiască și el. Eucrurile stau așa pentru că noi continuăm să luăm ca punct de plecare eul nostru natural.

Cîtă vreme gîndim în felul acesta, este probabil să obținem unul dintre următoarele două rezultate: Fie că vom renunța să mai fim buni, fie că vom deveni foarte nefericiți. Și aceasta pentru că, fără îndoială, dacă vei încerca într-adevăr să satisfaci toate pretențiile adresate eului natural, nu-ți va mai rămîne cu ce să trăiești. Cu cît ascuți mai mult de conștiința ta, cu atît ea va pretinde mai mult de la tine. Și eul tău natural, care în felul acesta este înfometat, stînjedit și îngrijorat la fiecare pas, va deveni tot mai furios. În final, fie că vei înceta să mai încerci să fii bun, fie că vei deveni unul dintre acei oameni care, așa cum spun ei, „trăiesc pentru alții”, dar sînt întotdeauna nemulțumiți și cîrtitori — întrebîndu-se întotdeauna de ce ceilalți nu iau seama la ce fac ei, și astfel se fac singuri martiri. Și odată ce devii un astfel de om, vei fi o pacoste mult mai mare pentru oricine care trebuie să trăiască cu tine, decît ai fi fost dacă ai fi rămas un egoist neprefăcut.

Calea creștină este diferită: mai grea și mai ușoară. Cristos spune: „Dă-mi Totul. Nu vreau o anumită parte din timpul tău, din banii tăi sau din lucrul tău: Eu te vreau pe Tine. Eu nu am venit ca să chinui eul tău natural, ci am venit să-l omor. Jumătățile de măsură nu sînt de nici un folos. Nu vreau să tai o ramură de aici și una de colo; Eu vreau să tai tot pomul. Nu vreau să sap un canal în dinte, să-l îmbrac sau să-l plombez, ci vreau să-l scot afară. Predă-mi eul natural în întregime, toate dorințele pe care le consideri nevinovate și pe cele pe care le consideri rele — tot ce ai. Iți voi da în schimb un eu nou. De fapt, Mă voi da pe Mine însumi ție: voința Mea va deveni voința ta”.

Este și mai greu și mai ușor decît ce încercăm noi toți să facem. Sper că ați observat că uneori Cristos însuși descrie calea creștină ca fiind foarte grea, alteori ca fiind foarte ușoară. El spune: „Ia-ți crucea” — cu alte cuvinte, este ca și cum ar urma să fi bătut de moarte într-un lagăr de concentrare. În clipa următoare El spune: „Jugul Meu este bun și sarcina Mea este ușoară”. El ia în serios ambele afirmații și putem vedea de ce amîndouă sînt adevărate.

Profesorii spun că cel mai leneș elev din clasă va trebui să muncească cel mai din greu la sfîrșit. Ei fac afirmația aceasta cu toată seriozitatea. Dacă le dai la doi elevi să rezolve, să zicem, o teoremă din geometrie, cel care este pregătit să facă efortul va încerca să o înțeleagă. Elevul leneș va încerca să o învețe pe dinafară deoarece, pentru moment, cere mai puțin efort. Dar peste șase luni, când ei se pregătesc pentru un examen, elevul leneș se chinuie ore în șir cu lucruri pe care celălalt elev le înțelege și cu care se delectează în cîteva minute. Lenea cere mai mult efort în perspectivă. Putem privi și din alt unghi la această problemă. În luptă, la ascensiunea pe munte, este deseori cîte un lucru care cere un efort considerabil; dar, privit în perspectivă, este cel mai bun lucru care poate fi făcut. Dacă îl dai peste cap, peste cîteva ceasuri te vei trezi într-un pericol mult mai mare. Soluția lașă este de asemenea soluția cea mai periculoasă.

Lucrurile stau la fel aici. Lucrul teribil, lucrul aproape imposibil este să-ți predai eul lui Cristos — să-I predai toate dorințele și toate precauțiile tale. Dar este mult mai ușor decît toate lucrurile pe care încercăm să le facem în schimb. Ceea ce încercăm noi să facem este să rămînem „noi înșine”, să menținem fericirea personală ca scop suprem în viață și în același timp să fim „buni”. Noi încercăm să

permitted minții și inimii să meargă pe calea lor — concentrate asupra banilor, plăcerilor sau ambițiilor — și sperînd, în ciuda acestui fapt, să ne comportăm cinstit, curat și umil. Tocmai acesta este lucrul despre care ne-a avertizat Cristos că nu-l putem face. Așa cum a spus El, măcăcinele nu poate face smochine. Dacă eu sînt un cîmp care nu conține nimic altceva decît sămîntă de iarbă, eu nu pot produce grîu. Orice aș face, eu nu produc decît iarbă și nu grîu. Dacă vreau să produc grîu, schimbarea trebuie să meargă mai adînc decît suprafața. Trebuie să fiu arat și semănat din nou.

Acesta este motivul pentru care problema reală a vieții creștine apare acolo unde oamenii nu se așteaptă. Ea apare în clipa cînd ne trezim în fiecare dimineață. Toate dorințele tale și toate nădejtile tale pentru ziua aceea aleargă ca niște animale sălbătice. Primul lucru care trebuie făcut în fiecare dimineață este să le faci să se retragă; ascultînd de cealaltă voce, acceptînd celălalt punct de vedere, să-i permiți vieții mai mari, mai puternice și mai liniștite să te invadeze. Și așa trebuie să continui toată ziua, dîndu-te înapoi de la tot zbućiumul și frămîntarea, ieșind la lumină.

La început, nu putem face lucrul acesta decît pentru cîteva clipe. Dar de la acele clipe noua viață se va răspîndi pretutindeni în sistemul nostru: deoarece acum noi îi permitem să lucreze în partea care trebuie din noi. Este diferența dintre vopsea, care este aplicată doar la suprafață, și un colorant care pătrunde în toată masa. El nu a vorbit niciodată în termeni vagi, idealști. Cînd El a spus: „Fiți desăvîrșiți”, El a avut în gînd tocmai aceasta. El a vrut să spună că noi trebuie să facem tratamentul complet. E greu; dar genul de compromis după care tînjim noi toți este mai greu de atins — de fapt, este imposibil. Este greu ca un ou să se transforme în pasăre; ar fi mult mai greu să învețe să zboare dacă ar rămîne tot ou. În prezent noi sîntem ca ouăle. Nu putem continua la nesfîrșit să fim doar ouă obișnuite. Trebuie să scoatem pui sau să ne stricăm.

Îmi permiteți să revin la ce am spus mai înainte? Acesta este miezul creștinismului. Nu mai este nimic altceva. Este ușor să ne încîlcim gîndurile în privința aceasta. Este ușor să credem că Biserica are o mulțime de obiective diferite — educație, construcție, misiune, ținerea de servicii, la fel cum este ușor să crezi că statul are o mulțime de obiective diferite — militare, politice, economice. Dar, într-un sens, lucrurile sînt mult mai simple. Statul există doar pentru a promova și pentru a ocroti în viața aceasta fericirea obișnuită a oamenilor. Soțul și soția discutînd la gura sobei, niște prieteni care joacă biliard, un om care citește o carte în camera sa sau sapă în grădină — iată pentru ce există statul. Și dacă statul nu ajută la prelungirea și ocrotirea unor asemenea momente, toate legile, toate parlamentele, toate armatele, toate tribunalele, toate politicile economice etc, nu sînt decît o pierdere de vreme. La fel, Biserica nu există pentru nimic altceva decît pentru a atrage oameni la Cristos, pentru a-i face Cristoși mici. Dacă ea nu face aceasta, toate catedralele, toți clericii, toate misiunile, toate predicile și chiar Biblia însăși, sînt o pierdere de vreme.

Acesta este scopul pentru care Dumnezeu a devenit Om. Probabil că întregul univers a fost creat pentru scopul acesta. În Biblie se spune că întregul univers a fost creat pentru Cristos și că totul trebuie să se unească în El. Eu nu cred că vreunul dintre noi poate înțelege cum se va întîmpla lucrul acesta cu întregul univers. Noi nu știm ce trăiește (dacă într-adevăr trăiește ceva) în părțile universului care sînt la milioane de kilometri de pămînt. Nici măcar pe pămînt noi nu știm cum se aplică această afirmație la alte creaturi în afară de oameni. La urma urmei, ne așteptăm la aceasta. Nouă ni s-a arătat numai planul care ne privește pe noi înșine.

Uneori îmi place să-mi imaginez că pot vedea cum se aplică planul acela la celelalte lucruri. Îmi închipui că pot vedea cum animalele superioare se apropie, într-un sens, de Om atunci cînd el le iubește și le face mult mai aproape umane decît ar fi altfel. Pot vedea un sens în care lucrurile neînsuflețite și plantele se apropie de Om atunci cînd el le studiază, cînd le folosește și le apreciază. Și dacă ar exista creaturi inteligente în alte lumi, ele ar putea face același lucru cu lumile lor. S-ar putea că atunci cînd creaturile inteligente intră în Cristos, ele aduc în felul acesta toate celelalte lucruri împreună cu ele. Dar toate acestea nu sînt decît presupuneri.

Ceea ce ni s-a spus este modul în care noi, oamenii, putem fi asimilați în Cristos — cum putem deveni o parte din darul acela minunat pe care tînărul Prinț al universului vrea să -l ofere Tatălui Său — darul care este El însuși și deci noi în El. Este singurul lucru pentru care am fost creați. În Biblie sînt indicii ciudate și înălțătoare că atunci cînd noi vom fi asimilați în Cristos, o mulțime de lucruri din natură vor începe să devină așa cum au fost rînduite. Coșmarul se va sfîrși: va fi dimineată.

7. Hai să ne închipuim

Permiteți-mi să încep din nou prin a readuce în mințile voastre două imagini sau două povestiri. Una este povestea pe care ați citit-o cu toții și care este intitulată Frumoasa și fiara. Vă aduceți aminte că tînăra frumoasă a trebuit să se mărite, pentru un motiv oarecare, cu un monstru. Și apoi, spre ușurarea ei, monstrul s-a transformat într-un om și totul s-a sfîrșit cu bine. Cealaltă poveste este despre cineva care a trebuit să poarte o mască: o mască care îl făcea să arate mai frumos decît era în realitate. A trebuit să poarte masca ani de zile. Cînd și-a dat jos masca, el a descoperit că fața lui s-a modelat ca să se potrivească în mască. Acum el era cu adevărat frumos la față. Ceea ce a început ca o deghizare a ajuns să devină realitate. Cred că amîndouă aceste povestiri mă pot ajuta (prin puterea imaginației, desigur) să ilustrez ce vreau să spun în acest capitol. I'întă acum eu am încercat să descriu realități — ce este Dumnezeu și ce a făcut El. Acum vreau să vorbesc despre aspecte practice: Ce facem noi în continuare? Ce importanță are această teologie? Ce schimbare poate ea să producă? Ea poate să producă o schimbare chiar acum. Dacă ați fost suficient de interesați ca să citiți pînă aici, probabil că sînteți suficient de interesați ca să încercați să vă roștiți rugăciunile; și orice altceva ați spune, probabil că veți rosti și rugăciunea „Tatăl nostru”.

Primele cuvinte sînt Tatăl, nostru. Înțelegi acum ce înseamnă aceste cuvinte? Ele afirmă foarte răspicat că tu te pui în postura de fiu al lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, tu le pui în postura de Cristos. Sau, cu alte cuvinte, te prefaci că ești Cristos, deoarece, desigur, în momentul în care îți dai seama ce înseamnă cuvintele acestea, devii conștient că tu nu ești un fiu al lui Dumnezeu. Tu nu ești ca și Fiul lui Dumnezeu, a cărui voință și ale cărui interese sînt una cu ale Tatălui: tu ești un pachet de temeri egocentrice, de nădejdi egoiste, de lăcomie, de invidie și de autoînșelare, sortit în totalitate morții. De aceea, într-un fel, această deghizare în Cristos este o farsă dezgustătoare. Dar lucrul ciudat este că tocmai El ne-a poruncit să facem lucrul acesta.

De ce? Ce rost are să îți închipui că ești ceea ce nu ești? Ei bine, chiar și la nivel uman sînt două feluri de închipuire. Este un fel rău, cînd închipuirea ține locul lucrului real; de pildă, cînd un om pretinde că te va ajuta, în loc să te ajute în realitate. Dar există și un fel bun de închipuire, cînd aceasta duce la lucrul real. Cînd nu te simți deosebit de prietenos, dar știi că ar trebui să fii prietenos, cel mai bun lucru pe care-l poți face, foarte adeseori, este să adopți niște maniere prietenoase și să te porți ca și cum ai fi o persoană mai prietenoasă decît ești în realitate. După cîteva minute, așa cum am observat cu toții, vei deveni în realitate mai prietenos decît ai fost. Foarte adesea, singurul mod în care poți dobîndi o calitate în realitate este să începi să te porți ca și cum ai avea-o deja. Acesta este motivul pentru care jocurile copiilor sînt atît de importante. Ei își închipuie întotdeauna că sînt adulți — se joacă de-a soldații, se joacă de-a vânzătorii. Dar în tot timpul ei își întăresc mușchii și își ascut judecata, așa încît faptul că își închipuie că sînt adulți îi ajută să se maturizeze.

Acum, în momentul cînd îți dai seama: „Iată că eu îmi închipui că sînt Cristos”, este extrem de probabil că vei descoperi pe loc un mod în care pretenția aceasta poate fi făcută să fie mai puțin o închipuire și mai mult o realitate. Vei descoperi cîteva lucruri care se petrec: în mintea ta și care știi că nu ar fi acolo dacă tu ai fi cu adevărat un fiu al lui Dumnezeu. Ei bine, oprește-le. Sau poate că îți dai seama că, în loc să-ți rostești rugăciunile, ar trebui să fii în birou, scriind o scrisoare, sau în bucătărie, ajutînd-o pe soție la spălatul vaselor. Ei bine, du-te și fă lucrul acela.

Înțelegi ce se întîmplă? Cristos însuși, Fiul lui Dumnezeu, care este om (la fel ca și tine) și Dumnezeu (ca și Tatăl Său), este de fapt alături de tine și începe deja în momentul acesta să transforme închipuirea

ta în realitate. Acesta nu este doar un mod fantezist de a spune că conștiința îți dictează ce să faci. Dacă îți întrebi conștiința ce să faci, vei obține un răspuns; dacă îți aduci aminte că tu îți închipui că ești Cristos, vei obține un răspuns diferit. Există o mulțime de lucruri pe care conștiința ta s-ar putea să nu le considere de-a dreptul rele (mai ales lucruri care se petrec în mintea ta), dar pe care vei vedea imediat că nu poți continua să le faci dacă încerci cu seriozitate să fii ca și Cristos. Tu nu te mai gândești doar la ce este bine și rău; tu încerci să te molipsești de infecția bună de la o Persoană. Lucrul acesta seamănă mai mult cu pictarea unui portret decât cu respectarea unui set de reguli. Lucrul ciudat este că în timp ce într-un sens este mult mai greu decât respectarea unui set de reguli, într-un alt sens este mult mai ușor. Adevăratul Fiu al lui Dumnezeu este alături de tine. El începe să te transforme în ceva asemănător cu El însuși. El începe, dacă putem spune așa, să „injecteze” viața și felul lui de gândire, Zoe a Lui, în tine; începe să transforme soldatul de plumb într-un om viu. Partea aceea din tine căreia nu-i place transformarea este partea care încă este de plumb.

Unii dintre voi ar putea crede că această experiență este foarte diferită de a voastră. Ați putea spune: „Eu nu am avut niciodată sentimentul că aș fi ajutat de un Cristos nevăzut, dar am fost ajutat adesea de alți oameni”. Lucrul acesta ar fi ca și povestea cu femeia din primul război mondial care a spus că dacă va 11 criză de pâine ea nu ar fi afectată deoarece ei mănâncă acasă numai pâine prăjită. Dar dacă nu este pâine-nu va fi nici pâine prăjită. Dacă nu ar exista ajutor din partea lui Cristos, nu ar exista nici ajutor din partea altor oameni. El acționează asupra noastră pe tot felul de căi: nu numai prin ceea ce noi considerăm „viața noastră religioasă”. El lucrează prin natură, prin trupurile noastre, prin cărți, uneori prin experiențe care par (în momentul acela) aw/zcreștine. Când un tânăr care a mers la biserică din obișnuință își dă seama că el nu crede în creștinism și încetează să mai meargă la biserică — presupunând că el face lucrul acesta pentru că este sincer și nu doar ca să-i necăjească pe părinți — probabil că Duhul lui Cristos este mai aproape de el decât oricând înainte. Dar mai presus de toate, Cristos lucrează în noi prin alți oameni.

Oamenii sînt oglinzi sau „purtători” ai lui Cristos la alți oameni. Uneori sînt purtători inconștienți. Această „infecție bună” poate fi purtată de aceia care nu o au ei înșiși. Oamenii care nu au fost creștini ei înșiși m-au ajutat pe mine să devin creștin. De obicei însă cei care Îl cunosc sînt cei care îl duc pe El altora. Acesta este motivul pentru care Biserica, totalitatea credincioșilor care și-L arată unii altora pe Cristos, este atît de importantă. Ați putea spune că atunci cînd doi creștini Îl urmează împreună pe Cristos nu este de două ori mai mult creștinism decât cînd ei sînt separați, ci de șaisprezece ori mai mult.

Dar să nu uităm un lucru. Ea început este firesc pentru un copil tiou-născut să bea laptele mamei sale fără să-și cunoască mama. Este la fel de firesc să-1 vedem pe omul care ne ajută, fără să-L vedem pe Cristos care este în spatele lui. Dar noi nu trebuie să rămînem copii. Noi trebuie să ajungem să-L recunoaștem pe adevăratul Dătător. Este o nebunie să nu o facem, deoarece dacă nu-L recunoaștem, noi ne vom baza pe oameni, și lucrul acesta ne va ruina. Cei mai buni dintre ei vor face greșeli; toți vor muri. Noi trebuie să fim recunoscători față de toți oamenii care ne-au ajutat, trebuie să-i cinștim și să-i iubim. Dar niciodată, niciodată nu trebuie să ne bazăm întreaga credință pe un om: nici chiar dacă este cel mai bun și cel mai înțelept om din toată lumea. Sînt o mulțime de lucruri frumoase pe care le poți face din nisip; dar nu încerca să construiești o casă pe el.

Începem să înțelegem acum despre ce vorbește mereu Noul Testament. El vorbește despre faptul că toți creștinii sînt „născuți din nou”; el vorbește despre „îmbrăcarea cu Cristos”; despre faptul că Cristos „ia chip în noi”; despre faptul că trebuie să ajungem să avem „felul de gândire al lui Cristos”.

Scoateți-vă din cap ideea că acestea sînt doar moduri extravagante de a spune că toți creștinii trebuie să citească ce a spus Cristos și să încerce să pună în practică — așa cum cineva citește ce a spus Platon sau Marx și încearcă să pună în practică. Expresiile acestea înseamnă că o Persoană reală, Cristos, este aici și acum, chiar în camera în care îți roștești rugăciunile, și această Persoană acționează asupra ta. Nu este

vorba de un om bun care a murit în urmă cu două mii de ani. Este un Om viu, om ca și tine și în același timp Dumnezeu, așa cum a fost El când a creat lumea, Unul care vine și intervine în viața ta, omorînd eul vechi și înlocuindu-l cu un eu ca și al Său. La început, numai pentru câteva clipe. Apoi pentru perioade mai lungi; în fine, dacă totul decurge bine, te transformă permanent în ceva diferit, într-un Cristos mic, o ființă care, în felul ei, are același fel de viață ca și Dumnezeu, care este părtaşă la puterea, la bucuria, la cunoașterea și la eternitatea Lui. Curînd după aceasta, mai facem alte două descoperiri.

(1) Începem să observăm, în afară de acțiunile noastre păcătoase, păcătoșenia noastră; începem să ne alarmăm nu numai cu privire la ceea ce facem, ci și cu privire la ceea ce sîntem. Lucrul acesta poate să pară dificil și de aceea voi încerca să-l clarific folosind cazul meu. Cînd ajung la rugăciunea de seară și încerc să-mi amintesc păcatele făcute în ziua aceea, în nouă cazuri din zece cel mai evident păcat este un păcat împotriva dragostei: m-am îmbufnat, m-am răstit, mi-am băut joc de cineva, m-am purtat disprețuitor cu cineva, am asaltat pe cineva. Scuza care îmi vine imediat în gînd este că provocarea aceea a fost atît de neașteptată, încît am fost luat pe nepregătite și nu am avut timp să mă reculeg. Se poate ca aceasta să fie circumstanța mea atenuantă cu privire la acele fapte: este evident că ar fi mai rău dacă ele ar fi fost deliberate și premeditate. Pe de altă parte, ceea ce face un om cînd este luat pe nepregătite este cea mai bună dovadă cu privire la felul de om care este el în realitate. Ceea ce iese din om înainte ca să aibă timp să-și pună masca este adevărul. Dacă într-o pivniță sînt șobolani, este mai probabil să-i vezi dacă intri pe neașteptate. Dar surprinderea nu creează șobolani: ea îi împiedică doar să se ascundă. În același fel, faptul că o provocare este neașteptată nu mă face pe mine să fiu un om impulsiv: ea îmi arată doar cît de impulsiv sînt. Șobolanii sînt întotdeauna în pivniță, dar dacă intri în pivniță făcînd gălăgie, ei se vor ascunde mai înainte ca să aprinzi lumina.

Se pare că șobolanii resentimentelor și ai spiritului de răzbunare sînt tot timpul în pivnița sufletului meu. Pivnița aceea nu este sub controlul voinței mele conștiente. Eu pot să-mi controlez într-o oarecare măsură faptele, dar nu am control direct asupra temperamentului meu. Și dacă (așa cum am spus anterior) ceea ce sîntem contează mai mult decît ceea ce facem — dacă, într-adevăr, ceea ce facem este în principal o dovadă despre ceea ce sîntem — atunci urmează că schimbarea de care am cea mai mare nevoie este o schimbare pe care nu o pot produce eforturile mele voluntare directe. Principiul acesta se aplică și acțiunilor mele. Cîte dintre ele au fost făcute din motive corecte? Cîte au fost făcute din teamă de opinia publică sau din dorința de a mă expune? Cîte dintre ele au fost făcute dintr-un fel de încăpăținare sau dintr-un sentiment de superioritate care, în circumstanțe diferite, ar ii putut să ducă la fel de bine la o acțiune foarte rea? Prin efort moral direct eu nu pot să-mi dau mie însumi motive noi. După primii pași în viața creștină, noi ne dăm seama că singurul lucru care trebuie făcut cu sufletele noastre poate fi făcut numai de Dumnezeu. Ajungem astfel la ceva ce a fost foarte neclar în limbajul meu de pînă acum. (2) Eu am vorbit ca și cum noi am fi cei care facem totul. În realitate, desigur, Dumnezeu este cel care face totul. Noi, în cel mai bun caz, acceptăm ca Dumnezeu să lucreze în noi. Într-un sens, am putea spune că Dumnezeu este Cel care simulează. Dumnezeul tri-l'ersonal, am putea spune, vede înaintea Sa un animal uman egocentric, lacom, nemulțumit și răzvrătit. Dar El spune: „Hai să ne închipuim că aceasta nu este o creatură oarecare, ci Fiul nostru. Este ca și Crislos, în măsura în care El este Om, deoarece El a devenit Om. Să ne închipuim că seamănă cu El în Spirit. Să-l tratăm ca și cum ar fi ceea ce nu este în realitate. Să ne închipuim pentru a transforma închipuirea în realitate”. Dumnezeu te privește ca și cum ai fi un mic Cristos: Cristos este alături de tine ca să te transforme într-un Cristos. Îndrăznesc să spun că ideea aceasta a unei închipuiri divine pare ciudată la început. Dar este oare chiar așa de ciudată? Oare nu este acesta modul în care întotdeauna un lucru superior îl înalță pe cel inferior? O mamă îl învață pe copilul ei să vorbească prin faptul că îi vorbește ca și cum el ar înțelege, cu mult timp înainte ca el să înțeleagă de fapt ceva. Noi îi tratăm pe cîinii noștri ca și cum ar fi „aproape umani”: acesta este motivul pentru care în final ei devin „aproape umani”.

6. Două observații

Pentru a evita înțelegerea greșită a celor spuse, adaug aici câteva observații cu privire la două aspecte din capitolul anterior.

(1) Un critic perspicace mi-a scris întrebându-mă: Dacă Dumnezeu a vrut fii și nu „soldați de jucărie”, de ce nu a născut mulți fii de la bun început, în loc să facă mai întâi soldați de jucărie pe care apoi să-i aducă la viață printr-un proces atât de dificil și de dureros? O parte a răspunsului la această întrebare este destul de simplă; cealaltă parte probabil că depășește cunoașterea umană. Partea simplă este aceasta: Procesul de transformare din creatură în fiu nu ar fi fost atât de dificil și de dureros dacă rasa umană nu s-ar fi îndepărtat de Dumnezeu în urmă cu multe veacuri. Oamenii au putut să se îndepărteze de Dumnezeu deoarece El le-a dat voință liberă: El le-a dat voință liberă pentru că o lume de simpli roboți nu ar fi putut niciodată să iubească și nu ar fi putut cunoaște niciodată fericirea infinită. Partea dificilă este următoarea: Toți creștinii sînt de acord că există numai un singur „Fiu al lui Dumnezeu”, în sensul original deplin al cuvîntului. Dacă insistăm să punem întrebarea: „Ar fi putut exista mai mulți?”, ne trezim în niște ape foarte adînci. Cuvintele „Ar fi putut exista”, au oare vreun sens cînd îi sînt aplicate lui Dumnezeu? Despre un anumit lucru mărginit poți spune că „ar fi putut fi” altceva decît este, deoarece ar fi fost diferit dacă altceva ar fi fost diferit, și acel altceva ar fi fost diferit dacă un al treilea lucru ar fi fost diferit, și așa mai departe. (Literale de pe această pagină ar fi fost roșii dacă tipograful ar fi folosit cerneală roșie, și el ar fi folosit cerneală roșie dacă i s-ar fi cerut s-o facă, și așa mai departe.) Dar cînd vorbim despre Dumnezeu — adică despre Realitatea fundamentală, ireductibilă de care depind toate celelalte realități — este absurd să ne întrebăm dacă ar fi putut fi altfel. Dumnezeu este ceea ce este și discuția se încheie aici.

Dar în afară de problema aceasta, eu găsesc o altă dificultate în însăși ideea ca Tatăl să fi născut mulți fii din veșnicie. Pentru ca să fie mulți, ei ar fi trebuit să fie oarecum diferiți unul de altul. Două monede de un leu au aceeași formă. De ce sînt totuși două? Pentru că ocupă locuri diferite în spațiu și conțin atomi diferiți. Cu alte cuvinte, pentru a le concepe ca două lucruri diferite, a trebuit să aducem în discuție spațiul și materia; de fapt, a trebuit să aducem în discuție „natura” sau universul creat. Eu pot înțelege deosebirea dintre Tatăl și Fiul, fără să aduc în discuție spațiul și materia, deoarece unul este Cel ce naște, iar celălalt este născut. Raportul dintre Tatăl și Fiul nu este același cu raportul dintre Fiul și Tatăl. Dar dacă ar exista mai mulți fii, raportul dintre ei și raportul lor cu Tatăl ar trebui să fie același. Prin ce s-ar deosebi unul de altul? Desigur, această dificultate nu este observată de la bun început. Noi putem crede că putem formula ideea mai multor „fii”. Dar cînd mă gîndesc mai atent, descopăr că ideea pare plauzibilă numai pentru că eu mi-am imaginat în mod vag acești „fii” ca ființe umane care stau laolaltă într-un gen oarecare de spațiu. Cu alte cuvinte, deși eu am pretins că mă gîndesc la ceva ce a existat înainte de a fi fost creat universul, eu am strecurat pe ușa din dos universul și am pus ceva înăuntrul lui. Cînd încetez să fac lucrul acesta și continui să mă gîndesc la Fatal ca născînd mulți fii „înainte de a fi lumea”, descopăr că de fapt nu mă gîndesc la nimic. Ideea se mistuie în vorbe goale. (Oare a fost creată Natura — spațiul și timpul și materia — tocmai pentru ca să fie posibilă multiplicitatea? Oare nu există nici un alt mod de a obține mai multe spirite eterne decît dacă sînt făcute mai întîi multe creaturi naturale, într-un univers, care apoi să fie spiritualizate? Desigur, toate acestea sînt presupuneri.)

(2) Ideea că întreaga rasă umană este, într-un sens, un singur lucru — un organism uriaș, ca un pom — nu trebuie confundată cu ideea că diferențele individuale nu au importanță sau că oamenii reali, Ion, Măria și Petru, sînt oarecum mai puțin importanți decît personajele colective cum sînt clasele sociale, rasele și așa mai departe. Cele două idei sînt de fapt în opoziție. Lucrurile care sînt părți ale unui organism unitar pot fi foarte diferite unele de altele: lucrurile care nu fac parte din același organism pot fi foarte asemănătoare. Șase monede de un leu sînt lucruri individuale bine separate și foarte asemănătoare; nasul meu și plămîinii mei sînt lucruri foarte diferite, dar au viață deoarece fac parte din

trupul meu și împărtășesc aceeași viață comună. Creștinismul consideră că oamenii nu sînt doar membri ai unui grup sau articole de pe o listă, ci sînt organe ale unui trup — ei sînt diferiți unul de altul, dar fiecare contribuie cu ceva ce nu ar putea fi adus de nimeni altul. Cînd descoperi că dorești să-i transformi pe copiii tăi, pe elevii tăi sau pe aproapele tău în oameni exact ca și tine, adu-ți aminte că probabil Dumnezeu nu a intenționat ca să fie așa. Tu și ei sînteti orcane diferite, sînteti destinați să faceți lucruri diferite.

Pe de altă parte, cînd ești ispitit să nu-ți pese de necazurile altcuiva pentru că „nu te privesc”, adu-ți aminte că deși el este diferit de tine, el face parte din același organism. Dacă uiți că el aparține aceluiași organism cu tine, vei deveni un individualist. Dacă uiți că el este un organ diferit de tine, dacă vrei să suprimi diferențele și să-i faci pe toți oamenii asemănători, vei deveni un totalitarist. Creștinul nu trebuie să fie nici totalitarist și nici individualist.

Simt o dorință puternică să vă spun — și cred că și voi simțiți o dorință puternică să-mi spuneți — care dintre aceste două erori este mai rea. Așa ne atacă diavolul. El trimite întotdeauna erorile în perechi — perechi de lucruri opuse. Și el ne îndeamnă întotdeauna să petrecem mult timp gîndindu-ne care dintre ele este mai rea. Înțelegeți de ce, nu-i așa? El se bazează pe faptul că îți displace una dintre erori și astfel te atrage treptat în cea opusă ei. Să nu ne lăsăm înșelați. Trebuie să ne ținem privirile ațintite asupra țintei și să mergem drept printre cele două erori. Pe noi nu ne preocupă nici una dintre ele.

5. Încăpățînații soldați de plumb

Fiul lui Dumnezeu a devenit om ca să le dea oamenilor capacitatea să devină fii ai lui Dumnezeu. Noi nu știm — sau cel puțin eu nu știu — ce s-ar fi întîmplat dacă rasa umană nu s-ar fi răzvrătit împotriva lui Dumnezeu și nu s-ar fi alăturat dușmanului. Poate că orice om ar fi fost „în Cristos”, ar fi fost părtaș vieții Fiului lui Dumnezeu, din momentul nașterii. Poate că Bios sau viața naturală ar fi fost absorbită de îndată în Zoe, viața necreată, și acesta ar fi fost cursul normal. Dar toate acestea sînt doar presupuneri. Noi sîntem preocupați de modul în care se desfășoară lucrurile acum.

Starea actuală a lucrurilor este următoarea: Cele două feluri de viață nu numai că sînt diferite (ele au fost dintotdeauna astfel), ci sînt și opuse. Viața naturală din fiecare dintre noi este ceva egocentric, ea vrea să fie răsfățată și admirată, să profite de alte vieți, să exploateze întregul univers. Și lucrul pe care-l vrea în mod deosebit este să fie lăsată singură: să fie ținută la distanță de orice este mai bun, mai puternic sau superior, de orice care ar putea-o face să se simtă mică. Îi este teamă de lumina și aerul lumii spirituale, la fel cum oamenilor care au fost crescuți în mizerie le este teamă să facă baie. Pe undeva are dreptate. Știe că dacă o pătrunde lumina spirituală, atunci tot egocentrismul și toată încăpățînarea trebuie să fie ucise, și ea este gata să lupte cu înverșunare ca să evite acest lucru.

V-ați gîndit vreodată, cînd ați fost copii, cît de amuzant ar fi dacă jucăriile voastre ar căpăta viață? Fi bine, să presupunem că ați fi putut cu adevărat să le aduceți la viață. Imaginați-vă că ați transforma un soldat de plumb într-un omuleț adevărat. Ar însemna să transformați plumbul în carne. Și să presupunem că soldatului de plumb nu i-ar place schimbarea. Pe el nu îl interesează carnea; singurul lucru pe care-l observă el este că plumbul este alterat. El crede că îl ucizi. El va face tot ce poate ca să împiedice lucrul acesta. Dacă ar sta în puterea lui, el nu s-ar lăsa transformat în om.

Nu știu ce ați fi făcut cu acel soldat de plumb. Dar iată ce a făcut Dumnezeu: A doua Persoană din Dumnezeu, Fiul, a devenit El însuși om, S-a născut în lume ca om adevărat — un om real de o anumită înălțime, cu păr de o anumită culoare, vorbind o anumită limbă, avînd o anumită greutate. Ființa Eternă, care cunoaște totul și care a creat întregul univers, nu numai că a devenit om, ci (înainte de aceasta) a fost un prunc, și înainte de aceasta a fost un fetus în pîntecele unei femei. Dacă vreți să vă dați seama ce înseamnă aceasta, gîndiți-vă cum v-ar place să deveniți melci sau crabi.

Rezultatul acestui fapt a fost că a existat un om care a fost cu adevărat ceea ce au fost destinați să fie toți oamenii: un om în care viața creată, derivată de la Mama sa, a acceptat să fie transformată complet și perfect în viață născută. Creatura umană naturală din El a fost absorbită complet în Fiul divin. Astfel,

Într-un caz, omenirea a ajuns la țintă, dacă putem spune așa: a intrat în viața lui Cristos. Și deoarece întreaga dificultate pentru noi constă în faptul că viața naturală trebuie, într-un sens, să fie „omorîță”, El a ales o viață omenească în care era implicată la fiecare pas omorîrea dorințelor Sale umane — sărăcie, neînțelegerea Lui de către propria familie, trădarea Sa de către unul dintre prietenii intimi, batjocorirea și bătaia în mâinile poliției și execuția prin tortură. Și după aceea, după ce a fost omorît în felul acesta — omorît în fiecare zi, într-un sens — creatura umană din El a revenit la viață, deoarece a fost unită cu Fiul divin. Omul din Cristos a înviat: nu numai Dumnezeu. Tocmai acesta a fost scopul. Pentru prima oară noi am văzut un om real. Un soldat de plumb — plumb adevărat, ca și noi toți ceilalți — a devenit pe deplin viu, în toată splendoarea.

Ajungem acum, desigur, la un punct în care ilustrația mea cu soldatul de plumb nu mai poate fi aplicată. În cazul adevăraților soldați de plumb sau al statuilor, dacă unul dintre ei ar căpăta viață, lucrul acesta nu ar avea nici o importanță pentru ceilalți, deoarece ei sînt separați. Dar ființele umane nu sînt așa. Ele par separate datorită faptului că le vedem mergînd separat una de alta. Dar trebuie să ținem seama că noi sîntem construiți în așa fel încît putem vedea numai momentul prezent. Dacă am putea vedea trecutul, cursul lucrurilor ar arăta diferit. A fost o vreme cînd orice om a făcut parte din mama sa și (încă înainte de aceasta) din tatăl său; și a fost o vreme cînd ei au făcut parte din bunicii lui. Dacă ați putea vedea omenirea dispersată în felul acesta în timp, așa cum o vede Dumnezeu, nu ar arăta ca o mulțime de lucruri separate între ele. Ar arăta ca un singur lucru care crește — ca un pom foarte complicat. Fiecare individ ar apare legat de toți ceilalți. Dar nu numai atît. Indivizii nu sînt realmente separați de Dumnezeu, după cum nu sînt separați unul de altul. Orice bărbat, orice femeie și orice copil din întreaga lume simte și respiră în momentul acesta numai pentru că Dumnezeu „îl ține în mișcare”, dacă putem spune așa.

În consecință, cînd Cristos devine om, nu este ca și cum tu te-ai putea transforma într-un anumit soldat de plumb. Este ca și cum ceva care a afectat întotdeauna întreaga masă umană începe, la un moment dat, să afecteze întreaga masă umană într-un mod nou. Din momentul acela, efectul se răspîndește în întreaga omenire. Îi afectează pe oamenii care au trăit înainte de Cristos, cît și pe cei care au trăit după El. Îi afectează pe oamenii care nu au auzit niciodată de El. Este ca și cum ai pune într-un pahar de apă un strop de ceva care dă o culoare sau un gust nou întregului conținut. Desigur, nici una dintre aceste ilustrații nu este perfectă. Dacă privești lucrurile în perspectivă, Dumnezeu este El însuși, și ceea ce face nu poate fi comparat cu nimic altceva. Cu greu te-ai putea aștepta să fie altfel.

Prin urmare, care este schimbarea pe care a produs-o El pentru întreaga masă umană? Iată care este: transformarea noastră în fiii ai lui Dumnezeu, transformarea dintr-un lucru creat în unul născut, trecerea de la viața biologică temporară la viața „spirituală” atemporală a fost realizată pentru noi. Omenirea a fost „mîntuită” deja în principiu. Noi, indivizii, trebuie să ne însușim această mîntuire. Dar lucrarea cu adevărat dificilă — partea pe care nu am fi putut-o face noi înșine — a fost făcută pentru noi. Noi nu am fi putut să ne înălțăm la viața spirituală prin propriile noastre eforturi; viața spirituală a coborît deja în rasa umană. Dacă ne vom deschide ființele pentru Omul în care viața spirituală a fost prezentă în mod plinar și care, în ciuda faptului că este Dumnezeu, este și om adevărat, El va face în noi lucrul acela, în locul nostru. Aduceți-vă aminte ce am spus despre „infecția bună”. Cineva din rasa noastră are această viață nouă: dacă ne apropiem de El, ne vom contamina și noi de la El.

Desigur, lucrul acesta poate fi exprimat în multe feluri. Ai putea spune că Cristos a murit pentru păcatele noastre. Ai putea spune că Tatăl ne-a iertat deoarece Cristos a făcut pentru noi ceea ce ar fi trebuit să facem noi. Ai putea spune că am fost spălați în sîngele Mielului. Ai putea spune că Cristos a învins moartea. Toate aceste afirmații sînt adevărate. Dacă una dintre ele nu te atrage, las-o la o parte și folosește formula care te atrage. Dar orice ai face, nu începe să te cerți cu alți oameni pentru că ei folosesc o formulă diferită de a ta.

4. Infecția bună

Încep acest capitol cerîndu-vă să vă formați în minte o imagine clară. Imaginați-vă două cărți care stau pe masă, una peste cealaltă. Este evident că cartea de jos o ține pe cealaltă sus — o susține. Datorită cărții de jos, cartea de sus se află la, să zicem, cinci centimetri deasupra suprafeței mesei, în loc să fie în contact cu masa. Să numim cartea de jos A, iar cea de sus B. Poziția lui A determină poziția lui B. Este clar? Să ne imaginăm acum — și lucrul acesta nu se poate întîmpla în realitate, desigur, dar va fi util pentru ilustrație — că amîndouă cărțile au fost în poziția aceea din veșnicie. În cazul acesta, poziția lui B ar fi rezultat întotdeauna din poziția lui A. Dar în același timp, poziția lui A nu ar fi putut exista înainte de poziția lui B. Cu alte cuvinte, rezultatul nu vine după cauză. De obicei, desigur, rezultatul vine după cauză: întîi mîncîci castraveți și după aceea ai indigestie. Dar lucrurile nu stau așa cu toate cauzele și cu toate rezultatele. Veți vedea peste o clipă de ce cred eu că lucrul acesta este important. Am spus în urmă cu cîteva pagini că Dumnezeu este o Ființă care conține trei Persoane, și cu toate acestea rămîne o singură Ființă, la fel cum un cub conține șase pătrate, și cu toate acestea rămîne un singur corp geometric. Dar de îndată ce încep să încerc să explic cum sînt legate aceste trei Persoane, eu trebuie să folosesc cuvinte care sună de parcă una dintre ele ar fi existat înaintea celorlalte. Prima Persoană este numită Tatăl și cea de-a doua Fiul. Noi spunem că Prima o naște sau o produce pe a doua, vorbim despre naștere și nu facere, deoarece ceea ce produce Tatăl este de aceeași natură cu El. În sensul acesta, Tată este singurul cuvînt care trebuie folosit. Dar, din nefericire, lucrul acesta sugerează că El ar fi existat primul — la fel cum un tată uman există înainte de fiul său. Dar lucrurile nu stau așa. Nu există înainte și după în această privință. Și tocmai acesta este motivul pentru care am petrecut timp încercînd să arăt clar cum un lucru poate fi sursa sau cauza sau originea altui lucru, fără ca să fi existat înainte de acesta. Fiul există deoarece Tatăl există: dar nu a existat un timp înainte ca Fatal să-L producă pe Fiul.

Poate că cel mai bun mod de a ne gîndi la aceasta este următorul: Eu v-am cerut să vă imaginați cele două cărți și probabil că cei mai mulți vi le-ați imaginat. Adică, v-ați imaginat ceva și ca rezultat ați obținut o imagine mintală. Este evident că actul de imaginare a fost cauza, iar imaginea mintală a fost rezultatul. Dar aceasta nu înseamnă că întîi ați făcut actul de imaginare și după aceea ați obținut imaginea. În momentul în care ați făcut-o imaginea era deja acolo. Voința voastră v-a păstrat imaginea în gînd tot timpul. Și totuși, actul voinței și imaginea au început și s-au sfîrșit în exact același moment. Dacă ar fi existat o Ființă care a existat dintotdeauna și care și-a imaginat dintotdeauna un lucru, actul acela ar fi produs întotdeauna o imagine mintală; dar imaginea aceea ar fi la fel de eternă ca și actul în sine.

Tot așa trebuie să ne gîndim și la Fiul, care provine din Tatăl, ca și lumina de la o lampă, ca și căldura de la foc, ca și gîndurile de la minte. El este exprimarea de Sine a Tatălui — ceea ce are de spus Tatăl. Și nu a existat niciodată un timp cînd El să nu o spună. Dar ați observat ce s-a întîmplat? Toate aceste imagini cu lumina și căldura fac să sune de parcă Tatăl și Fiul ar fi două lucruri și nu două Persoane, așa încît, la urma urmei, imaginea Noului Testament despre Tatăl și Fiul se dovedește a fi mult mai exactă decît orice altceva cu care am încerca să o înlocuim. Lucrul acesta se întîmpla întotdeauna cînd te îndepărtezi de cuvintele Bibliei. Poți să te îndepărtezi de ele pentru o clipă, pentru a clarifica o anumită idee, dar întotdeauna trebuie să te întorci la ea. Bineînțeles că Dumnezeu știe cum să Se descrie pe Sine mult mai bine decît știm noi să-L descriem. El știe că relația dintre Fată și Fiu este mult mai asemănătoare cu relația dintre Prima și a Doua Persoană decît orice alt lucru la care ne-am putea gîndi. Cel mai important lucru de știut este că între ei este o relație de dragoste. Tatăl își găsește plăcere în Fiul; Fiul privește cu respect spre Tatăl Său.

Înainte de a trece mai departe, observați importanța practică a acestui fapt. Întîlnești tot felul de oameni repetînd afirmația creștină că „Dumnezeu este dragoste”. Dar se pare că ei nu observă că aceste cuvinte, „Dumnezeu este dragoste”, nu au sens decît dacă Dumnezeu conține cel puțin două Persoane. Dragostea este ceva ce o persoană are pentru alta. Dacă Dumnezeu ar fi o singură persoană, atunci

înainte de a fi creat lumea El nu a fost dragoste. Desigur, lucrul la care se referă oamenii cînd spun că Dumnezeu este dragoste este ceva cu totul diferit: de fapt, ei spun că „dragostea este Dumnezeu”. Ei realmente cred că sentimentele noastre de dragoste, oricare ar fi ele și oricum ar lua naștere, și oricare ar fi rezultatele pe care le produc, trebuie să fie tratate cu mare respect. Poate că trebuie, dar afirmația aceasta este cu totul diferită de ceea ce înțeleg creștinii prin cuvintele: „Dumnezeu este dragoste”. Ei cred că activitatea vie și dinamică a dragostei a avut loc în Dumnezeu din veșnicie și a creat toate celelalte lucruri.

Probabil că aceasta este cea mai importantă diferență dintre creștinism și toate celelalte religii: în creștinism, Dumnezeu nu este un lucru static — nici măcar o persoană statică — ci este dinamic, pulsează de activitate, este viață, este aproape un fel de dramă. Aproape că este, dacă nu veți considera lipsit de respect ce spun, un fel de dans. Unirea dintre Tatăl și Fiul este un lucru atît de concret, încît însăși această unire este o Persoană, îmi dau seama că lucrul acesta este aproape de neconceput, dar gîndiți-vă la el în felul următor. Știți că între ființele umane, cînd se adună laolaltă în familie sau la club sau în altă parte, oamenii vorbesc despre „spiritul” acelei familii, al acelui club sau al acelei organizații. Ei vorbesc despre „spirit”, deoarece membrii individuali, cînd sînt laolaltă, își formează un mod particular de a vorbi și de a se comporta, pe care nu le-ar fi avut dacă ar fi rămas separați. (Bineînțeles că această comportare colectivă poate să fie mai bună sau mai rea decît comportarea individuală.) Este ca și cum ar fi luat ființă un fel de personalitate comună. Desigur, nu este o persoană reală: este doar ceva ce se aseamănă cu o persoană. Dar tocmai aceasta este una dintre diferențele dintre Dumnezeu și noi. Ceea ce rezultă din viața unită a Tatălui și Fiului este o Persoană reală, este de fapt a Treia dintre cele trei Persoane care sînt Dumnezeu.

A treia Persoană este numită, în limbaj tehnic, Duhul Sfînt sau „spiritul” lui Dumnezeu. Nu vă îngrijorați și nu fiți surprinși dacă descoperiți că în mintea voastră El este mai vag sau mai nedefinit decît celelalte două Persoane. Cred că există un motiv pentru care trebuie să fie așa. În viața creștină, de obicei noi nu privim la El: El acționează întotdeauna prin noi. Dacă te gîndești la Tatăl ca la cineva care se află „acolo”, în fața ta, și la Fiul ca la cineva care este alături de tine, ajutîndu-te să te rogi, încercînd să te transforme într-un alt fiu al Tatălui, atunci trebuie să te gîndești la a treia Persoană ca la ceva dinăuntrul tău sau dinapoia ta. Poate că unii oameni vor găsi că este mai ușor să înceapă cu a treia Persoană și să facă drumul invers. Dumnezeu este dragoste, și dragostea aceea lucrează prin oameni — mai ales prin întreaga comunitate de creștini. Dar acest spirit al dragostei este, din veșnicie, o dragoste permanentă între Tatăl și Fiul.

Și acum, ce importanță are faptul acesta? Are o importanță mai mare decît orice în lume. Întregul dans sau întreaga dramă sau întregul tipar al acestei vieți tri-Personale trebuie să se desfășoare în fiecare dintre noi: sau (forma reciprocă a afirmației) fiecare dintre noi trebuie să intre în acel tipar, să-și ia locul în acel dans. Nu există nici o altă cale spre fericirea pentru care am fost creați. Lucrurile bune cît și cele rele, după cum știți, se molipsesc printr-un fel de infecție. Dacă vreți să vă încălziți, trebuie să stați aproape de foc; dacă vreți să vă udați, trebuie să intrați în apă. Dacă vreți bucurie, putere, pace, viață veșnică, trebuie să vă apropiați sau să intrați chiar în lucrul care le are. Ele nu sînt un premiu pe care Dumnezeu ar putea, dacă ar vrea, să-1 dea oricui. Ele sînt un izvor de energie și de frumusețe, care izbucnește chiar din centrul realității. Dacă ești aproape de el, stropii lui te vor uda; dacă nu ești aproape, vei rămîne uscat. Odată ce un om este unit cu Dumnezeu, cum s-ar putea să nu trăiască pentru totdeauna? Odată ce un om este separat de Dumnezeu, cum s-ar putea să nu se ofilească și să nu moară? Dar cum să te unești cu Dumnezeu? Cum este posibil ca noi să fim înglobați în această viață tri-Personală?

Vă aduceți aminte că în capitolul 2 am vorbit despre naștere și facere. Noi nu sîntem născuți de Dumnezeu; noi sîntem doar făcuți de El: în starea noastră naturală, noi nu sîntem fii ai lui Dumnezeu, ci (am putea spune) sîntem doar statui. Noi nu avem Zoe sau viața spirituală: avem doar Bios sau viața

biologică care se epuizează și care moare. Oferta pe care o face creștinismul este următoarea: Dacă noi îl lăsăm pe Dumnezeu să facă ceea ce vrea, noi putem ajunge părtași ai vieții lui Cristos. În felul acesta, vom fi părtași ai vieții care a fost născută, nu făcută, care a existat dintotdeauna și care va exista întotdeauna. Cristos este Fiul lui Dumnezeu. Dacă sîntem părtași la această viață, vom fi și fiii ai lui Dumnezeu. Îl vom iubi pe Tatăl la fel ca și Fiul, cu o dragoste pe care Duhul Sfînt o produce în noi. El a venit în lumea aceasta și a devenit om, pentru ca să răspîndească la alți oameni viața pe care o are El — prin ceea ce eu numesc o „infecție bună”. Orice creștin trebuie să devină un mic Cristos. Acesta este singurul scop pentru a deveni creștini.

3. Timp și dincolo de timp

Este foarte greșit să spui că atunci cînd citești o carte nu este permis să „sari” peste vreun pasaj. Toți oamenii cu spirit de discernămînt sar peste un pasaj atunci cînd ajung la un capitol pe care nu-l văd folositor pentru ei. În capitolul acesta voi vorbi despre ceva care s-ar putea să le fie de folos unor cititori, dar care s-ar putea să le pară altora o complicație inutilă. Dacă faceți parte din a doua categorie de cititori, sfatul meu este să nici nu vă bateți capul cu acest capitol și să treceți direct la următorul. În capitolul anterior a trebuit să ating subiectul rugăciunii, și cîtă vreme lucrul acesta este încă proaspăt în mințile voastre și în mintea mea, aș vrea să mă refer la o dificultate pe care o au unii cu privire la întreaga idee de rugăciune. Cineva a exprimat o în felul următor: „Eu pot crede în Dumnezeu, dar ce nu pot accepta este ideea că El ascultă cîteva sute de milioane de oameni care I se adresează toți în același moment”. Am descoperit că foarte mulți oameni au sentimentul acesta.

Acum, primul lucru pe care trebuie să-l observăm este că ceea ce creează dificultatea este expresia în același moment. Cei mai mulți dintre noi își pot imagina că Dumnezeu ascultă oricît de multe cereri, numai dacă ar veni una cîte una și dacă El ar avea la dispoziție un timp nesfîrșit. În spatele acestei dificultăți stă de fapt ideea că Dumnezeu ar trebui să încadreze prea multe lucruri într-un singur moment din timp.

Ei bine, lucrul acesta se întîmplă cu noi cu toți. Viața noastră ne vine clipă după clipă. O clipă dispăre mai înainte ca să vină următoarea, și în fiecare clipă se poate realiza foarte puțin. Aceasta este natura Timpului. Și bineînțeles că tu și eu avem tendința să considerăm că este de la sine înțeles că această succesiune a Timpului — acest aranjament de trecut, prezent și viitor — nu este doar modul în care se desfășoară viața noastră, ci modul în care există în realitate toate lucrurile. Noi avem tendința să presupunem că întregul univers și Dumnezeu însuși se deplasează întotdeauna de la trecut la viitor, la fel ca și noi. Dar mulți oameni învățați nu sînt de acord cu ideea aceasta. Teologii au fost cei dintîi care au lansat ideea că unele lucruri nu sînt în Timp; mai tîrziu ideea a fost preluată de filozofi, iar acum oamenii de știință fac același lucru.

Este aproape cert că Dumnezeu nu este în Timp. Viața Lui nu constă din momente care se scurg unul după altul. Dacă un milion de oameni I se roagă Lui la ora 10:30 astăzi-seară, nu este nevoie ca El să-i asculte pe toți în fracțiunea aceea de timp pe care noi o numim zece treizeci. Zece treizeci — și orice alt moment de la începutul lumii — este întotdeauna Prezent pentru El. Dacă vrei, El are la dispoziție toată veșnicia ca să asculte la rugăciunea înălțată într-o frîntură de secundă de un pilot cînd avionul lui se prăbușește cuprins de flăcări.

Știu că lucrul acesta este dificil de înțeles. Permiteți-mi să încerc să vă dau un alt exemplu, asemănător cu acesta. Să presupunem că eu scriu un roman. Eu scriu: „Măria a pus jos lucrul la care tricota; în clipa următoare s-a auzit o bătaie la ușă!” Pentru Măria, care trebuie să trăiască în timpul imaginar din povestirea mea, nu există nici un interval de timp între punerea lucrului jos și auzirea bătăii în ușă. Dar eu, care sînt creatorul Măriei, nu trăiesc nicidecum în timpul acela imaginar. Între scrierea primei și celei de-a doua jumătăți a propoziției eu s-ar putea să stau jos trei ore și să mă gîndesc fără încetare la Măria. Aș putea să mă gîndesc la Măria ca și cum ea ar fi singurul personaj din carte și aș putea să mă gîndesc oricît de mult, iar ceasurile pe care le-am petrecut astfel nu ar apare deloc în timpul Măriei

(timpul din povestire).

Aceasta nu este o ilustrație perfectă, dar s-ar putea să ne dea o idee despre ce cred eu că este adevărul. Dumnezeu nu este atras în curentul Timpului din acest univers, după cum nici autorul nu este atras în timpul imaginar din romanul său. Dumnezeu are o atenție infinită rezervată pentru fiecare dintre noi. El nu trebuie să se ocupe de noi în masă. Ești la fel de singur cu El ca și cum ai fi singura persoană pe care a creat-o El. Când Cristos a murit, El a murit pentru tine individual, ca și cum tu ai fi fost singurul om din întreaga lume.

Ilustrația mea este deficitară în următoarea privință: În această ilustrație, autorul iese dintr-un cadru temporal (cel al romanului) numai când intră într-un alt cadru temporal (cel real). Dar eu cred că Dumnezeu nu trăiește într-un cadru temporal. Viața Lui nu se scurge o clipă după alta, ca și a noastră: lucrurile nu stau așa — El este încă în 1920 și este deja în 1990. Viața Lui este El însuși.

Dacă vă imaginați Timpul ca o linie dreaptă de-a lungul căreia trebuie să mergem, atunci trebuie să vi-l închipuiți pe Dumnezeu ca întreaga pagină pe care este trasă linia. Noi trebuie să trecem de la un punct la altul: noi trebuie să părăsim punctul A înainte de a ajunge la B, și nu putem ajunge la C decât după ce am părăsit B. Dumnezeu, de sus sau din afară sau dimprejur, conține întreaga linie și vede totul.

Merită să încercați să înțelegeți ideea, deoarece ea îndepărtează unele dificultăți aparente ale creștinismului. Înainte de a deveni creștin, una dintre obiecțiile mele a fost următoarea: Creștinii spun că Dumnezeu etern, care este pretutindeni și care menține întregul univers în mișcare, a devenit cândva om. Ei bine, mi-am spus eu, cum a continuat universul să funcționeze când Dumnezeu a fost copil mic sau când a dormit? Cum a putut El să fie Dumnezeu care cunoaște totul și în același timp om care îi întreabă pe ucenicii Săi: „Cine M-a atins?” Observați că dificultatea stă în cuvintele care exprimă timpul: „Când era copil”, sau „în același timp”. Cu alte cuvinte, eu am presupus că viața lui Cristos ca Dumnezeu se desfășura în timp și că viața Lui ca omul Isus din Palestina a fost o scurtă perioadă din acel timp — la fel cum perioada de serviciu militar a fost o perioadă mai scurtă scoasă din viața mea totală.

Și acesta este modul în care probabil că gândim cei mai mulți dintre noi în privința aceasta. Noi ni-l imaginăm pe Dumnezeu trecând printr-o perioadă când viața Lui umană era încă de domeniul viitorului, urmînd apoi o perioadă când a fost trăită în prezent și trecînd mai departe la o perioadă când a putut privi în urmă spre ea ca spre ceva de domeniul trecutului. Probabil că aceste idei nu corespund cu nimic din realitate. Nu poți încadra viața pămîntească a lui Cristos din Palestina în nici o relație temporală cu viața Lui ca Dumnezeu dincolo de spațiu și timp. După părerea mea, este un adevăr atemporal cu privire la Dumnezeu că natura umană și experiența umană de slăbiciune, de somn și de ignoranță sînt incluse oarecum în întreaga Lui viață divină. Din punctul nostru de vedere, această viață umană a lui Cristos s-a desfășurat într-o anumită perioadă din istoria lumii noastre (de la anul 1 d.Cr. pînă la răstignire). De aceea, noi ne-o imaginăm ca pe o perioadă din însăși istoria existenței lui Dumnezeu. Dar Dumnezeu nu are istorie. El este prea complet și cu desăvîrșire real ca să poată avea o istorie. A avea istorie înseamnă, desigur, pierderea unei părți a realității tale (deoarece s-a scurs deja în trecut) și înseamnă lipsa unei părți (deoarece încă este în viitor): înseamnă, de fapt, să nu ai nimic în afară de un prezent neînsemnat, care s-a dus mai înainte ca să poți vorbi despre el. Chiar și noi sperăm ca într-o zi să nu ne mai împărțim existența în felul acesta.

Apare o altă dificultate dacă noi credem că Dumnezeu există în timp. Oricine care crede în Dumnezeu crede că El știe ce vom face tu și eu mîine. Dar dacă El știe că eu voi face cutare și cutare lucru, cum se poate să fiu liber să fac altceva? Ei bine, dificultatea apare din concepția noastră că Dumnezeu progresează la fel ca și noi de-a lungul liniei timpului: singura diferență fiind că El poate vedea în viitor, în timp ce noi nu putem vedea în viitor. Ei bine, dacă acesta ar fi adevărul, dacă Dumnezeu ar vedea dinainte faptele noastre, ar fi foarte greu să înțelegem cum am putea fi liberi să nu le facem. Dar să presupunem că Dumnezeu este în afara și deasupra liniei Timpului. În cazul acesta, ceea ce noi

numim „mîine” este vizibil pentru El la fel ca și ceea ce numim „astăzi”. Toate zilele sînt „Acum” pentru El. El nu își amintește că ai făcut anumite lucruri ieri; El te vede că le faci, deoarece deși tu ai pierdut ziua de ieri, El nu a pierdut-o. El nu „prevede” lucrurile pe care le vei face mîine; El te vede făcîndu-le, deoarece, deși „mîine” încă nu a ajuns la tine, „mîine” este la El. Tu nu presupui că acțiunile tale din clipa aceasta ar fi mai puțin libere deoarece Dumnezeu știe ce faci. Ei bine, El cunoaște acțiunile tale de mîine în exact același mod — deoarece El este deja în „mîine” și te poate vedea. Într-un sens, El nu cunoaște acțiunile tale decît după ce le-ai făcut; dar momentul cînd le vei face este deja „acum” pentru El.

Ideea aceasta m-a ajutat mult pe mine. Dacă nu vă ajută, dați-i pace. Este o idee creștină în sensul că mulți creștini mari și înțelepți au acceptat-o și că nu există în ea nimic contrar creștinismului. Dar nu este în Biblie sau în vreunul dintre credeuri. Poți fi un creștin foarte bun fără să o accepți sau poți nici măcar să nu te gîndești deloc la această problemă.

2. Dumnezeu în trei persoane

Capitolul anterior s-a ocupat de diferența dintre naștere și facere. Un om dă naștere unui copil, dar nu poate face decît o statuie. Dumnezeu îl naște pe Cristos, dar El îi face pe oameni. Spunînd aceasta, eu am ilustrat numai o idee cu privire la Dumnezeu, și anume că ceea ce naște Dumnezeu Tatăl este Dumnezeu, ceva de aceeași natură cu El însuși. În sensul acesta, este ca și un tată uman care naște un fiu. Dar lucrurile nu stau tocmai așa. De aceea va trebui să încerc să explic ceva mai mult.

Mulți oameni spun astăzi: „Eu cred într-un Dumnezeu, dar nu într-un Dumnezeu personal”. Ei au sentimentul că acel ceva misterios care este îndărătul tuturor lucrurilor trebuie să fie mai mult decît o persoană. Creștinii sînt de acord cu aceasta. Dar creștinii sînt singurii care oferă o idee despre cum este acea ființă care este dincolo de personalitate. Toți ceilalți oameni, deși ei spun că Dumnezeu este dincolo de personalitate, cred de fapt că El este ceva impersonal: cu alte cuvinte, ceva mai puțin decît personal. Dacă cauți ceva suprapersonal, ceva mai mult decît o persoană, atunci nu ai de ales între creștinism și celelalte concepții, deoarece numai creștinismul oferă o asemenea idee.

Unii oameni cred că după viața aceasta, sau poate după cîteva vieți, sufletele umane vor fi „absorbite” în Dumnezeu. Dar cînd încearcă să explice ce înțeleg prin aceasta, ei par să creadă că absorbirea ființei noastre în Dumnezeu este la fel ca și absorbirea unui lucru material în altul. Ei spun că este ca și un strop de apă care se pierde în mare. Desigur, aceasta marchează sfîrșitul stropului de apă. Dacă acest lucru se întîmplă cu noi, atunci a fi absorbit înseamnă a înceta să exiști. Numai creștinii au o concepție despre felul în care sufletele umane pot să fie asimilate în viața lui Dumnezeu și totuși să rămîină ele însele — de fapt, să fie cu mult mai mult decît înainte ele însele.

V-am atras atenția că teologia este practică. Întregul scop pentru care existăm noi este să fim asimilați în viața lui Dumnezeu. Ideile greșite cu privire la viața aceea vor face mai dificil lucrul acesta. Și acum, pentru cîteva minute, trebuie să vă cer să mă urmăriți cu mare atenție.

Știți că în spațiu vă puteți mișca în trei direcții — la stînga sau la dreapta, înainte sau înapoi, în sus sau în jos. Orice direcție este una din aceste trei sau un compromis între ele. Ele sînt numite cele trei dimensiuni ale spațiului. Observați următorul lucru. Dacă folosiți o singură dimensiune, puteți trage numai o linie dreaptă. Dacă folosiți două dimensiuni, puteți desena o figură: să zicem, un pătrat. Pătratul este alcătuit din patru linii drepte. Să mergem un pas mai departe. Dacă aveți trei dimensiuni, puteți construi ceea ce numim un corp solid: să zicem, un cub — ceva ca și un zar sau ca și o bucată de zahăr. Cubul este alcătuit din șase pătrate.

Înțelegeți care este ideea? O lume cu o singură dimensiune ar fi o linie dreaptă. Într-o lume cu două dimensiuni continui să ai linii drepte, dar multe linii drepte alcătuiesc o figură plană. Într-o lume cu trei dimensiuni, continui să ai figuri plane, dar multe asemenea figuri alcătuiesc un corp solid. Cu alte cuvinte, cu cît avansezi spre nivele mai reale și mai complicate, nu renunți la lucrurile pe care le-ai găsit la nivelele mai simple: continui să le ai, dar ele sînt combinate în moduri noi — în moduri pe care nu ți

le-ai fi putut imagina dacă ai fi cunoscut numai nivelele mai simple.

Modul în care creștinismul îl descrie pe Dumnezeu implică același principiu. Nivelul uman este un nivel simplu și relativ fără conținut. La nivelul uman, fiecare persoană este o ființă și oricare două persoane sînt două ființe separate — întocmai cum într-o lume cu două dimensiuni (să zicem, o foaie de hîrtie) un pătrat este o figură și oricare două pătrate sînt două figuri separate. În planul divin continui să găsești personalități, dar aici le întîlnești combinate în moduri noi, pe care noi, cei care nu trăim la nivelul acela, nu ni le putem imagina. În dimensiunea lui Dumnezeu, dacă putem spune astfel, întîlnești o ființă care este trei Persoane și totuși rămîne o singură Ființă, la fel cum un cub este șase pătrate și totuși rămîne un singur cub. Desigur, noi nu ne putem imagina plenar o Ființă de felul acela: la fel cum, dacă noi am fi creați în așa fel încît să percepem numai două dimensiuni ale spațiului, nu ne-am putea imagina în mod adecvat un cub. Dar ne putem forma o idee vagă cu privire la această Ființă. Cînd facem aceasta, pentru prima oară în viețile noastre, atunci obținem o idee pozitivă, oricît de vagă ar fi ea, despre ceva suprapersonal — ceva mai mult decît o persoană. Este ceva ce nu ne-am fi putut închipui niciodată și totuși, ceva ce atunci cînd ne-a fost descris aproape că avem sentimentul că ar fi trebuit să ne putem imagina, deoarece se potrivește atît de bine cu toate lucrurile pe care le cunoaștem deja.

Ați putea întreba: „Dacă nu ne putem imagina o Ființă tri-Personală, ce rost are să vorbim despre ea?” Ei bine, n-are rost să vorbim despre ea. Important este însă să fim asimilați în acea viață tri-Personală, și lucrul acesta poate începe oricînd — chiar acum, dacă vreți.

Ce vreau să spun prin aceasta? Un creștin de rînd îngenunchează și rostește o rugăciune. El încearcă să intre în contact cu Dumnezeu. Dar dacă el este creștin, el știe că ceea ce-l determină să se roage este de asemenea Dumnezeu: am putea spune că Dumnezeu vorbește înăuntrul lui. Dar el știe de asemenea că orice cunoaștere reală a lui Dumnezeu vine prin Cristos, Omul care a fost Dumnezeu — Cristos este alături de el, ajutîndu-l să se roage, rugîndu-Se pentru el. Înțelegeți ce se întîmplă? Omul se roagă lui Dumnezeu — Dumnezeu este ținta pe care încearcă să o atingă. Dumnezeu este de asemenea înăuntrul omului și îl impulsionează — este puterea care îl motivează. Dumnezeu este de asemenea calea sau podul peste care este împins să treacă pentru a-și atinge ținta. În felul acesta, întreaga viață întreită a Ființei tri-Personale se desfășoară în dormitorul acela obișnuit unde un om de rînd își rostește rugăciunile. Omul este atras într-un gen superior de viață — ceea ce eu numesc Zoe sau viață spirituală: el este atras în Dumnezeu, este atras de Dumnezeu, în timp ce rămîne totuși el însuși.

Așa a început teologia. Oamenii știau deja despre Dumnezeu într-un mod vag. A venit apoi un om care a pretins că este Dumnezeu; nu a fost genul de om pe care-l poți socoti nebun. El i-a făcut pe oameni să creadă în El. Ei L-au întîlnit din nou după ce au văzut cum a fost omorît. Și apoi, după ce au format o mică societate sau comunitate, ei L-au descoperit pe Dumnezeu și înăuntrul lor: călăuzindu-i, făcîndu-i în stare să facă lucruri pe care nu le puteau face înainte. Și cînd au analizat toate acestea, ei au văzut că au ajuns la definiția creștină a Dumnezeului tri-personal.

Definiția aceasta nu este ceva ce am născocit noi; teologia este, într-un sens, cunoaștere experimentală. Religiile simple sînt cele care sînt născocite. Cînd eu spun că este o cunoaștere experimentală „într-un sens”, vreau să spun prin aceasta că în anumite privințe este ca și celelalte științe experimentale, dar nu în toate privințele. Dacă ești un geolog care studiază roci, trebuie să te duci la roci și să găsești rocile. Inițiativa este în totalitate de partea ta. Rocile nu pot să te ajute și nici să te împiedice. Să presupunem însă că ești un zoolog și că vrei să fotografiezi animale sălbatice în cadrul lor natural. Lucrul acesta este diferit de studiul rocilor. Animalele sălbatice nu vor veni la tine: dar ele pot fugi de tine. Dacă nu stai foarte liniștit, ele vor fugi. Începe să existe o fărîmă de inițiativă de partea lor.

Să trecem la un nivel mai înalt. Să presupunem că vrei să cunoști pe un om. Dacă el este hotărît să nu te lase, nu-l vei putea cunoaște. Trebuie să-i câștigi încrederea. În cazul acesta, inițiativa este împărțită în mod egal — este nevoie de doi oameni ca să realizeze o prietenie.

Cînd este vorba de a-L cunoaște pe Dumnezeu, inițiativa este de partea Lui. Dacă El nu Se revelează pe Sine, nimic din ce poți face tu nu-ți va permite să-L cunoști. Și, de fapt, El Se revelează unor oameni în mai mare măsură decît altora — nu pentru că ar avea favoriți, ci pentru că Îi este imposibil să Se reveleze unui om ale cărui minte și caracter sînt într-o stare nepotrivită. La fel cum lumina soarelui, deși nu are favoriți, nu poate fi reflectată de o oglindă prăfuită la fel de bine ca și de o oglindă curată. Am putea formula ideea aceasta în alt fel, spunînd că în timp ce în celelalte științe instrumentele pe care le folosești sînt exterioare omului (instrumente cum sînt microscopul sau telescopul), instrumentul prin care îl vezi pe Dumnezeu este întreaga ta ființă. Dacă eul omului nu este păstrat curat și strălucitor, îl vei vedea pe Dumnezeu neclar — la fel cum ai vedea Luna dacă ai privi printr-un telescop murdar. Acesta este motivul pentru care popoarele sălbatice au religii sălbatice: ele s-au uitat la Dumnezeu prin lentile murdare.

Dumnezeu Se poate revela pe Sine așa cum este în realitate numai unor oameni reali. Aceasta nu înseamnă doar oameni care sînt buni în mod individual, ci oameni care sînt uniți într-un trup, iubindu-se unii pe alții, ajutîndu-se unii pe alții, arătîndu-L pe Dumnezeu unii altora. Așa a intenționat Dumnezeu să fie omenirea; ca și cîntăreții dintr-o orchestră, ca și organele dintr-un trup.

În consecință, singurul instrument cu adevărat adecvat pentru a învăța despre Dumnezeu este întreaga comunitate creștină, așteptîndu-L unită. Comunitatea creștină este, ca să zicem așa, echipamentul tehnic pentru această știință — echipamentul de laborator. Acesta este motivul pentru care toți acești oameni, care la fiecare cîțiva ani vin cu un patent de religie simplificată ca să înlocuiască tradiția creștină, nu fac decît să-și irosească timpul. La fel ca și un om care, deși nu are nici un instrument în afară de un binoclu vechi, încearcă să-i contrazică pe toți astronomii. Poate că el este deștept — s-ar putea să fie mai deștept decît unii astronomi adevărați, dar el nu își acordă nici o șansă. Peste doi ani toată lumea va fi uitat complet de el, dar adevărata știință continuă să progreseze.

Dacă creștinismul ar fi ceva născocit de noi, este cert că l-am putea face mai ușor. Dar nu este. În ceea ce privește simplitatea, noi nu putem concura cu oamenii care inventează religii. Cum am putea să concurăm cu ei? Noi avem de-a face cu un Fapt real. Bineînțeles că oricine poate născoci o religie simplă, dacă nu are fapte reale de care trebuie să țină seama.

1. Facere și naștere

Toată lumea mi-a atras atenția să nu vă spun ce urmează să vă spun în această ultimă carte. Toți îmi spun că „cititorul de rînd nu vrea teologie; dă-i doar religie simplă și practică”. Am respins sfatul lor. Eu nu cred că cititorii de rînd sînt atît de naivi. Teologie înseamnă „știința despre Dumnezeu”, și eu cred că orice om care vrea să se gîndească la Dumnezeu cîtuși de puțin ar vrea să aibă idei cît mai clare și cît mai exacte despre El. Nu sînteți copii: de ce să fiți tratați ca niște copii?

Dintr-un punct de vedere, înțeleg de ce unii oameni simt repulsie față de teologie. Îmi amintesc de o împrejurare cînd am ținut o prelegere la R.A.F. (Royal Air Force — Forțele Aeriene Regale, în Anglia; n.tr.), și un ofițer bătrîn și îndărătnic s-a ridicat și a spus: „Eu nu am ce face cu tot ce ne-ați spus. Dar eu sînt un om religios. Eu știu că există un Dumnezeu. Eu L-am simțit: cînd eram singur în deșert, noaptea; misterul acela extraordinar. Și tocmai acesta este motivul pentru care eu nu cred toate dogmele și formulele frumos aranjate despre El. Pentru oricine care a cunoscut realitatea, toate acestea par atît de mărunte, de pedante și de nereale!”

Într-un sens, am fost de acord cu omul acela. Eu cred că probabil el a avut o experiență reală cu Dumnezeu în deșert. Cînd a trecut de la experiența aceea la crezul creștin, eu cred că el realmente a trecut de la ceva real la ceva mai puțin real. În același sens, dacă un om a privit o dată Atlanticul de pe țarm, și după aceea se duce și privește o hartă a Atlanticului, el trece de la ceva real la ceva mai puțin real: el trece de la valuri reale la o bucată de hîrtie colorată. Dar tocmai aici este ideea importantă. Noi recunoaștem că harta nu este decît o hîrtie colorată, dar sînt două lucruri care trebuie avute în gînd cu privire la ea. În primul rînd, ea este bazată pe ceea ce au observat sute și mii de oameni care au navigat

pe Atlanticul real. În sensul acesta, ea este sprijinită de nenumărate experiențe la fel de reale ca și cea pe care ai putea s-o trăiești tu pe țărni; dar spre deosebire de aceasta, în timp ce experiența ta ar fi un crîmpei izolat, harta potrivește laolaltă toate experiențele individuale diferite. În al doilea rînd, dacă vrei să mergi undeva, harta este absolut necesară. Cîtă vreme te mulțumești cu plimbări pe plajă, ceea ce zărești tu este mult mai plăcut decît să privești la o hartă. Dar dacă vrei să mergi în America, harta îți va fi de mult mai mare folos decît plimbările pe plajă.

Teologia este ca și harta. A învăța doar doctrinele creștine și a medita doar la ele, fără a merge mai departe, este mai puțin real și atrăgător decît ceea ce a trăit ofițerul în deșert. Doctrinele nu sînt Dumnezeu: ele sînt numai un fel de hartă. Dar harta este bazată pe experiența a sute de oameni, care au avut realmente legături cu Dumnezeu — experiențe în comparație cu care orice emoții și sentimente pioase pe care le-am putea avea noi sînt foarte elementare și foarte confuze. În al doilea rînd, dacă vrei să mergi mai departe, trebuie să folosești harta. Vedeti, ceea ce s-a întîmplat cu ofițerul din deșert se poate să fi fost real și înălțător, dar nu a rezultat nimic din experiența aceea. Ea nu duce nicăieri. Nu te determină la nici o acțiune. De fapt, acesta este motivul pentru care o religie vagă — să-L simți pe Dumnezeu în natură, și așa mai departe — este atît de atrăgătoare. Este numai emoții, fără nici o acțiune din partea ta; este ca și cum ai privi valurile de pe țărni. Dar studiind Atlanticul în felul acesta nu vei ajunge niciodată în America și nici nu vei obține viața veșnică prin simplul fapt că ai simțit prezența lui Dumnezeu în flori sau în muzică. De asemenea, nu vei ajunge nicăieri nici dacă doar privești la hartă fără să ieși pe mare. Dar pe mare nu vei fi în siguranță fără hartă.

Cu alte cuvinte, teologia este practică: mai ales acum. Mai demult, cînd era mai puțină educație și mai puține discuții, poate că era posibil să treci prin viață cu cîteva idei simple despre Dumnezeu. Dar lucrurile nu mai stau așa. Toată lumea citește, toată lumea aude discuții. În consecință, dacă nu iei seama la teologie, aceasta nu va însemna că tu nu vei avea idei despre Dumnezeu. Înseamnă că vei avea o mulțime de idei greșite — idei false, încîlcite sau învechite. Multe dintre ideile despre Dumnezeu care sînt avansate astăzi ca noutăți sînt doar idei pe care teologii le-au încercat în urmă cu multe secole și pe care le-au respins. A crede în religia populară a Angliei moderne înseamnă regres — este ca și cum ai crede că pămîntul este plat.

Ideea la modă astăzi despre creștinism este aceasta: că Isus Cristos a fost un mare învățător moral și că dacă am urma sfaturile Lui am putea instaura o ordine socială mai bună și am putea evita un alt război. Ei bine, dacă nu vă supărați, lucrul acesta este adevărat. Dar el nu îți spune nici pe departe întregul adevăr despre creștinism și nu are nici o importanță practică.

Este adevărat că dacă am urma sfatul lui Cristos am trăi curînd într-o lume mai fericită. Dar nu trebuie să mergi nici măcar pînă la Cristos. Dacă noi am fi făcut ce ne-au spus Platon, Aristotel sau Confucius, am trăi acum într-o lume mult mai bună. Și atunci? Noi nu am urmat niciodată sfaturile marilor învățători. De ce să începem acum? Doar pentru că El este cel mai mare învățător moral? Dar lucrul acesta face și mai puțin probabil ca noi să urmăm învățăturile Lui. Dacă nu putem învăța lecțiile elementare, este oare probabil că le vom învăța pe cele mai avansate? Dacă creștinismul nu este decît o doză în plus de sfaturi bune, atunci creștinismul nu are nici o importanță. N-am dus lipsă de sfaturi bune în ultimele patru mii de ani. Cîteva sfaturi în plus nu au nici o importanță.

Dar de îndată ce privești la orice scrieri cu adevărat creștine, descoperi că ele vorbesc despre ceva cu totul diferit de această religie populară. Ele îți spun că Cristos este Fiul lui Dumnezeu (orice ar însemna aceasta). Ele îți spun că aceia care își pun încrederea în El pot deveni și ei Fii ai lui Dumnezeu (orice ar însemna aceasta). Ele spun că moartea Lui ne-a mîntuit de păcatele noastre (orice ar însemna aceasta). Nu are nici un rost să te plîngi că aceste afirmații sînt prea dificile. Creștinismul pretinde că ne vorbește despre o altă lume, despre ceva de dincolo de lumea pe care o putem pipăi, auzi și vedea. Poți crede că afirmația aceasta este falsă; dar dacă este adevărată, este cert că va fi dificil să înțelegem ceea ce ne spune — cel puțin la fel de dificil ca și fizica modernă și pentru același motiv.

Ideea din creștinism care constituie șocul cel mai mare este afirmația că prin atașarea noastră la Cristos noi „devenim Fii ai lui Dumnezeu”. Cineva ar putea întreba: „Oare nu sîntem noi deja Fii ai lui Dumnezeu? Faptul că Dumnezeu este Fatal nostru este una dintre ideile creștine principale”. Ei bine, într-un anumit sens, nu încapе îndoială că noi sîntem deja fii ai lui Dumnezeu. Vreau să spun prin aceasta că Dumnezeu ne-a adus în ființă, ne iubește și Se îngrijește de noi, și în sensul acesta El este ca un tată. Dar cînd Biblia vorbește despre faptul că noi „devenim” Fii ai lui Dumnezeu, este evident că trebuie să aibă în vedere ceva diferit. Lucrul acesta ne aduce la însuși miezul teologiei.

Unul dintre credeuri spune că Cristos este Fiul lui Dumnezeu, „născut, nu făcut”; și adaugă: „născut din Tatăl Său mai înainte de toate lumile”. Vă rog să notați cît se poate de clar că afirmația aceasta nu are nimic de-a face cu faptul că Cristos S-a născut pe pămînt ca om și că a fost fiul unei fecioare. Nu ne gîndim acum la nașterea din fecioară. Ne gîndim la ceva ce s-a întîmplat înainte ca natura să fi fost creată, înainte să fi început timpul, „înainte de toate lumile” Cristos a fost născut, nu făcut. Ce înseamnă aceasta?

Care este diferența? A naște înseamnă a deveni părinte. Cînd naști, produci ceva de același fel cu tine însuți. Un om dă naștere la copii de om, un castor dă naștere la pui de castor, iar o pasăre dă naștere la ouă din care vor ieși pui de pasăre. Dar cînd faci ceva, ceea ce faci este diferit de tine însuți. O pasăre face un cuib, castorul face un dig, omul face un aparat de radio — sau el poate să facă ceva care să se asemene mai mult cu sine decît un aparat de radio: să zicem, o statuie. Dacă este un sculptor suficient de priceput, el poate face o statuie care să se asemene foarte mult cu un om adevărat. Dar, desigur, nu este un om adevărat, ci doar se aseamănă cu omul. Nu poate respira, nu poate gîndi. Nu este vie.

Am spus acestea pentru a lămuri primul lucru. Ceea ce naște Dumnezeu este Dumnezeu, la fel cum ceea ce naște omul este om. Ceea ce creează Dumnezeu nu este Dumnezeu, după cum ceea ce face omul nu este om. Acesta este motivul pentru care oamenii nu sînt Fii ai lui Dumnezeu în sensul în care este Cristos. Ei pot fi ca și Dumnezeu în anumite privințe, dar ei nu sînt de aceeași natură cu El. Ei sînt mai mult ca niște statui sau ca niște portrete ale lui Dumnezeu.

O statuie are înfățișarea unui om, dar nu este vie. În același sens, omul are (într-un sens pe care-l voi explica) „înfățișarea” lui Dumnezeu, sau este asemănător cu El, dar el nu are felul de viață pe care o are Dumnezeu. Să luăm mai întîi prima idee: asemănarea omului cu Dumnezeu. Tot ce a făcut Dumnezeu este asemănător cu El. Spațiul se aseamănă cu El prin imensitatea lui: nu în sensul că mărimea spațiului este de aceeași natură cu mărimea lui Dumnezeu, ci în sensul că este un fel de simbol al mărimii lui Dumnezeu, o traducere a ei în termeni nespirtuali. Materia se aseamănă cu Dumnezeu prin faptul că are energie: iarăși, energia fizică este de o natură diferită de puterea lui Dumnezeu. Lumea vegetală este asemănătoare cu Dumnezeu deoarece are viață și El este un „Dumnezeu viu”. Dar viața, în sensul acesta biologic, nu este același lucru cu viața care este în Dumnezeu: este numai un simbol sau o umbră a ei. Cînd ajungem la animale, găsim alte feluri de asemănare pe lîngă viața biologică. Activitatea intensă și fertilitatea insectelor, de exemplu, este o primă asemănare vagă cu activitatea neîncetată și cu creativitatea lui Dumnezeu. La mamiferele superioare întîlnim începuturile unei afecțiuni instinctive. Aceasta nu este identică cu dragostea care există în Dumnezeu, dar se aseamănă cu ea — în sensul în care un peisaj desenat pe o foaie de hîrtie se aseamănă cu peisajul real. Cînd ajungem la om, pe treapta cea mai înaltă a creației, întîlnim cea mai completă asemănare cu Dumnezeu pe care o cunoaștem. (S-ar putea să existe în alte lumi creaturi care se aseamănă mai mult cu Dumnezeu decît omul, dar nu le cunoaștem.) Omul nu numai că are viață, ci el iubește și gîndește: viața biologică a atins în el cel mai înalt nivel cunoscut.

Dar ceea ce nu are omul, în starea lui naturală, este viața spirituală — genul superior și diferit de viață care există în Dumnezeu. Noi folosim același cuvînt, viață, pentru amîndouă, dar dacă crezi că din această cauză amîndouă trebuie să fie de aceeași natură, este ca și cum ai crede că „mărimea” spațiului este de aceeași natură cu „mărimea” lui Dumnezeu, în realitate, diferența dintre viața biologică și viața

spirituală este atât de importantă, încît eu le voi da două nume diferite. Viața biologică, pe care o primim prin natură și care (la fel ca toate celelalte lucruri din natură) are o tendință permanentă de a se altera și de a se descompune, așa încît poate fi menținută numai prin subvenții permanente din partea naturii, sub formă de aer, apă, hrană etc, este Bios. Viața spirituală, care este în Dumnezeu din veșnicie și care a creat tot universul natural, este Zoe (în limba greacă, acest cuvînt înseamnă literal „viață”). Desigur, Bios are o anumită asemănare palidă sau simbolică cu Zoe: dar este numai o asemănare ca și între o fotografie și un loc real sau între o statuie și un om. Un om care s-a schimbat de la a avea Bios la a avea Zoe înseamnă că trece printr-o schimbare la fel de mare ca și statuia care a fost schimbată din piatră cioplită în om real.

Tocmai aceasta este esența creștinismului. Lumea aceasta este atelierul unui mare sculptor. Noi sîntem statuile și se zvonește prin atelier că într-o zi unele dintre noi vor căpăta viață.

12. Credința

Aș vrea să încep prin a spune ceva la care să ia aminte fiecare. Iată ce: Dacă acest capitol nu înseamnă nimic pentru tine, dacă ți se pare că încearcă să răspundă la întrebări pe care nu ți le-ai pus niciodată, nici nu-l citi. Nu te deranja. În creștinism există anumite lucruri care pot fi înțelese din afară, înainte de a deveni creștin. Dar sînt multe lucruri care nu pot fi înțelese decît după ce ai parcurs o distanță oarecare pe calea creștină. Aceste lucruri sînt pur practice, deși nu par să fie. Ele sînt îndrumări cu privire la abordarea anumitor încrucișări de drumuri și obstacole în călătorie, și ele nu par să aibă sens decît atunci cînd omul a ajuns în acele situații. Ori de cîte ori găsești în scrierile creștine afirmații cărora nu le vezi sensul, nu-ți face probleme. Lasă-le în pace. Va veni o zi, poate peste cîtiva ani, cînd vei înțelege dintr-o dată sensul afirmației. Dacă l-am putea înțelege acum, probabil că ne-ar face doar rău. Desigur, toate aceste lucruri pledează împotriva mea. Lucrul pe care voi încerca să-l explic în acest capitol poate să mă depășească. S-ar putea să cred că am ajuns undeva, cînd de fapt eu încă nu am ajuns. Singurul lucru pe care pot să-l fac este să le cer creștinilor învățați să mă urmărească cu atenție și să-mi spună dacă greșesc; pe ceilalți îi sfătuiesc să ia cu rezerve ceea ce le spun — ca pe ceva ce le este oferit, pentru că s-ar putea să le fie de ajutor, nu pentru că sînt sigur că am dreptate.

Încerc să vorbesc despre credință în al doilea sens al cuvîntului, sensul mai înalt. Am spus în capitolul precedent că problema credinței în acest sens se pune după ce un om a încercat cît a putut mai bine să aplice în viață virtuțile creștine și a văzut că eșuează, după ce a descoperit că și ceea ce l-ar putea da înapoi lui Dumnezeu Îi aparținea deja lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, el își descoperă falimentul. Iarăși, ceea ce-L interesează pe Dumnezeu nu sînt doar acțiunile noastre. Ceea ce-L interesează pe El este ca noi să fim creaturi de o anumită calitate — să fim așa cum ne-a vrut El — creaturi aflate într-un anumit raport cu El. Nu adaug: „și aflate într-un anumit raport unul cu altul”, deoarece lucrul acesta este inclus: dacă ești într-o relație bună cu El, în mod inevitabil vei fi într-o relație bună și cu semenii tăi, la fel cum dacă toate spițele unei roți sînt potrivite bine în butuc și în obadă este cert că vor fi în poziție corectă una față de cealaltă. Cîtă vreme omul se gîndește la Dumnezeu ca la un examinator care i-a dat să scrie o anumită lucrare scrisă sau se gîndește la El ca la partea opusă într-un contract oarecare — cîtă vreme se gîndește la pretenții și revendicări între sine și Dumnezeu — încă nu este în relație bună cu El. El înțelege greșit ce este el și ce este Dumnezeu. Și nu poate intra într-o relație corectă cu Dumnezeu pînă cînd nu a descoperit realitatea propriului său faliment.

Cînd spun „a descoperit”, eu mă refer realmente la o descoperire, nu doar să repeți un lucru ca un papagal. Bineînțeles că orice copil, dacă i se da un anumit gen de educație religioasă, va învăța curînd să spună că noi nu putem să-I oferim lui Dumnezeu ceva care să nu fie deja al Lui și că noi descoperim că nu reușim nici măcar să-I oferim un lucru fără să reținem ceva și pentru noi. Cînd vorbesc despre o descoperire reală, mă refer la faptul de a descoperi realmente, din experiență proprie, că lucrul acesta este adevărat.

În sensul acesta, noi nu putem descoperi eșecul nostru de a împlini legea lui Dumnezeu, decît dacă

încercăm din răspuțeri (și chiar și atunci falimentăm). Dacă nu încercăm cu adevărat, orice am spune, vom avea totdeauna în minte ideea că dacă am încerca mai tare am putea reuși să fim cu desăvârșire buni. Astfel, într-un anumit sens, calea de întoarcere la Dumnezeu este calea efortului moral, calea încercării din răspuțeri. Dar într-un alt sens, tocmai lipsa de încercare este cea care ne aduce acasă. Toate încercările duc la un moment vital când te întorci spre Dumnezeu și-I spui: „Tu trebuie să faci aceasta. Eu nu pot”. Vă implor, nu începeți să vă întrebați singuri: „Am ajuns oare la momentul acela?” Nu vă opriți ca să începeți să vă cercetați gândurile să vedeți dacă vine momentul acela. Faptul acesta îl pune pe om pe un drum greșit. Când în viața noastră se petrec lucrurile cele mai importante, în momentul acela adeseori noi nu știm ce se petrece.

Un om nu-și spune de obicei: „Grozav. Cresc!” Numai când se uită în urmă, își dă seama că s-a întâmplat ceva și recunoaște că faptul acela este ceea ce oamenii numesc „creștere”. Poți vedea faptul acesta chiar și în lucruri simple. Este foarte probabil că un om care începe să se concentreze să vadă dacă va adormi, va rămâne treaz. În același fel, lucrul despre care vorbesc acum poate să nu se petreacă la toată lumea într-o sclipire de moment — ca și în cazul Sf. Pavel sau al lui Bunyan: se poate să fie atât de treptat încât nimeni să nu poată indica o anumită oră sau un anumit an. Ceea ce are importanță este natura schimbării în sine, nu ce simțim noi în timp ce schimbarea are loc. Este schimbarea de la a fi încrezători în propriile noastre eforturi la o stare în care sîntem disperați după ce am încercat să facem ceva noi înșine și lăsăm totul în seama lui Dumnezeu.

Îmi dau seama că aceste cuvinte, „Să lăsăm în seama lui Dumnezeu”, pot fi înțelese greșit, dar pentru moment ele trebuie să rămână așa. Sensul în care un creștin lasă ceva în seama lui Dumnezeu este că el își pune toată încrederea în Cristos: se încrede în faptul că Isus Cristos va împărtăși cu el într-un fel oarecare ascultarea umană perfectă pe care a împlinit-o de la naștere pînă la răstignire: că Cristos îl va face pe om tot mai asemănător cu Sine și, într-un sens, va scoate un bine din deficiențele lui în limbaj creștin, El ne va face părtași calității sale de Fiu, ne va face asemănători cu Sine, „Fii ai lui Dumnezeu”. În „Cartea a IV-a” voi încerca să analizez în mai mare detaliu înțelesul acestor cuvinte. Dacă vrei, poți spune că Isus Cristos ne oferă ceva pentru nimic: El ne oferă chiar totul pentru nimic, într-un sens, întreaga viață creștină constă din acceptarea acestei oferte remarcabile. Dar dificultatea constă în atingerea punctului în care să recunoaștem că nu am făcut și nu putem să facem nimic. Ceea ce ne-ar fi plăcut nouă ar fi fost ca Dumnezeu să ia în considerare părțile noastre bune și să le ignore pe cele rele. Iarăși, putem spune că nici o ispită nu este biruită pînă când nu încetăm să încercăm să o biruim — pînă când nu aruncăm prosopul. Dar nu poți „înceta să încerci”, în modul potrivit și pentru motivul potrivit, decît după ce ai încercat din răspuțeri. Într-un alt sens, dacă lăsăm totul în seama lui Cristos, aceasta nu înseamnă că noi încetăm să încercăm. A ne încrede în El înseamnă, desigur, să încercăm să facem tot ce spune El. Nu ar avea nici un sens să spui că te încrezi într-o persoană, dacă nu ții seama de sfatul ei. Astfel, dacă te-ai predat pe tine însuși cu adevărat lui Dumnezeu, din aceasta trebuie să rezulte că încerci să-L ascuți. Dar încerci într-un mod nou, mai puțin îngrijorat, fără să faci aceste lucruri ca să fii mîntuit, ci tocmai pentru că El a început deja să te mîntuiască. Nu cu speranța că vei ajunge în cer, ca o răsplată pentru acțiunile tale, ci dorind în mod inevitabil să acționezi într-un anumit mod, pentru că un crîmpei de cer este deja în tine.

Creștinii au dezbătut de multe ori dacă ceea ce-1 duce pe creștin acasă sînt faptele bune sau credința în Cristos. Eu nu am dreptul să dezbăt asemenea probleme dificile, dar mie mi se pare că este ca și cum ai întreba care lamă a foarfecei este cea mai necesară. Un efort moral serios este singurul lucru care te va aduce la punctul de a fi gata să arunci prosopul. Credința în Cristos este singurul lucru care te salvează din disperare când ajungi la punctul acela: și din această credință în El trebuie să se nască în mod inevitabil fapte bune.

Sînt două parodii ale adevărului, de care diferite grupuri de creștini, în trecut, i-au acuzat pe alți creștini că le-ar crede: poate că aceste parodii ne fac să înțelegem adevărul mai clar. Un grup era acuzat că ar

spune: „Faptele bune sînt singurul lucru care contează. Cea mai bună faptă bună este caritatea. Cel mai nobil fel de caritate este dăruirea de bani. Cel mai bun lucru este să dai bani pentru Biserică. De aceea, dă-ne nouă 100.000 de lei și noi vom purta de grijă”. Răspunsul la această absurditate, desigur, este că faptele bune făcute pentru un asemenea motiv, făcute cu ideea că cerul poate fi cumpărat, nu ar fi nicidecum fapte bune, ci doar speculații comerciale. Celălalt grup era acuzat că ar spune: „Credința este singurul lucru care contează. în consecință, dacă ai credință, nu contează ce faci. Păcătuiește, tinere, distrează-te, și Cristos va avea grijă ca păcatul să nu aibă nici un efect în final”. Răspunsul la această absurditate este că, dacă ceea ce numești „credință” ta în Cristos nu înseamnă să iei aminte la ce spune El, atunci nu este nicidecum credință — nu este nici credință, nici încredere în El, ci doar o acceptare intelectuală a unei teorii despre El.

Biblia pare să rezolve problema cînd pune cele două lucruri laolaltă într-o singură propoziție surprinzătoare. Prima jumătate este: „Duceți pînă la capăt mîntuirea voastră, cu frică și cutremur” — afirmație care pare să arate că totul depinde de noi și de faptele noastre bune; dar a doua jumătate continuă: „Căci Dumnezeu este Acela care lucrează în voi” — afirmație care pare să arate că Dumnezeu face totul, iar noi nu facem nimic. Mă tem că acesta este genul de lucruri cu care sîntem confrunțați în creștinism. Sînt nedumerit, dar nu sînt surprins. Vedeți, noi încercăm acum să înțelegem și să separăm în compartimente complet izolate ceea ce face Dumnezeu și ceea ce face omul cînd Dumnezeu și omul lucrează împreună. Desigur, începem să credem că este ca și atunci cînd doi oameni lucrează împreună, așa încît poți spune: „El a făcut lucrul acesta și eu l-am făcut pe celălalt”. Dar un asemenea mod de gîndire este deficitar. Dumnezeu nu este așa. El este înăuntrul tău și în afara ta: chiar dacă am putea înțelege ce a făcut fiecare, nu cred că am putea exprima lucrul acela în limbaj omenesc. În încercarea de a exprima lucrul acesta, diferite biserici spun lucruri diferite. Dar vei descoperi că acele biserici care insistă cu cea mai mare tărie asupra importanței faptelor bune îți spun că ai nevoie de credință; iar cele care insistă cu cea mai mare tărie asupra credinței îți spun să faci fapte bune. Nu voi intra mai adînc în acest subiect.

Sînt convins că toți creștinii vor fi de acord cu mine cînd spun că deși creștinismul, la prima vedere, s-ar părea că se ocupă numai de moralitate, numai de îndatoriri și reguli, de vinovăție și virtute, el te conduce mai departe, te scoate din toate aceste lucruri și te duce la ceva dincolo de ele. Zărim un crîmpei dintr-o țară în care nimeni nu vorbește despre acele lucruri, decît poate în glumă. Toți sînt plini de ceea ce noi numim bunătate, așa cum o oglindă este plină de lumină. Dar ei nu o numesc bunătate. Ei nu îi dau nici un nume. Ei nici nu se gîndesc la ea. Ei sînt prea ocupați uitîndu-se la sursa de la care vine. Dar aceasta este aproape de stadiul cînd drumul trece peste hotarul lumii noastre. Ochii nimănui nu pot vedea prea departe dincolo de punctul acela, dar ochii multor oameni pot vedea mai departe decît ai mei.

11. Credința

Trebuie să vorbesc în capitolul acesta despre ceea ce creștinii numesc credință. În general vorbind, cuvîntul credință poate să fie folosit de creștini în două sensuri sau la două nivele diferite și de aceea le voi aborda pe rînd. În primul sens înseamnă pur și simplu crez — a accepta sau a considera adevărate doctrinele creștinismului. Lucrul acesta este destul de simplu. Dar ceea ce îi nedumerește pe oameni — sau, cel puțin, ceea ce m-a nedumerit pe mine — este faptul că creștinii privesc credința în sensul acesta ca pe o virtute. M-am întrebat cum este posibil să fie o virtute — ce este moral sau imoral în a crede sau a nu crede un set de afirmații? Este evident, îmi spuneam eu, că orice om întreg la minte acceptă sau respinge o afirmație nu pentru că vrea sau nu, ci pentru că dovezile i se par veritabile sau nu. Dacă el ar greși cu privire la corectitudinea dovezilor, aceasta nu ar însemna că el este un om rău, ci doar că nu este prea deștept. Iar dacă el ar crede că dovezile sînt inadecvate și cu toate acestea și-ar impune să creadă ceva, în ciuda dovezilor, lucrul acesta ar fi pur și simplu stupid.

Ei bine, eu continui să am această părere. Dar iată ce nu am înțeles atunci — și ce mulți alți oameni

încă nu pot înțelege. Eu am presupus că dacă mintea omenească acceptă la un moment dat un lucru ca fiind adevărat, va continua în mod automat să-l socotească adevărat, pînă cînd apare vreun motiv serios pentru reconsiderare. De fapt, eu am presupus că mintea omenească este guvernată în întregime de rațiune. Dar lucrurile nu stau așa. De exemplu, rațiunea mea este convinsă cu desăvîrșire de dovezi veritabile că anesteziacele nu mă asfixiază și că niște chirurghi bine pregătiți nu încep operația decît după ce pacientul este inconștient. Dar aceasta nu schimbă faptul că atunci cînd ei mă pun pe masă și îmi pun pe față masca lor oribilă, o panică copilărească se declanșează înăuntrul meu. Încep să mă gîndesc că mă voi asfixia și mi-e teamă că ei vor începe să mă taie înainte de a fi anesteziat complet. Cu alte cuvinte, îmi pierd credința în anesteziace. Nu rațiunea este cea care îmi fură credința: dimpotrivă, credința mea este bazată pe rațiune. Imaginația și emoțiile sînt cele care îmi fură credința. Bătălia este dată între credință și rațiune, de o parte, și emoții și imaginație, de cealaltă parte.

Dacă vă gîndiți bine, veți găsi zeci de situații ca aceasta. Un bărbat știe, pe baza unor dovezi foarte solide, că o fată frumoasă pe care o cunoaște este o mincinoasă, că nu poate păstra un secret și că nu ar trebui să aibă încredere în ea; dar cînd este singur cu ea, mintea lui pierde credința în fărîma aceea de informație și începe să se gîndească: „Poate că va fi altfel de data asta”, și iarăși se face de rîs și îi spune ceva ce nu ar fi trebuit să-i spună. Simțurile și emoțiile lui au nimicit credința în ceea ce știa de fapt că este adevărat. Sau luați, dacă vreți, cazul unui băiat care învață să înoate. Rațiunea lui știe perfect de bine că un corp omenesc nesprijinit nu se scufundă neapărat în apă: el a văzut zeci de oameni care plutesc și care înoată. Dar întreaga problemă este dacă el va putea continua să creadă lucrul acesta atunci cînd instructorul lui își va retrage mîinile și îl va lăsa fără sprijin în apă — sau dacă va înceta să creadă, dacă va fi cuprins de frică și se va scufunda.

Exact același lucru se petrece cu creștinismul. Eu nu îi cer nimănui să accepte creștinismul, dacă rațiunea lui îi spune că cea mai mare parte a dovezilor sînt împotriva lui. Nu acesta este punctul în care intră în joc credința. Dar să presupunem că rațiunea lui a decis deja că majoritatea dovezilor sînt în favoarea creștinismului. Vă pot spune prin ce va trece omul acela în următoarele cîteva săptămîni. Va veni un moment cînd va primi o veste rea, cînd va fi în necaz sau cînd va fi în mijlocul mai multor oameni care nu cred și, dintr-o dată, emoțiile lui se vor ridica și vor porni un fel de război fulger împotriva credinței lui. Sau va veni un moment în care va dori o femeie, cînd va vrea să spună o minciună, cînd se va simți foarte mulțumit de sine, cînd va avea un prilej să cîștige mai mulți bani într-un mod care nu este tocmai cinstit: va veni un moment în care lui i-ar fi foarte convenabil dacă creștinismul nu ar fi adevărat. Și iarăși dorințele și emoțiile lui vor fi acelea care vor declanșa războiul fulger. Nu mă refer la momente în care apar noi dovezi veritabile împotriva creștinismului. Acestea trebuie să fie examinate și este o problemă cu totul diferită. Acum vorbesc despre momentele cînd o simplă emoție se ridică împotriva credinței.

În sensul în care am folosit aici cuvîntul, credința este arta de a rămîne lîngă lucrurile pe care rațiunea le-a acceptat cîndva, de a fi statornic în ciuda emoțiilor schimbătoare, pentru că emoțiile se vor schimba, indiferent care motive le acceptă rațiunea. Știu lucrul acesta din experiență. Acum cînd sînt creștin, am uneori stări sufletești cînd tot creștinismul pare foarte improbabil: dar cînd am fost ateu am avut stări sufletești în care creștinismul părea extraordinar de probabil. Răzvrătirea emoțiilor împotriva eului tău real vor veni în orice caz. Acesta este motivul pentru care credința este o asemenea virtute necesară: dacă nu înveți să îți controlezi stările sufletești cînd „ies din linie”, nu vei putea fi un creștin veritabil și nici măcar un ateu veritabil, ci doar o făptură care fluctuează, ale cărei crezuri depind în realitate de starea vremii sau de starea digestiei sale. În consecință, trebuie să facem exerciții de antrenament în dezvoltarea deprinderii noastre de a crede.

Primul pas este recunoașterea faptului că stările tale sufletești se schimbă. Următorul este să te asiguri că, dacă ai acceptat cîndva creștinismul, doctrinele lui principale trebuie să fie aduse în fiecare zi, pentru un timp oarecare, înaintea gîndirii tale conștiente. Acesta este motivul pentru care sînt atît de

importante pentru viața creștină rugăciunile zilnice, citirea zilnică a Bibliei și mersul la biserică. Noi trebuie să ne aducem permanent aminte ce credem. Nici această credință și nici alta nu vor rămâne în mod automat vii în minte. Ele trebuie să fie hrănite. De fapt, dacă ai examina o sută de oameni care și-au pierdut credința în creștinism, mă întreb câți dintre aceștia au renunțat la creștinism din motive raționale, deoarece au fost convinși rațional de neadevărul acestuia? Oare nu au alunecat încet cei mai mulți dintre ei?

Trebuie acum să mă întorc la al doilea sens al credinței, la sensul mai înalt: și acesta este cel mai dificil lucru pe care l-am abordat vreodată. Aș vrea să-l abordez întorcându-mă înapoi la subiectul umilinței. Vă aduceți aminte că am spus că primul pas către umilință este să-ți dai seama că ești mândru. Vreau să adaug acum că următorul pas este să încerci cu seriozitate să pui în practică virtuțile creștine. O săptămână nu este de ajuns. Lucrurile merg adesea ca pe ață în prima săptămână. Încearcă șase săptămâni. În intervalul acela s-ar putea să fi căzut înapoi la punctul de unde ai pornit sau chiar mai jos, dar vei fi descoperit câteva adevăruri importante cu privire la tine însuși. Nici un om nu știe cât este de rău decât atunci când a încercat din răspuțeri să fie bun.

O idee ridicolă circulantă în prezent este că oamenii buni nu știu ce înseamnă să fii ispitit. Aceasta este o minciună evidentă. Numai aceia care încearcă să se împotrivescă ispitei știu cât de puternică este aceasta. La urma urmei, afli care este puterea armatei germane dacă lupți împotriva ei, nu dacă te predai și capitulezi. Afli care este tăria vântului dacă încerci să mergi împotriva lui, nu dacă te așezi jos. Un om care cedează în fața unei ispite după cinci minute nu știe cât de intensă ar fi fost aceasta peste o oră.

Acesta este motivul pentru care, într-un sens, oamenii răi știu foarte puține despre răutate. Ei au trăit la adăpost prin faptul că au cedat întotdeauna. Noi nu vom descoperi niciodată tăria impulsului rău dinăuntrul nostru decât atunci când vom încerca să luptăm împotriva lui: Cristos, pentru că El a fost singurul om care nu a cedat niciodată în fața ispitei, este de asemenea singurul om care cunoaște pe deplin ce înseamnă să fii ispitit — singurul care cunoaște realitatea completă. Foarte bine. Principalul lucru pe care-l învățăm dintr-o încercare serioasă de a pune în aplicare virtuțile creștine este că falimentăm. Dacă a crezut cineva că Dumnezeu ne pune la un fel de examen, și că noi am putea primi note bune dacă le-am merita, ideea aceea trebuie spulberată. Dacă a crezut cineva că poți face un fel de târg — că noi am putea să respectăm partea noastră de contract și să-L facem astfel dator pe Dumnezeu să o respecte pe a Lui, așa cum este drept — ideea aceasta trebuie spulberată.

Cred că orice om care are o credință în Dumnezeu, are în minte ideea examenului sau a târgului, pînă când devine creștin. Primul rezultat al creștinismului real este că spulberă ideea aceasta. Când văd că este spulberată, unii oameni cred că aceasta înseamnă că creștinismul este falimentar și îl abandonează. Se pare că ei își închipuie că Dumnezeu este foarte naiv! De fapt, desigur, El știe totul despre aceasta. Unul dintre lucrurile pe care creștinismul are menirea să le facă este să spulbere ideea aceasta. Dumnezeu a așteptat momentul în care vei descoperi că este imposibil să ajungi să meriți o notă de trecere la examen sau să poți să-L faci pe El să-ți datoreze ceva.

După aceea urmează o altă descoperire. Orice înzestrare pe care o ai, puterea ta de a gândi sau de a-ți mișca mâinile și picioarele, îți este dată de Dumnezeu. Dacă ți-ai dedica fiecare moment din viață în exclusivitate pentru a-L sluji pe El, nu ai putea să-l dai nimic care, într-un sens, să nu fi fost deja al Lui. Am să-ți spun cum stau lucrurile când noi vorbim despre a face ceva pentru Dumnezeu sau despre a-I dăruia ceva lui Dumnezeu. Este ca și cum un copil mic s-ar duce la tatăl lui și i-ar spune: „Tăticule, dă-mi douăzeci de lei ca să-ți cumpăr un cadou de ziua ta”. Desigur, tatăl îi dă banii și este plăcut impresionat de cadoul copilului. Totul este foarte bine și foarte frumos, dar numai un idiot ar crede că tatăl este îndatorat cu douăzeci de lei în această tranzacție. După ce omul a făcut aceste două descoperiri, Dumnezeu poate lucra cu adevărat în el. Abia atunci începe adevărata viață. Omul este treaz de acum. Acum putem trece să vorbim despre credință în al doilea sens.

10. Speranța

Speranța este una dintre virtuțile teologice. Aceasta înseamnă că o continuă așteptare a lumii viitoare nu este (așa cum cred unii oameni moderni) o formă de evadare sau o iluzie, ci unul dintre lucrurile pe care creștinul trebuie să le facă. Nu înseamnă că trebuie să acceptăm lumea actuală așa cum este. Dacă citiți istoria, veți descoperi că creștinii care au făcut cel mai mult pentru lumea actuală sînt tocmai aceia care s-au gîndit cel mai mult la lumea viitoare. Apostolii înșiși, care au pornit pe jos ca să convertească Imperiul Roman, marii bărbați care au făurit Evul Mediu, evanghelicii englezi care au abolit comerțul cu sclavi, toți aceștia și-au lăsat urmele pe Pămînt tocmai pentru că mințile lor au fost preocupate de Cer. Numai de cînd creștinii au încetat în mare măsură să se mai gîndească la lumea viitoare, numai de atunci înapoi au devenit atît de ineficienți în lumea aceasta. Țintiți spre Cer și pămîntul vă va fi dat „pe deasupra”: țintiți spre pămînt și nu veți primi nici pămîntul și nici cerul. Pare să fie o regulă ciudată, dar ceva de felul acesta poate fi observat și în alte lucruri. Sănătatea este o mare binecuvîntare, dar în momentul cînd îți faci din sănătate unul dintre obiectivele tale principale, începi să devii capricios și îți închipui că ceva nu este în ordine cu tine. Vei dobîndi sănătate numai dacă vei fi interesat mai mult de alte lucruri — mîncare, jocuri, muncă, relaxare, aer liber. La fel, noi nu vom salva civilizația cîtă vreme civilizația este principalul nostru obiectiv. Trebuie să învățăm să vrem altceva mai mult.

Cei mai mulți dintre noi găsesc că este foarte dificil să dorească „Cerule” — cu excepția sensului în care „Cerule” înseamnă reîntîlnirea prietenilor care au murit. Un motiv pentru care lucrul acesta este dificil este că noi nu am fost educați în privința aceasta: toată educația pe care o primim tinde să ne fixeze mințile asupra acestei lumi. Un alt motiv este că atunci cînd un adevărat dor după Cer este prezent în noi, noi nu îl recunoaștem. Majoritatea oamenilor, dacă ar fi învățat cu adevărat să-și cerceteze inimile, ar ști că ei vor, și încă cu tărie, ceva ce nu poate fi posedat în lumea aceasta. Sînt în lumea aceasta tot felul de lucruri care oferă să-ți dea lucrul acela, dar ele nu pot niciodată să-și țină promisiunea pînă la capăt. Dorințele care se nasc în noi cînd ne îndrăgostim pentru prima oară sau cînd ne gîndim pentru prima dată la o țară străină sau cînd abordăm pentru prima oară un subiect care ne interesează, sînt dorințe pe care nici căsătoria, nici călătoriile și nici învățătura nu le pot satisface cu adevărat. Nu vorbesc acum despre ceea ce am numi în mod obișnuit căsătorii nereușite, călătorii nereușite sau cariere științifice ratate. Vorbesc despre cele mai bune realizări posibile. Este ceva ce am întrezărit în acel prim moment de dor, ceva ce se pierde în realitate. Cred că toți înțelegeți ce vreau să spun. Soția poate fi o soție bună, hotelurile și priveliștile pot să fie excelente, chimia poate să fie un domeniu foarte interesant: dar ceva ne-a scăpat. Există două modalități greșite și una corectă de a aborda acest fapt.

(1) Calea nebunului. El dă vina pe lucruri. El își petrece toată viața gîndindu-se că dacă și-ar fi luat altă soție sau dacă ar fi mers într-o călătorie mai scumpă sau orice altceva, atunci ar fi capturat acel misterios ceva după care tînjim cu toții. Cei mai mulți dintre oamenii bogați plictisiți și nemulțumiți din lume fac parte din această categorie. Ei își petrec viețile mergînd de la o femeie la alta (prin divorțuri), de pe un continent pe altul, de la un hobby la altul, crezînd întotdeauna că acesta din urmă este în sfîrșit lucrul pe care l-au dorit, dar sînt dezamăgiți întotdeauna.

(2) Calea „omului rezonabil” ajuns la dezamăgire. El își spune curînd că totul a fost o iluzie. „Bineînțeles că simți așa cînd ești tînăr,” spune el, „dar cînd ajungi la vîrsta mea, încetezi să mai cauți capătul curcubeului.” De aceea, el se resemnează și învață să nu aștepte prea mult și reprimă acea parte a ființei sale care obișnuia, cum ar spune el, „să ceară luna de pe cer”. Desigur, acesta este un drum mai bun decît primul și îl face pe om mult mai fericit și mai puțin supărător pentru societate. El tinde să-l facă pe om mărginit și plin de sine (el este capabil să le fie superior celor pe care-i numește „adolescenți”), dar, în ansamblu, el se descurcă destul de bine. Ar fi cea mai bună poziție pe care am putea-o lua dacă omul nu ar trăi veșnic. Dar să presupunem că fericirea infinită există cu adevărat, că ne așteaptă. Să presupunem că poți ajunge cu adevărat la capătul curcubeului. În cazul acesta, ar fi păcat să afli prea tîrziu (la o clipă după moarte) că presupusa noastră „judecată sănătoasă” a înăbușit în noi

capacitatea de a ne bucura de acea adevărată fericire.

(3) Calea creștină. Creștinul spune: „Creaturile nu se nasc cu dorințe decât dacă există posibilitatea de satisfacere a acelor dorințe. Un copil simte foame: ei bine, există un lucru numit mâncare. O rățușcă vrea să înoate: ei bine, există un lucru numit apă. Oamenii simt o dorință sexuală: ei bine, există un lucru numit sex. Dacă descopăr în mine o dorință pe care nu o poate satisface nici o experiență din lumea aceasta, cea mai probabilă explicație este că eu am fost creat pentru o altă lume. Dacă nici una dintre plăcerile mele pămîntești nu o poate satisface, aceasta nu dovedește că universul este o fraudă. Probabil că plăcerile pămîntești nu au fost menite să o satisfacă, ci doar să o stîrnească, să sugereze lucrul real. Dacă este așa, eu trebuie să am grijă, pe de-o parte, să nu disprețuiesc niciodată sau să fiu nerecunoscător pentru aceste binecuvîntări pămîntești și, pe de altă parte, să nu le confund niciodată cu realitatea a cărei copie sau ecou sau miraj sînt ele. Trebuie să păstrez vie în mine dorința după țara mea adevărată, pe care nu o voi găsi decât după moarte; nu trebuie niciodată să o las să fie acoperită de zăpadă sau dată deoparte; trebuie să-mi fac din ea principalul obiectiv al vieții, să mă silesk spre țara aceea și să-i ajut pe alții să facă același lucru”.

Nu are rost să vă îngrijorați din pricina glumeților care încearcă să ridiculizeze speranța creștină cu privire la „Cer”, spunînd că ei nu vor „să-și petreacă veșnicia cîntînd la harpă”. Răspunsul care trebuie să le fie dat unor asemenea oameni este că dacă ei nu pot înțelege cărțile scrise pentru adulți, ar trebui nici să nu vorbească despre ele. Toate figurile de stil biblice (harpe, coroane, aur etc.) sînt, desigur, o încercare simbolică de a exprima inexprimabilul. Instrumentele muzicale sînt menționate deoarece pentru mulți oameni (nu pentru toți) muzica este singurul lucru cunoscut în viața prezentă care sugerează cu cea mai mare vigoare extazul și infinitul. Coroanele sînt menționate pentru a sugera faptul că cei care sînt uniți cu Dumnezeu în veșnicie vor fi părtași la splendoarea, la puterea și la bucuria Lui. Aurul este menționat pentru că sugerează eternitatea Cerului (aurul nu ruginește) și valoarea lui enormă. Oamenii care iau aceste simboluri în sens literal ar putea la fel de bine să creadă că atunci cînd Cristos ne-a spus să fim ca porumbeii, a vrut să spună că noi trebuie să depunem ouă.

9. Dragostea

Am spus într-un capitol anterior că sînt patru virtuți „cardinale” și trei virtuți „teologice”. Cele trei virtuți teologice sînt credința, nădejdea și dragostea. Ne vom ocupa de credință în ultimele două capitole. În capitolul 7 ne-am ocupat în parte de dragoste, dar acolo ne-am concentrat asupra acelei părți a dragostei care este numită iertare. Aș vrea acum să spun mai multe lucruri.

Mai întîi, cu privire la înțelesul cuvîntului. Cuvîntul folosit original de teologi a fost „caritate”, care acum a ajuns să însemne doar ceea ce numim „binefacere” — adică, a le dăruii săracilor. La început, cuvîntul a avut un sens mult mai larg. (Puteți înțelege cum a ajuns să aibă sensul modern. Dacă un om are „caritate”, dărnicia față de săraci este unul dintre cele mai vizibile lucruri pe care le face, și oamenii au ajuns să vorbească de parcă acesta ar fi singurul înțeles al carității. La fel s-a întîmplat și cu cuvîntul „rimă” — care este cel mai evident lucru în legătură cu poezia; în final, oamenii au ajuns să înțeleagă prin „poezie” doar rimă și nimic mai mult.) Caritate înseamnă „Dragoste, în sensul creștin”. Dar dragostea, în sensul creștin, nu este o emoție. Nu este o stare a sentimentelor, ci a voinței; este acea stare a voinței pe care o avem în mod natural cu privire la noi înșine și pe care trebuie să învățăm să o avem și față de ceilalți.

În capitolul despre iertare am arătat că dragostea noastră pentru noi înșine nu înseamnă că ne place de noi înșine. Înseamnă doar că ne dorim binele. În același sens, dragostea creștină (sau caritatea) pentru aproapele nostru este un lucru complet diferit de afecțiune. Nouă „ne place” sau „avem afecțiune” pentru unii oameni, iar pentru alții nu avem afecțiune. Este important să înțelegem că această „afecțiune” naturală nu este nici păcat și nici virtute, după cum faptul că îți place sau nu o mâncare nu este un păcat sau o virtute. Este doar un fapt. Desigur, ceea ce facem cu această atitudine poate fi un lucru păcătos sau virtuos.

Afecțiunea naturală pentru anumiți oameni face să ne fie mai ușor să fim „caritabili” față de ei. Prin urmare, este datoria noastră normală să încurajăm afecțiunile noastre — să „ne placă” de oameni pe cât posibil (la fel cum este de datoria noastră să ne încurajăm să ne placă exercițiul fizic sau mîncarea sănătoasă) — nu pentru că această atitudine în sine este virtutea dragostei, ci pentru că o ajută. Pe de altă parte, este de asemenea necesar să fim foarte atenți ca nu cumva afecțiunea noastră față de o persoană să ne facă necaritabili sau chiar nedrepti față de alții. Sînt cazuri cînd faptul că ne place de o anumită persoană este în conflict cu dragostea noastră față de acea persoană. De exemplu, o mamă care-și iubește la nebunie copilul poate fi tentată de afecțiunea ei naturală să-l „răsfete”; adică, să-și satisfacă propriile impulsuri afective primejduind adevărata fericire de mai tîrziu a copilului.

Dar cu toate că această simpatie naturală ar trebui să fie încurajată în mod normal, ar fi foarte greșit să credem că pentru a deveni caritabili trebuie să încercăm să producem sentimente de afecțiune. Unii oameni au un temperament „rece”; acesta poate fi un dezavantaj pentru ei, dar nu este un păcat, după cum nu este păcat să ai indigestie; faptul acesta nu le taie posibilitatea de a învăța dragostea și nici nu-i scutește de a o aplica. Regula este extrem de simplă pentru toți. Nu vă irosiți timpul întrebîndu-vă dacă-l „iubiți” pe aproapele vostru; acționați ca și cum l-ați iubi. De îndată ce facem aceasta, noi descoperim unul dintre marile secrete. Cînd te comporti ca și cum ai iubi pe cineva, vei ajunge să-l iubești într-adevăr. Dacă rănești pe cineva de care nu-ți place, vei descoperi că-ți displace și mai mult. Dacă îi faci un bine, vei descoperi că-l displaci mai puțin. Există, este adevărat, o excepție. Dacă îi faci un bine, nu pentru a face pe placul lui Dumnezeu și pentru a asculta de legea dragostei, ci ca să-i arăți cît de iertător ești tu și ca să-i creezi obligații față de tine, pentru ca apoi să stai și să aștepti să vezi „recunoștința” lui, probabil că vei fi dezamăgit. (Oamenii nu sînt proști: ei depistează foarte repede ceva ce este făcut pentru a impresiona sau pentru a-ți da aere de superioritate.) Dar ori de cîte ori facem un bine cuiva doar pentru că este om ca și noi, făcut de Dumnezeu (ca și noi), dorindu-i binele așa cum dorim binele nostru, învățăm să-l iubim ceva mai mult sau, cel puțin, ne va displace mai puțin.

În consecință, deși dragostea creștină pare să fie un lucru foarte rece pentru oamenii ale căror capete sînt pline de sentimentalism, și deși ea este distinctă de afecțiune, totuși ea duce la afecțiune. Diferența între un creștin și un om lumesc este că omul lumesc are numai afecțiuni sau „simpatii”, iar creștinul are numai „caritate” („dragoste”). Omul lumesc îi tratează frumos pe anumiți oameni pentru că „îi place” de ei; creștinul, încercînd să trateze pe oricine frumos, descoperă că îi simpatizează pe oameni tot mai mult — inclusiv pe oamenii pe care nu-și putea imagina la început că i-ar putea simpatiza.

Aceeași lege spirituală acționează în mod îngrozitor în direcție opusă. Nemții, poate, i-au maltratat la început pe evrei pentru că i-au urît; după aceea i-au urît și mai mult pentru că îi maltrataseră. Cu cît ești mai crud, cu atît vei urî mai mult; și cu cît urăști mai mult, cu atît vei deveni mai crud — intri într-un cerc vicios care nu se sfîrșește niciodată.

Binele și răul cresc cu dobîndă. Acesta este motivul pentru care deciziile mărunte pe care noi le luăm în fiecare zi au o importanță infinită. Cel mai mic bine pe care-l poți face astăzi înseamnă capturarea unui punct strategic din care, peste cîteva luni, s-ar putea să înaintezi spre victorii pe care nu le-ai visat nicicînd. Complacerea aparent obișnuită în poftă sau mînie poate însemna pierderea unei culmi sau a unei căi ferate sau a unui cap de pod de unde dușmanul poate lansa atacuri care altfel ar fi imposibile. Unii scriitori folosesc cuvîntul caritate nu numai pentru a descrie dragostea creștină dintre oameni, ci și dragostea lui Dumnezeu pentru oameni și dragostea oamenilor pentru Dumnezeu. În ceea ce privește al doilea aspect dintre acestea două, oamenii își fac deseori probleme. Li se spune că trebuie să-L iubească pe Dumnezeu. Ei nu pot descoperi un asemenea sentiment înăuntrul lor. Ce ar trebui să facă? Răspunsul este același ca și mai înainte. Purtați-vă ca și cum L-ați iubi pe Dumnezeu. Nu încercați să fabricați sentimente. Puneți-vă întrebarea: „Dacă aș fi sigur că-L iubesc pe Dumnezeu, ce aș face?” Cînd ați găsit răspunsul, faceți tocmai lucrul acela.

În general, dragostea lui Dumnezeu pentru noi este un subiect mult mai clar decît dragostea noastră

pentru El. Nimeni nu poate avea întotdeauna sentimente pioase: și chiar dacă ar putea, sentimentele nu sînt lucrul cel mai important pe care-l vrea Dumnezeu. Dragostea creștină, fie față de Dumnezeu, fie față de oameni, este o chestiune de voință. Dacă încercăm să facem voia Lui, noi împlinim porunca: „Să iubești pe Domnul, Dumnezeul tău”. El ne va da sentimente de dragoste dacă găsește cu cale. Noi nu le putem crea și nu trebuie să pretindem că sînt un drept al nostru. Lucrul cel mai important care trebuie ținut minte este că, deși sentimentele noastre fluctuează, dragostea Lui pentru noi nu fluctuează. Ea nu este micșorată de păcatele noastre sau de indiferența noastră; tocmai de aceea este neabătută în hotărîrea ei de a ne vindeca de acele păcate, oricît ne-ar costa pe noi și oricît L-ar costa pe El.

8. Păcatul cel mare

Am ajuns astăzi la acea parte a moralei creștine care se deosebește radical de celelalte concepții morale. Există un viciu de care nu este scutit nici un om din lume; un viciu pe care oricine îl disprețuiește cînd îl vede la altcineva; un viciu de care, cu excepția creștinilor, foarte puțini oameni și-au închipuit că ar fi vinovați ei înșiși. I-am auzit pe unii recunoscînd că sînt nervoși, că nu pot să nu-și întoarcă capul după femei, că nu se pot opri de la băutura sau chiar că sînt lași. Dar nu cred că am auzit vreodată pe cineva care nu este creștin acuzîndu-se că ar avea viciul despre care voi vorbi în continuare. În același timp, foarte rareori am întîlnit pe cineva care să nu fie creștin și să dea o dovadă cît de mică de îndurare față de alții care au viciul acesta. Nu este nici un neajuns care să-l facă pe un om mai neagreat, nici un neajuns de care să fim mai puțin conștienți în ce ne privește. Cu cît îl avem mai mult noi înșine, cu atît mai mult ne displace la alții.

Viciul despre care vorbesc este Mîndria sau îngîmfarea, iar virtutea opusă lui, în morala creștină, este numită Umilință. Vă aduceți aminte că atunci cînd am vorbit despre moralitatea sexuală v-am atras atenția că nu acela era punctul central al moralei creștine. Ei bine, acum am ajuns la punctul central. Potrivit învățătorilor creștini, viciul esențial, răul suprem, este Mîndria. Lipsa de castitate, mînia, lăcomia, beția și toate celelalte de felul lor, sînt doar bagatele în comparație cu mîndria; prin Mîndrie diavolul a devenit diavol; Mîndria duce la toate celelalte vicii: este o stare a gîndirii opusă în totalitate lui Dumnezeu.

Vi se pare că exagerez? Dacă da, mai gîndiți-vă o dată. Am arătat puțin mai înainte că cu cît are cineva mai multă mîndrie, cu atît mai mult o va condamna la alții. De fapt, dacă vrei să afli cît ești de mîndru, cel mai simplu mod de a o face este să-ți pui întrebarea: „Cît de mult îmi displace cînd alții îmi dau peste nas, cînd refuză să mă bage în seamă, cînd se amestecă în treburile mele, cînd mă tutelează sau cînd fac pe grozavii?” Ideea este că mîndria fiecărui om este în competiție cu mîndria celorlalți. Tocmai pentru că eu vreau să fiu în centrul atenției grupului sînt atît de deranjat cînd altcineva este în centrul atenției. Doi oameni de aceeași meserie nu sînt niciodată de acord. Lucrul care trebuie să ți-l lămurești este că Mîndria este esențialmente competitivă — este competitivă prin însăși natura ei — în timp ce toate celelalte vicii am putea spune că sînt competitive numai accidental. Mîndria nu află plăcere în a avea ceva, ci numai în a avea mai mult decît vecinul. Noi spunem că oamenii sînt mîndri că sînt bogați sau deștepți sau arătoși, dar nu este așa. Ei sînt mîndri pentru că sînt mai bogați sau mai deștepți sau mai arătoși decît alții. Dacă toți ceilalți ar deveni la fel de bogați, la fel de deștepți sau la fel de arătoși, nu ar exista nici un motiv de mîndrie. Comparația este cea care te face mîndru: plăcerea de a fi mai presus decît ceilalți. Odată ce a dispărut elementul competitiv, mîndria s-a dus. Acesta este motivul pentru care eu spun că Mîndria este prin esența ei competitivă într-un mod diferit de celelalte vicii. Impulsul sexual îi poate aduce în competiție pe doi bărbați dacă amîndoi doresc aceeași femeie. Dar acesta este doar un accident; s-ar putea la fel de bine ca ei să dorească două femei diferite. Dar un om mîndru va căuta să-ți ia femeia iubită, nu pentru că o dorește, ci doar pentru a dovedi că este un bărbat mai grozav decît tine. Lăcomia îi poate face pe oameni să intre în competiție, dacă nu există bunuri suficiente pentru toți: dar omul mîndru, chiar dacă are mai mult decît își poate dori, va încerca să obțină și mai mult, doar pentru a-și dovedi puterea. Aproape toate relele din lume pe care oamenii le atribuie

lăcomiei sau egoismului sînt în mult mai mare măsură rezultatul Mîndriei.

Să luăm ca exemplu banii. Lăcomia îl determină pe un om să dorească bani, ca să aibă o casă mai bună, ca să-și petreacă mai bine vacanțele, ca să aibă lucruri mai bune de mîncat și de băut. Dar numai pînă la un punct. Ce îl face pe un om care cîștigă 100,000 de dolari pe an să dorească să cîștige 200.000 de dolari pe an? Nu este lăcomia după mai multe plăceri. 100.000 de dolari îi pot da toate plăcerile de care se poate bucura un om. Ceea ce îl determină să vrea mai mulți bani este Mîndria — dorința de a fi mai bogat decît alt om bogat — și (într-o măsură și mai mare) dorința de putere. Desigur, puterea este lucrul care produce desfătare Mîndriei: nu există nici un alt lucru care să-l facă pe un om să se simtă superior celorlalți ca și puterea de a-i manipula pe ceilalți ca pe niște soldați de plumb. Ce o determină pe o fată frumoasă să semene nefericire prin colectarea de admiratori pretutindeni unde merge? Nu este instinctul ei sexual: genul acela de fată este foarte adesea frigidă sexual. Este Mîndria. Ce îl determină pe liderul politic al unei națiuni să pretindă tot mai mult și mai mult? Mîndria. Mîndria este competitivă prin însăși natura ei: acesta este motivul pentru care ea nu se oprește niciodată. Dacă eu sînt un om mîndru, atunci cîtă vreme există în întreaga lume un om mai puternic, mai bogat sau mai deștept decît mine, el este rivalul și dușmanul meu.

Creștinii au dreptate: Mîndria a fost cauza principală a nenorocirilor din orice națiune și din orice familie de la începutul lumii. Alte vicii pot uneori să-i aducă pe oameni laolaltă: poți găsi prietenie și glume între bețivi și stricați. Dar Mîndria înseamnă întotdeauna dușmănie — ea este dușmănie, și nu numai dușmănie între oameni, ci dușmănie față de Dumnezeu.

În Dumnezeu găsești ceva ce îți este infinit superior în toate privințele. Dacă nu-L cunoști pe Dumnezeu în felul acesta — și dacă, prin urmare, nu știi că ești neînsemnat în comparație cu El — tu nu-L cunoști deloc pe Dumnezeu. Cîtă vreme ești mîndru, nu-L poți cunoaște pe Dumnezeu. Omul mîndru privește întotdeauna de sus la lucruri și la oameni și, bineînțeles, cîtă vreme privești în jos, nu poți vedea ceva ce este deasupra ta.

Aceasta dă naștere la o întrebare înspăimîntătoare. De ce oameni care sînt în mod evident roși de Mîndrie pot spune că ei cred în Dumnezeu și par să fie foarte religioși? Mă tem că aceasta înseamnă că ei se închină unui Dumnezeu imaginar. Ei admit teoretic că nu sînt nimic în prezența acestui Dumnezeu fantomatic, dar de fapt își închipuie tot timpul că El îi aprobă și îi consideră mult mai buni decît oamenii de rînd: adică, ei vin cu un gram de umilință imaginară înaintea Lui și pleacă cu un kilogram de Mîndrie față de semenii lor. Cred că Cristos S-a gîndit la asemenea oameni cînd a spus că unii vor predica despre El și vor scoate demoni în Numele Lui, doar pentru ca la sfîrșit să li se spună că El nu i-a cunoscut niciodată. Oricare dintre noi poate cădea în această capcană mortală la un moment dat. Din fericire, avem un test ca să ne verificăm singuri. Ori de cîte ori descoperim că viața noastră religioasă ne face să simțim că sîntem buni — și mai ales că sîntem mai buni decît altcineva — cred că putem fi siguri că în noi lucrează cineva, numai că nu este Dumnezeu, ci diavolul. Adevăratul test pentru a afla dacă ești în prezența lui Dumnezeu este fie că tu uiți cu desăvîrșire de tine însuși, fie că te vezi mic și murdar. Cel mai bine este să uiți cu desăvîrșire de tine însuși.

Este un fapt îngrozitor că cel mai rău dintre toate viciile se poate strecura pînă în centrul vieții noastre religioase. Dar puteți înțelege care este motivul. Celelalte vicii, mai puțin rele, vin de la diavolul, care acționează asupra noastră prin natura noastră animală. Dar acest viciu nu vine nicidecum prin natura noastră animală. El vine direct din Iad. Este un viciu pur spiritual: în consecință, este mult mai subtil și mai mortal. Pentru același motiv, Mîndria poate fi folosită adesea pentru a diminua viciile mai simple. De fapt, învățătorii fac deseori apel la Mîndria unui băiat sau, cum o numesc ei, la respectul de sine, pentru a-l face să se poarte decent; mulți oameni au învățat să-și înfrîngă lașitatea sau pofta sau furia prin faptul că au învățat să considere că aceste lucruri sînt mai prejos de demnitatea lor — adică și-au folosit Mîndria. Diavolul rîde. El este perfect satisfăcut să vadă că devii mai curat, mai curajos, mai stăpîn pe tine, cu condiția ca, tot timpul, el să instaureze în tine Dictatura Mîndriei — este ca și cum el

ar fi mulțumit să vadă că te-ai vindecat de degeraturi, dacă poate să-ți dea în schimb un cancer. Mândria este un cancer spiritual: ea distruge însăși posibilitatea de a iubi, de a fi mulțumit, ea distruge chiar și judecata sănătoasă.

Înainte de a părăsi acest subiect, trebuie să vă atrag atenția cu privire la câteva posibile interpretări greșite:

(1) Plăcerea de a fi lăudat nu este Mândrie. Copilul care este felicitat pentru că și-a făcut bine lecțiile, femeia a cărei frumusețe este lăudată de iubitul ei, sufletul mîntuit căruia Cristos îi spune: „Bine, rob bun”, sînt mulțumiți și ar trebui să fie mulțumiți. Plăcerea aceasta nu provine din ceea ce ești tu, ci din faptul că ai făcut pe placul cuiva pe care ai vrut să-l mulțumești (pe bună dreptate). Problema începe cînd treci de la gîndul: „L-am satisfăcut; toate sînt bune”, la gîndul: „Ce om deosebit trebuie să fiu eu pentru că am făcut lucrul acesta”. Cu cît îți găsești mai multă desfătare în tine însuți, cu cît găsești mai puțină plăcere în laudă, cu atît devii mai rău. Cînd găsești plăcere numai în tine însuți și cînd nu-ți pasă deloc de lauda altora, ai ajuns cît se poate de jos. Acesta este motivul pentru care vanitatea, deși este un soi de Mândrie care se arată cel mai mult la suprafață, este în realitate cea mai puțin rea și cea mai scuzabilă formă de mîndrie. Persoana vanitoasă dorește prea multe laude, aplauze și admirație, și întotdeauna tînjește după ele. Este o greșeală, dar una copilărească și (într-un fel ciudat) o greșeală umilă. Ea arată că încă nu ești complet mulțumit cu propria ta admirație. Îi prețuiești suficient de mult pe ceilalți oameni ca să vrei ca ei să te bage în seamă. De fapt, tu ești încă om.

Adevărata Mândrie diabolică, întunecată, vine atunci cînd te uiți de sus în jos la ceilalți în așa măsură încît nu-ți pasă ce cred ei despre tine. Desigur, deseori este bine și este de datoria noastră să nu luăm seama la ce gîndesc oamenii despre noi, dacă facem lucrul acesta pentru un motiv bun, și anume, pentru că ne interesează incomparabil mai mult ce crede Dumnezeu despre noi. Dar omul mîndru are un motiv cu totul diferit pentru a nu-i păsa. El spune: „De ce să-mi pese de aplauzele prostimii, ca și cum părerea lor ar însemna ceva pentru mine? Și chiar dacă părerile lor ar avea vreo valoare, oare sînt eu genul de om care să roșească de plăcere cînd i se face un compliment, ca o fetișcană la primul ei dans?

Nicidecum. Eu sînt o personalitate adultă, complet formată. Tot ce am făcut a avut drept scop să satisfac propriile mele idealuri — sau conștiința mea artistică sau tradițiile familiei mele — sau, într-un cuvînt, am făcut toate aceste lucruri pentru că eu sînt grozav. Dacă îi place gloatei, n-are decît. Ei nu au nici o valoare pentru mine”. În felul acesta, putem deosebi Mândria atotcuprinzătoare de vanitate; așa cum am spus anterior, diavolului îi place să ne „vindece” de o greșeală mică, dacă ne poate da una mai mare. Noi trebuie să încercăm să nu fim vanițoși, dar să nu cerem niciodată ajutorul Mîndriei ca să ne vindece de vanitate; mai bine în tigaie decît direct pe foc.

(2) Noi obișnuim să spunem că un om este „mîndru” de fiul său, de tatăl său, de școala sa, de regimentul său, și ne putem întreba dacă „mîndria” înțeală în sensul acesta este un păcat. Cred că depinde de ce anume înțelegem prin „a fi mîndru de ceva”. Foarte adesea, în asemenea afirmații, expresia „a fi mîndru” înseamnă „a avea o admirație din inimă” pentru cineva sau ceva. Bineînțeles că o asemenea admirație este foarte departe de a fi păcat. Dar ea poate să însemne că persoana în cauză își dă aere pe socoteala tatălui său distins sau pentru că aparține unui regiment faimos. Lucrul acesta, desigur, este păcat; dar chiar și în cazul acesta, este mai bine decît să fii mîndru de tine însuți. Dacă iubești și admiri altceva decît pe tine însuți, înseamnă că faci un pas de îndepărtare de ruina spirituală completă, deși nu vom fi sănătoși cîtă vreme iubim sau admirăm ceva mai mult decît îl iubim sau îl admirăm pe Dumnezeu.

(3) Nu trebuie să credem că Mândria este ceva ce Dumnezeu ne interzice pentru că El este ofensat de ea, sau că Umilința este ceva ce El ne cere ca o recunoaștere a demnității Lui — ca și cum Dumnezeu însuși ar fi mîndru. El nu este îngrijorat deloc cu privire la demnitatea Sa. Ideea este că El vrea ca tu să-L cunoști: vrea să ți Se dăruiască ție. Iar tu și El sînteți două lucruri de așa natură încît dacă tu intri în contact cu El, în realitate, tu te vei umili — vei găsi desfătare în umilință, vei simți o ușurare infinită

pentru că ai scăpat o dată pentru totdeauna de nonsensul acela ridicol despre propria ta demnitate, care te-a făcut să fii neliniștit și nefericit toată viața. El încearcă să te facă umil tocmai pentru ca să facă posibil acest moment: încearcă să dea jos costumul de bal-mascat ridicol și urît cu care ne-am acoperit și cu care ne fudulim ca niște mici idioți ce sîntem. Aș vrea ca eu însumi să fi ajuns puțin mai departe cu umilința: dacă aș fi ajuns, probabil că aș fi putut să vă spun mai multe despre ușurarea și mîngîierea dezbrăcării de costumul de bal-mascat — despre dezbrăcarea de eul fals, cu toate laudele lui: „Ia uită-te la mine” și: „Nu-i așa că sînt un băiat bun?”, cu toate grandmaniile lui. Să te apropii de această dezbrăcare, chiar și pentru o clipă, este ca și cum ai da apă rece unui om în deșert.

(4) Să nu vă închipuiți că dacă veți întîlni un om cu adevărat umil va arăta așa cum cred oamenii din zilele noastre că este un om „umil”: nu va fi un om lingușitor și mios, care îți spune întruna că el nu este nimic. Probabil că tot ce vei constata este că e un om vesel, inteligent, care manifestă un interes real pentru ceea ce i-ai spus tu. Dacă nu-ți place de el, este pentru că te simți puțin invidios față de un om care pare să se bucure de viață cu atîta ușurință. El nu se va gîndi la umilință: el nu se va gîndi deloc la sine.

Dacă cineva ar vrea să dobîndească umilință, cred că pot să-i spun care este primul pas. Primul pas este să-ți dai seama că ești mîndru. Este adevărat că este un pas destul de mare, dar nu poți face absolut nimic altceva înainte de a face pasul acesta. Dacă tu crezi că nu ești înfumurat, înseamnă că ești, de fapt, foarte înfumurat.

7. Iertarea

Am spus într-un capitol anterior că cea mai nepopulară dintre virtuțile creștine este castitatea. Nu sînt sigur dacă am dreptate. Cred că aceea despre care voi vorbi astăzi este și mai nepopulară. Este vorba despre regula creștină: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”. În morala creștină, termenul „aproapele tău” îl include și pe „dușmanul tău”, și astfel ajungem la această datorie teribilă de a-i ierta pe dușmanii noștri.

Oricine va spune că iertarea este un lucru splendid, pînă cînd trebuie să ierte ceva, așa cum s-a întîmplat în timpul războiului. Și atunci, menționarea acestui subiect este întîmpinată cu huiduieli pline de mînie. Acest lucru se petrece nu pentru că oamenii ar considera că aceasta este o virtute prea înaltă și prea dificilă, ci pentru că o consideră detestabilă și de disprețuit. „Mă îmbolnăvesc cînd aud vorbe de genul acesta,” spun ei. Probabil că jumătate dintre voi sînteți gata să mă întrebați: „Oare cum te-ai simți dacă ai fi polonez sau evreu și ți s-ar spune să ierți Gestapoul?”

Și eu îmi pun aceeași întrebare. Mi-o pun cu toată seriozitatea. Cînd creștinismul îmi spune că nu trebuie să-mi tăgăduiesc religia nici măcar pentru a mă salva de la moartea prin tortură, mă întreb ce ar trebui să fac cînd ajung la acel punct. În această carte nu încerc să vă spun ce aș putea face — pot face prea puțin — vă spun ce este creștinismul. Nu l-am inventat eu. Și în mijlocul învățăturilor creștine, o găsesc pe aceasta: „Și ne iartă nouă păcatele noastre precum iertăm și noi celor ce păcătuiesc împotriva noastră”. Nu este nici cea mai vagă indicație că ni s-ar oferi iertarea în alți termeni. Se arată cît se poate de limpede că dacă nu iertăm, nu vom fi iertați. Nu există nici o altă cale. Ce trebuie să facem?

Este limpede că va fi suficient de greu, dar eu cred că sînt două lucruri care ne pot ușura efortul. Cînd începi studiul matematicii, nu începi cu calculul integral; începi cu adunarea simplă. La fel, dacă noi vrem cu adevărat (și totul depinde de a vrea cu adevărat) să învățăm să iertăm, poate că ar fi mai bine să începem cu ceva mai ușor decît Gestapoul. Am putea începe iertîndu-ne soțul sau soția, părinții, copiii sau pe superiorul imediat, pentru ceva ce au făcut sau au spus în săptămîna trecută. Probabil că aceasta ne va ocupa gîndurile pe moment. În al doilea rînd, am putea încerca să înțelegem exact ce înseamnă a ne iubi aproapele ca pe noi înșine. Trebuie să-l iubesc așa cum mă iubesc pe mine însumi. Ei bine, cum mă iubesc pe mine însumi?

Dacă mă gîndesc bine la lucrul acesta, îmi dau seama că nu aș putea spune că am un sentiment de afecțiune față de mine însumi, iar uneori nu-mi place nici măcar propria mea societate. S-ar părea, deci,

că: „Iubește-l pe aproapele tău” nu înseamnă „a simți afecțiune pentru el” sau „a-l găsi atrăgător”. Ar fi trebuit să-mi dau seama mai curînd de lucrul acesta, deoarece este cert că nu simți afecțiune pentru cineva cînd încerci să faci lucrul acesta. Mă apreciez pe mine însumi, mă consider un om de treabă? Ei bine, mă tem că uneori o fac (și acelea sînt, fără îndoială, momentele mele cele mai proaste), dar nu acesta este motivul pentru care mă iubesc pe mine însumi. De fapt, lucrurile stau tocmai pe dos: iubirea de sine mă face să mă consider om de treabă, dar faptul că mă consider un om de treabă nu este motivul pentru care mă iubesc pe mine însumi. Așadar, nici a-mi iubi dușmanii nu pare să însemne că trebuie să cred despre ei că sînt mai buni decît în realitate. Aceasta este o ușurare enormă. Mulți oameni își închipuie că a-ți ierta dușmanii înseamnă să consideri că de fapt ei nu sînt chiar așa de răi, cînd realitatea este că ei sînt răi. Să mergem un pas mai departe. În momentele mele de luciditate maximă, nu numai că eu nu mă consider un om de treabă, ci știu că sînt foarte dezagreabil. Mă uit cu groază și dispreț la unele lucruri pe care le-am făcut. Prin urmare, se pare că mi se permite să disprețuiesc și să urăsc unele lucruri pe care le fac dușmanii mei. Dacă mă gîndesc mai bine, îmi aduc aminte că învățătorii mei creștini mi-au spus de mult că eu trebuie să urăsc acțiunile unui om rău, dar să nu-l urăsc pe omul acela: sau, cum ar spune ei, urăște păcatul, dar nu pe păcătos.

Multă vreme am crezut că aceasta este o distincție absurdă, că ei despică firul de păr în patru: cum aș putea să urăsc ce face un om și să nu-l urăsc pe omul acela? Dar peste mai mulți ani mi-am dat seama că există un om pe care l-am tratat tocmai în felul acesta toată viața — adică eu însumi. Oricît de mult mi-ar displace lașitatea, viclenia sau lăcomia mea, tot am continuat să mă iubesc pe mine însumi. Nu am avut niciodată nici măcar cea mai mică problemă în privința aceasta. De fapt, însuși motivul pentru care am urît lucrurile rele a fost că l-am iubit pe om. Tocmai pentru că m-am iubit pe mine însumi, mi-a părut rău să descopăr ce fel de om a fost cel care a făcut acele lucruri. În consecință, creștinismul nu ne cere să reducem nici măcar cu un strop ura pe care o simțim față de cruzime și viclenie. Noi trebuie să urîm aceste lucruri. Nu trebuie să retragem nici măcar un singur cuvînt pe care l-am spus despre ele. Dar creștinismul ne cere să le urîm în același fel în care urîm lucrurile din noi înșine: cu părere de rău că omul acela a ajuns să facă asemenea lucruri și cu speranța că, dacă este posibil, cumva, cîndva, undeva, el va fi vindecat și va redeveni om.

Adevăratul test este următorul. Să presupunem că cineva citește în ziar o întîmplare despre niște atrocități josnice. Să mai presupunem că după aceea mai apare ceva care sugerează că s-ar putea ca întîmplarea aceea să nu fie întru totul adevărată, sau că lucrurile nu au fost așa de grave cum au fost descrise. Care este prima reacție? „Slavă Domnului, pentru că oamenii aceia nu sînt chiar așa de răi!”, sau este un sentiment de dezamăgire și chiar o hotărîre de a te agăța de prima relatare pentru simpla plăcere de a crede că dușmanii tăi sînt cît se poate de răi? Dacă reacția ta este a doua, mă tem că este primul pas într-un proces care, dacă își urmează cursul pînă la capăt, ne va transforma în diavoli. Vedeți voi, noi începem să dorim ca ceea ce este negru să fie puțin mai negru. Dacă dăm curs acestei dorințe, mai tîrziu vom vrea să vedem cenușiul drept negru și apoi vom vrea să vedem chiar și albul negru. În cele din urmă, vom insista să vedem totul rău — pe Dumnezeu, pe prietenii noștri și pe noi înșine — și nu ne vom mai putea opri din a vedea astfel lucrurile: vom deveni închiși pe veșnicie într-un univers de ură desăvîrșită.

Să mergem un pas mai departe. A-mi iubi dușmanul înseamnă oare că nu trebuie să-l pedepsesc? Nu, deoarece dacă mă iubesc pe mine însumi, nu înseamnă că nu trebuie să mă supun pe mine însumi pedepsei — chiar și pedepsei cu moartea. Dacă cineva a comis un omor, corect din punct de vedere creștin ar fi să se predea poliției și să fie executat. De aceea, după părerea mea, este drept ca un judecător creștin să condamne la moarte pe un criminal și este drept ca un soldat creștin să-l omoare în luptă pe dușman. Am crezut întotdeauna lucrul acesta, de cînd am devenit creștin, cu mult înainte de război, și continui să cred lucrul acesta și acum, în timp de pace. Nu are rost să cităm porunca: „Să nu ucizi”. În limba greacă sînt două cuvinte: cuvîntul obișnuit, a omorî și cuvîntul a ucide. Cînd Cristos a

citat porunca aceasta, El a folosit cuvîntul a ucide în toate cele trei relatări din Matei, Marcu și Luca. Mi s-a spus că și în limba greacă există aceeași distincție. Nu orice omor este crimă, după cum nu orice act de unire sexuală este adulter. Cînd soldații au venit la Ioan Botezătorul ca să-l întrebe ce să facă, el nu le-a sugerat nici măcar pe departe să iasă din armată — nici Cristos n-a făcut așa ceva cînd l-a întîlnit pe un sergent major roman — un centurion. Ideea de cavalier — un creștin sub arme ca să apere o cauză bună — este una dintre ideile creștine de seamă. Războiul este un lucru îngrozitor, și eu pot să-l respect pe un pacifist sincer, deși cred că poziția lui este cu totul greșită. Ce nu pot înțelege este acest gen de semipacifism din zilele noastre, care le dă oamenilor impresia că deși trebuie să lupți, ar trebui să o faci cu gravitate, ca și cum ți-ar fi rușine de ceea ce faci. Sentimentul acesta îi privează pe mulți tineri creștini minunați care slujesc sub arme de ceva la care au dreptul, ceva ce este un însoțitor firesc al curajului — un sentiment de bucurie și de entuziasm.

M-am gîndit deseori ce s-ar fi întîmplat dacă, atunci cînd am luptat în primul război mondial, eu și un tînăr german ne-am fi omorît unul pe celălalt simultan și ne-am fi întîlnit imediat după moarte. Nu-mi pot imagina că vreunul dintre noi ar fi simțit vreun resentiment sau chiar jenă. Cred că am fi rîs amîndoi de toată întîmplarea.

Poate că cineva va spune: „Ei bine, dacă ți se permite să condamni acțiunile dușmanului, să-l pedepsești și să-l omori, ce diferență este între moralitatea creștină și concepția lumii?” Diferența este enormă. Nu uitați că noi, creștinii, credem că omul trăiește veșnic. De aceea, ceea ce contează cu adevărat sînt acele mici urme sau modificări ale părții centrale a sufletului, pe care o transformăm, în cursul trăirii, într-o ființă cerească sau demonică. Putem omorî dacă este necesar, dar nu trebuie să urîm și să găsim plăcere în a ură. Putem pedepsi dacă este necesar, dar nu trebuie să ne găsim plăcere în aceasta. Cu alte cuvinte, ceva înăuntrul nostru, resentimentul, sentimentul acela de răzbunare, trebuie pur și simplu omorît. Nu vreau să spun că cineva poate decide în momentul acesta că nu va mai simți niciodată aceste sentimente. Lucrurile nu se petrec așa. Ce vreau să spun este că de fiecare dată cînd acest sentiment își ridică capul, zi după zi, an după an, pe tot parcursul vieții, trebuie să-l lovim în cap. Este o muncă dificilă, dar încercarea nu este imposibilă. Chiar și atunci cînd omorîm sau cînd pedepsim, trebuie să încercăm să avem față de dușman același sentiment pe care-l avem față de noi înșine — să dorim să nu fie chiar așa de rău, să sperăm că în lumea aceasta sau în cealaltă el va fi vindecat: de fapt, trebuie să-i dorim binele. Aceasta se înțelege în Biblie prin a-l iubi: a-i dori binele — nu a avea un sentiment de afecțiune față de el și nici a spune despre el că este bun atunci cînd nu este bun.

Recunosc că aceasta înseamnă să-i iubim pe unii oameni care nu au în ei nimic demn de iubit. Dar există oare ceva demn de iubit în noi înșine? Noi iubim ceea ce este în noi pur și simplu pentru că ne reprezintă pe noi înșine. Dumnezeu vrea să-i iubim pe toți oamenii în același fel și pentru același motiv: dar El ne-a dat deja un exemplu în noi înșine, ca să ne arate cum operează această dragoste. Trebuie să trecem și să aplicăm aceeași regulă la toți oamenii. Poate că ne va fi mai ușor dacă ne vom aminti că acesta este felul în care ne iubește El. Nu pentru niște calități frumoase sau atrăgătoare pe care credem că le avem, ci tocmai pentru că sîntem oameni. De fapt, în noi nu este nimic altceva vrednic de iubit: sîntem niște creaturi care găsesc în ură o asemenea plăcere încît să renunțe la ea este ca și cum ar trebui să renunțe la bere sau la tutun...

6. Căsătoria creștină

Capitolul precedent a fost în principal negativ. Am discutat ce nu este în regulă cu impulsul sexual din om, dar am spus foarte puține despre funcția lui bună — cu alte cuvinte, despre căsătoria creștină. Sînt două motive pentru care mie nu-mi place în mod deosebit să mă ocup de căsătorie. Primul este că doctrinele creștine cu privire la acest subiect sînt extrem de nepopulare. Al doilea este că eu însumi nu am fost căsătorit niciodată și de aceea nu pot vorbi în cunoștință directă de cauză. Dar în ciuda acestui fapt, nu cred că aș putea lăsa la o parte acest subiect cînd discut despre morală creștină.

Ideea creștină despre căsătorie este bazată pe cuvintele lui Cristos că bărbatul și femeia trebuie să fie socotiți ca un singur organism — acesta este echivalentul modern pentru „un singur trup”. Creștinii cred că atunci când Cristos a spus acest lucru, El nu a exprimat un sentiment, ci a enunțat un fapt — la fel cum cineva enunță doar un fapt real când spune că lacătul și cheia sînt un singur mecanism, sau că arcușul și vioara sînt un singur instrument. Inventatorul mașinării umane ne spune că cele două jumătăți, bărbatul și femeia, au fost destinate să fie combinate împreună în perechi, nu numai la nivel sexual, ci să fie combinate total. Monstruozitatea actului sexual în afara căsătoriei constă în faptul că aceia care îl fac încearcă să izoleze un tip de unire (cea sexuală) de toate celelalte uniri care trebuiau să o însoțească pentru a face unirea desăvîrșită. Concepția creștină nu afirmă că este ceva rău în plăcerea sexuală, după cum nu este nimic rău în plăcerea de a mânca. Ce vrea creștinismul să spună este că nu trebuie să izolezi plăcerea aceea și să încerci să o obții singură, după cum nu trebuie să obții plăcerea de a gusta mîncarea fără a o înghiți și digera, ci doar mestecînd mîncarea și scuipînd-o afară.

Drept consecință, creștinismul afirmă că legătura căsătoriei este pentru toată viața. În privința aceasta, există desigur diferențe între diferite culte: unii nu admit deloc divorțul; alții îl admit cu rețineră în cazuri foarte speciale. Este o mare tragedie că creștinii nu pot fi toți de acord în probleme ca aceasta; dar pentru laicul de rînd, lucrul care trebuie observat este că toate bisericile sînt de acord una cu alta în privința căsătoriei, în mult mai mare măsură decît oricare dintre ele este de acord cu lumea din afară. Vreau să spun că toate bisericile consideră divorțul ca și o tăiere a unui trup viu, ca pe un fel de operație chirurgicală. Unele biserici cred că operația este atît de violentă încît nu poate fi făcută deloc; altele o admit ca pe un remediu disperat în cazuri extreme. Toate bisericile sînt de acord că divorțul seamănă mai mult cu tăierea ambelor picioare decît cu desființarea unei asocieri de afaceri sau chiar cu dezertarea din armată. Nici una dintre biserici nu este de acord cu concepția modernă că divorțul este doar o simplă reorganizare a partenerilor, care poate fi făcută oricînd partenerii simt că nu se mai iubesc unul pe altul sau cînd unul dintre ei se îndrăgostește de altcineva.

Înainte de a examina această concepție modernă în raportul ei cu castitatea, trebuie să nu uităm să o discutăm în raport cu o altă virtute, și anume justiția. Justiția, așa cum am spus anterior, include respectarea promisiunilor. Orice persoană care a fost cununată în biserică a făcut o promisiune publică solemnă că va sta alături de partenerul său pînă la moarte. Îndatorirea de a respecta această promisiune nu are o legătură specială cu moralitatea sexuală: ea este în aceeași poziție cu orice altă promisiune. Dacă, așa cum ne spun mereu oamenii moderni, impulsul sexual nu este decît un alt impuls oarecare, atunci ar trebui să fie tratat la fel ca și toate celelalte impulsuri ale noastre; și după cum satisfacerea lor este controlată de promisiunile noastre, tot așa trebuie să fie și satisfacerea impulsului sexual. Dacă însă, așa cum cred eu, impulsul sexual nu este nicidecum ca și toate celelalte impulsuri, ci este un impuls aprins în mod bolnăvicios, trebuie să fim deosebit de atenți să nu-i permitem să ne ducă la necinste.

Cineva ar putea răspunde la această obiecție că el a considerat promisiunea făcută în biserică drept o simplă formalitate și că nu a intenționat niciodată să o respecte. Dacă așa stau lucrurile, pe cine a încercat persoana aceea să înșele? Pe Dumnezeu? N-a fost deloc un lucru înțelept. Pe sine? Nici lucrul acesta n-a fost prea înțelept. Pe mire sau pe mireasă sau pe socri? Aceasta este înșelătorie. Cel mai adesea, cred eu, cei doi (sau unul dintre ei) speră să înșele publicul. Ei vor să aibă respectul care este legat de faptul de a fi căsătorit, dar fără să intenționeze să plătească prețul: adică, ei sînt impostori, ei înșeală. Dacă ei continuă să fie mulțumiți cu înșelăciunea lor, nu am ce să le spun: cine ar putea impune datoria înaltă și dificilă a castității unor oameni care nu au nici măcar dorința de a fi onești? Dacă și-au venit acum în fire și vor să fie onești, promisiunea lor, făcută deja, îi constrînge. Faptul acesta, veți vedea, se încadrează la capitolul justiției, nu la cel al castității. Dacă oamenii nu cred în căsătorie pe viață, probabil că este mai bine să trăiască împreună necăsătoriți, decît să-și facă unul altuia jurăminte

pe care nu intenționează să le respecte. Este adevărat că dacă trăiesc împreună fără să fie căsătoriți ei vor fi vinovați (înaintea creștinilor) de imoralitate sexuală. Dar o greșeală nu poate fi reparată cu o altă greșeală: lipsa de castitate nu este ameliorată dacă se adaugă sperjurul.

Ideea că singurul motiv pentru a rămîne căsătoriți este că cei doi sînt îndrăgostiți unul de altul nu lasă loc pentru a considera căsătoria un contract sau o promisiune. Dacă singurul lucru important este dragostea, atunci promisiunea nu poate adăuga nimic; și dacă nu adăuga nimic, nu ar trebui făcută. Lucrul curios este că îndrăgostiții înșiși, cîtă vreme rămîn cu adevărat îndrăgostiți, știu mai bine lucrul acesta decît cei care vorbesc despre dragoste. Așa cum a subliniat Chesterton, cei care sînt îndrăgostiți au o înclinație naturală de a se lega prin promisiuni. Cîntecele de dragoste din toată lumea sînt pline de jurăminte de statornicie eternă. Legea creștină nu impune asupra sentimentului de dragoste ceva ce este străin de natura acelui sentiment: ea le cere îndrăgostiților să ia în serios ceva ce sentimentul însuși îi impulsionează să facă.

Și, bineînțeles, promisiunea făcută cînd sînt îndrăgostit și tocmai pentru că sînt îndrăgostit, promisiunea de a fi credincios persoanei iubite cît timp trăiesc, mă angajează să-i fiu credincios chiar și dacă încetez să mai fiu îndrăgostit. Promisiunea trebuie să fie făcută cu privire la lucruri pe care le pot face, cu privire la acțiuni: nimeni nu poate promite că va continua să simtă într-un anumit fel. Am putea la fel de bine să promitem că nu vom avea niciodată dureri de cap sau că nu ne vom simți niciodată flămînzi. Dar, poate întreba cineva, ce rost mai are să-i ții laolaltă pe doi oameni dacă ei nu se mai iubesc? Există cîteva motive sociale sănătoase: ca să asigure un cămin pentru copiii lor, să o protejeze pe femeie (care probabil că și-a sacrificat sau și-a ruinat propria carieră prin faptul că s-a căsătorit) ca să nu fie abandonată ori de cîte ori bărbatul se plictisește de ea. Dar mai este încă un motiv de care eu sînt foarte sigur, deși găsesc că este greu de explicat.

Este greu de explicat, deoarece atît de mulți oameni nu pot fi făcuți să înțeleagă că în timp ce B este mai bun decît C, A poate să fie chiar mai bun decît B. Lor le place să gîndească numai în termeni de bine și rău, nu de bine, mai bine și cel mai bine, sau rău, mai rău și cel mai rău. Ei vor să știe dacă tu crezi că patriotismul este un lucru bun: dacă le răspunzi că, desigur, patriotismul este mult mai bun decît egoismul individual, dar că este inferior dragostei universale și că ar trebui întotdeauna să cedeze în fața dragostei universale, atunci cînd cele două sînt în conflict, ei cred că tu încerci să fii evaziv în răspunsul tău. Ei te întrebă ce crezi despre duel. Dacă le răspunzi că este mult mai bine să-l ierți pe un om decît să duelezi cu el, dar că un duel poate să fie mai bun decît o dușmănie de o viață întreagă, dușmănie care se dovedește prin eforturi secrete de „a-l pune la pămînt pe celălalt”, ei se vor plînge că nu le dai un răspuns clar. Sper că nici unul dintre cititori nu va face greșeala aceasta cu privire la ceea ce urmează să spun în continuare.

Ceea ce noi numim „a fi îndrăgostit” este o stare înălțătoare și, în multe privințe, bună pentru noi. Ne ajută să devenim generoși și curajoși, ne deschide ochii nu numai pentru frumusețea persoanei iubite, ci pentru tot ce este frumos, și subordonează (mai ales la început) sexualitatea noastră pur animalică; în sensul acesta, dragostea este marea biruitoare a poftii. Nici un om în toate mințile nu va tăgădui că a fi îndrăgostit este o stare mult mai bună decît senzualitatea de rînd sau decît egocentrismul rece. Dar, așa cum am spus anterior: „Cel mai periculos lucru pe care-l putem face este să luăm unul dintre impulsurile naturii noastre și să facem din el lucrul pe care să-l urmărim cu orice preț”. A fi îndrăgostit este un lucru bun, dar nu este cel mai bun lucru. Există multe lucruri mai prețioase de el, dar există multe lucruri mai presus de el. Nu poți să faci din el o bază pentru toată viața. Este un sentiment nobil, dar este, cu toate acestea, doar un sentiment. Nu ne putem aștepta ca vreun sentiment să aibă veșnic intensitate maximă și nici măcar nu ne putem aștepta să dureze. Cunoașterea poate dura, principiile pot dura, obiceiurile pot dura; dar sentimentele fluctuează. Și, de fapt, orice ar spune oamenii, starea de „îndrăgostire” de obicei nu durează mult.

Dacă expresia cu care se încheie poveștile, „Și au trăit împreună fericiți toată viața”, este luată în sensul: „în următorii cincizeci de ani ei au simțit aceeași dragoste ca și în ziua când s-au căsătorit”, atunci afirmația spune ceva ce probabil nu a fost adevărat niciodată și ceva ce nici nu poate fi adevărat. Cine ar putea suporta să trăiască în starea aceea de exaltare măcar cinci ani? Ce s-ar întâmpla cu slujba ta, cu pofta ta de mâncare, cu somnul tău, cu prietenii tale? Desigur, când încetezi să fii „îndrăgostit”, nu înseamnă că încetezi să iubești. Dragostea, în acest al doilea sens— spre deosebire de „a fi îndrăgostit” — nu este doar un sentiment. Este o unitate profundă, menținută prin voință și întărită în mod deliberat prin obicei; întărită (în familiile creștine) prin grația pe care amândoi partenerii o cer și o primesc de la Dumnezeu. Ei pot avea această dragoste unul pentru altul chiar și atunci când nu le place unul de celălalt, la fel cum te iubești pe tine însuși chiar și atunci când nu îți place de tine. Ei pot păstra această dragoste chiar și atunci când, dacă și-ar permite, le-ar fi mai ușor să se „îndrăgostească” de altcineva. Faptul că au fost „îndrăgostiți” i-a determinat mai întâi să-și promită fidelitate: această dragoste mai potolită le permite să-și respecte promisiunea. Mașinăria familiei funcționează tocmai cu această dragoste: „îndrăgostirea” a fost explozia care a pornit motorul.

Dacă nu sînteți de acord cu mine, probabil că veți spune: „El nu știe nimic despre această problemă; el nu este căsătorit”. Se prea poate să aveți dreptate. Dar înainte de a spune acest lucru, aveți grijă să mă judecați prin prisma a ceea ce cunoașteți din experiența proprie și din observarea vieții prietenilor voștri, nu pe baza ideilor pe care le-ați căpătat din romane și din filme. Lucrul acesta nu este așa de simplu cum cred unii. Experiența noastră este colorată de romane, piese de teatru și filme, și este nevoie de răbdare și de pricepere ca să separi lucrurile pe care le-ai învățat cu adevărat din experiența vieții.

Oamenii își fac impresia, din cărți, că dacă te-ai căsătorit cu persoana potrivită, te poți aștepta „să fii îndrăgostit” pentru totdeauna. În consecință, când descoperă că nu sînt „îndrăgostiți”, ei cred că aceasta dovedește că au făcut o greșală și că au dreptul să facă o schimbare — fără să-și dea seama că, după ce au făcut schimbarea, strălucirea noii dragoste va dispărea la fel cum sa stins cea veche. În acest compartiment al vieții, ca și în celelalte, exaltarea vine la început și nu durează. Emoția pe care o simte un băiat când l-a captivat pentru prima oară ideea zborului nu va continua neschimbată când intră în Aviația Militară și începe cu adevărat să învețe să zboare. Emoția pe care o simți când vezi pentru prima oară un loc minunat se stinge atunci când te muți și locuiești în locul acela. Oare înseamnă aceasta că ar fi fost mai bine să nu înveți să zbori sau să nu locuiești într-un loc minunat? Nicidecum. În amîndouă cazurile, dacă ne realizăm dorințele, stingerea primei emoții va fi compensată de un interes mai potolit și de mai lungă durată. Ba mai mult (și îmi este greu să găsesc cuvinte care să arate cât de important cred eu că este lucrul acesta), numai oamenii care sînt gata să accepte pierderea exaltării de început și să se preocupe de aspectul mai sobru, sînt oamenii care vor găsi probabil o nouă exaltare într-o direcție cu totul diferită. Tînărul care a învățat să zboare și a devenit un pilot bun va descoperi dinlt-o dată muzica; omul care sa stabilit să locuiască într-un loc minunat va descoperi grădinaritul.

Eu cred că aceasta este o mică parte din ce a vrut să spună Cristos când a afirmat că un lucru nu poate trăi cu adevărat decît dacă moare mai întîi. Nu este deloc bine să încerci să păstrezi o exaltate: este cel mai rău lucru pe care-l poți face. Lasă exaltarea să treacă — las-o să moară — prin perioada aceea de moarte poți trece la un interes mai liniștit și la fericirea care urmează — atunci vei descoperi că trăiești într-o lume care îți oferă în permanență noi emoții. Dar dacă încerci să-ți faci din exaltări un obicei și dacă încerci să le prelungești în mod artificial, acestea vor slăbi și se vor împuțina, iar tu vei fi pentru tot restul vieții un om îmbătrînit, plictisit și deziluzionat. Deoarece atît de puțini oameni înțeleg lucrul acesta, întîlnești bărbați și femei de vîrstă mijlocie trîncănind despre tinerețea lor pierdută, la o vîrstă când pretutindeni în jurul lor ar trebui să vadă noi orizonturi și noi uși deschise. Este mult mai amuzant să înveți să înoți decît să încerci la nesfârșit (și fără rost) să capturezi din nou sentimentul pe care l-ai avut când, copil fiind, te-ai bălăcit pentru prima oară în apă.

O altă idee pe care ne-o formăm din romane și piese de teatru este că „îndrăgostirea” este un lucru irezistibil; ceva ce se petrece numai o singură dată, ca pojarul. Și pentru că ei cred aceasta, unii oameni căsătoriți aruncă prosopul și abandonează lupta când descoperă că sînt atrași către o nouă cunoștință. Eu sînt înclinat să cred că aceste pasiuni irezistibile sînt mult mai rare în viața reală decît în romane, mai ales la adulți. Cînd întîlnim o persoană frumoasă, inteligentă și simpatcă, bineînțeles că ar trebui, într-un sens, să admirăm și să iubim aceste calități. Dar oare nu depinde în foarte mare măsură de noi dacă această dragoste se transformă sau nu în ceea ce noi numim „îndrăgostire”? Nu încapă îndoială că dacă mințile noastre sînt pline de romane, de piese de teatru și de cîntece sentimentale, iar trupurile noastre sînt pline de alcool, vom transforma orice dragoste pe care o simțim în „îndrăgostire”: la fel cum, dacă ai un șanț lîngă cîrare, toată apa de ploaie se va aduna în șanț, sau dacă porți ochelari albaștri, toate lucrurile îți vor apare albastre. Dar vina ar fi a noastră.

Înainte de a părăsi problema divorțului, aș vrea să fac distincție între două lucruri care sînt confundate deseori. Concepția creștină despre căsătorie este un lucru; celălalt lucru este o problemă cu totul diferită — în ce măsură creștinii, dacă sînt alegători sau membri ai Parlamentului, ar trebui să încerce să impună concepțiile lor despre căsătorie restului comunității, prin înglobarea lor în legi privitoare la divorț? Se pare că mulți oameni consideră că dacă tu însuși ești creștin, ar trebui să încerci să faci ca divorțul să fie dificil pentru toată lumea. Eu nu cred că ei au dreptate. Eu unul știu că aș fi foarte supărat dacă mahomedanii ar încerca să ne împiedice pe noi ceilalți să bem vin. Părerea mea personală este că bisericile ar trebui să recunoască deschis că majoritatea oamenilor nu sînt creștini și că, în consecință, nu ne putem aștepta ca ei să trăiască vieți de creștini. Ar trebui să existe două feluri distincte de căsătorie: unul guvernat de stat, cu legi impuse tuturor cetățenilor, iar celălalt guvernat de Biserică, cu legi impuse de Biserică tuturor membrilor ei. Distincția ar trebui să fie atît de netă, încît orice om să poată vedea care oameni sînt căsătoriți în sens creștin și care nu sînt.

Este suficient cît am spus cu privire la doctrina creștină despre permanența căsătoriei. Mai rămîne de discutat un lucru care este și mai neagreat. Femeile creștine promet să asculte de soții lor. În căsnicia creștină se spune că bărbatul este „capul”. Se ridică două întrebări evidente aici. (1) La urma urmei, de ce este nevoie de „cap” — de ce să nu fie egalitate? (2) De ce să fie bărbatul „capul”?

1) Necesitatea unui „cap” decurge din ideea că familia este permanentă. Desigur, cîtă vreme bărbatul și femeia sînt de acord, nu se pune problema cine este „capul”, și noi putem spera că aceasta va fi starea normală a lucrurilor într-o familie creștină. Dar ce trebuie să faci cînd apare un dezacord serios? Parlamentările s-au terminat, desigur; dar eu presupun că ei au discutat și că nu au reușit să ajungă la un acord. Ce trebuie să faci atunci? Ei nu pot decide cu majoritate de voturi, pentru că într-un consiliu cu numai doi membri nu poate exista majoritate. Este clar că nu poate să se întîmple decît unul din două lucruri: fie să se separe și fiecare să meargă pe drumul lui, fie unul dintre ei să aibă votul decisiv. Dacă familia este permanentă, în ultimă instanță unul dintre soți trebuie să aibă puterea să decidă în problemele referitoare la familie. Nu poate exista o asociere permanentă fără o constituție.

2) Dacă trebuie să fie un „cap”, de ce să fie bărbatul? Ei bine, în primul rînd, există vreo dorință foarte serioasă ca să fie femeia? După cum am spus, eu însumi nu sînt căsătorit, dar din cîte știu, chiar și o femeie care vrea să fie „capul” familiei ei nu admiră de obicei aceeași stare de lucruri cînd o vede la vecini. Este mult mai probabil că ea va spune: „Sărmanul domn X! Nu pot înțelege de ce îi permite femeii aceleia îngrozitoare să se poarte cu el ca un zbir”. Nu cred că ea se simte foarte flatată cînd cineva îi aduce aminte de faptul că ea este „capul” familiei ei. Trebuie să fie ceva nefiresc în situațiile în care femeile îi conduc pe bărbați, deoarece femeile însele sînt pe jumătate rușinate de lucrul acesta și îi disprețuiesc pe bărbații pe care îi conduc.

Dar mai este încă un motiv; și în privința aceasta pot vorbi mai bine ca burlac, deoarece este un motiv

pe care-1 vezi mai bine din afară decît dinăuntru. Relațiile familiei cu lumea din afară — ceea ce am putea numi politica ei externă — trebuie să depindă în ultimă instanță de bărbat, deoarece el ar trebui să fie întotdeauna, și de obicei este, mult mai drept cu cei din afară. O femeie luptă în primul rînd pentru copiii ei și pentru soțul ei împotriva restului lumii. Este aproape firesc să existe un conflict între interesele lumii și interesele ei. Femeia este păzitorul special al intereselor familiei. Funcția bărbatului este să aibă grijă ca această preferință naturală a femeii să nu capete curs. El are ultimul cuvînt, pentru ca să-i protejeze pe ceilalți oameni de patriotismul familial intens al soției sale. Dacă aveți îndoieli în privința aceasta, permiteți-mi să vă pun o întrebare simplă. Dacă cîinele vostru l-a mușcat pe copilul vecinilor, sau dacă copilul vostru l-a bătut pe cîinele vecinilor, cu cine ați prefera să aveți de-a face: cu stăpînul sau cu stăpîna casei? Dacă sînteți o femeie căsătorită, permiteți-mi să vă întreb ceva. Oricît de mult v-ați admira soțul, oare nu veți spune că principala lui slăbiciune este că nu apără așa de viguros cum ați vrea drepturile lui și ale familiei în fața vecinilor? Că este un împăciuitor?

5. Moralitatea sexuală

Trebuie să luăm acum în considerare felul în care moralitatea creștină privește sexul, sau ceea ce creștinii numesc virtutea castității. Regula creștină cu privire la castitate nu trebuie confundată cu regula socială a „modestiei” (într-un sens al cuvîntului), adică regula socială cu privire la buna-cuviință sau decență. Regula socială cu privire la buna-cuviință stabilește cît din corpul omenesc poate fi expus privirilor, ce subiecte pot fi discutate și în ce termeni, potrivit cu obiceiurile dintr-un anumit cerc social. Astfel, în timp ce regula cu privire la castitate este aceeași pentru toți creștinii din toate vremurile, regula cu privire la decență se schimbă. O tînără dintr-o insulă din Pacific, care abia dacă are ceva haine pe ea, și o doamnă din perioada victoriană, înfășurată complet de hainele sale, pot fi amîndouă la fel de „modeste”, la fel de cuviincios îmbrăcate sau la fel de decente, potrivit cu standardele din societățile lor: și amîndouă, din cîte ne putem da seama din îmbrăcămintea lor, pot să fie la fel de caste (sau la fel de lipsite de castitate). Unele cuvinte folosite de femeile caste din vremea lui Shakespeare ar fi fost folosite în secolul al XIX-lea numai de o femeie complet decăzută.

Cînd oamenii încalcă regula de decență aplicată în vremea lor în locul unde se află, dacă o fac pentru a stîrni poftă în ei sau în alții, aduc o ofensă castității. Dar dacă ei încalcă regula din pricina ignoranței sau a neglijenței, ei se fac vinovați numai de faptul că sînt nemanierați. Cînd, așa cum se întîmplă deseori, ei încalcă regula în mod conștient, cu scopul de ai șoca pe alții sau de a-i pune într-o situație penibilă, ei nu sînt neapărat lipsiți de castitate, dar sînt lipsiți de dragoste, deoarece este rău să-ți găsești plăcerea în a-i face pe alții să se simtă stînjiți.

Eu nu cred că un standard de decență foarte strict sau foarte complicat este o dovadă de castitate sau că ajută în vreun fel decenței, și de aceea eu privesc: ca pe un lucru bun slăbirea și simplificarea regulii, care au avut loc în vremea mea. În prezent însă există inconvenientul că oameni de diferite vîrste și de diferite tipuri nu acceptă toți același standard și abia dacă știm unde ne situăm. Cîtă vreme mai durează această confuzie, eu cred că oamenii mai bătrîni sau de modă veche ar trebui să fie atenți să nu presupună că toți tinerii sau toți oamenii „emancipați” sînt corupți atunci cînd nu se potrivesc cu standardul vechi; la rîndul lor, tinerii nu ar trebui să-i considere pe bătrîni „fandosiți” sau puritani pentru că nu adoptă cu ușurință noile standarde. Cele mai multe probleme vor fi rezolvate dacă există o dorință sinceră de a-i aprecia pe ceilalți și de a-i face să se simtă confortabil.

Castitatea este cea mai nepopulară dintre virtuțile creștine. Nu există excepții de la ea; vechea regulă creștină este: „Fie căsătorie, cu credincioșie completă față de partener, fie abstenență totală”. Lucrul acesta este atît de dificil și atît de contrar instinctelor noastre, încît se pare că sau creștinismul greșește sau instinctul nostru sexual, așa cum este acum, s-a abătut de la normal. Trebuie să decidem care dintre cele două greșește. Bineînțeles că eu, fiind creștin, cred că instinctul sexual s-a abătut de la normal. Dar eu am și alte motive să cred acest lucru. Scopul biologic al sexului sînt copiii, la fel cum scopul biologic al mîncatului este refacerea trupului. Dacă noi mîncăm ori de cîte ori sîntem înclinați să o

facem și dacă mîncăm cît vrem, este adevărat că cei mai mulți dintre noi vor mîncă prea mult, dar nu enorm de mult. Un om poate să mănînce cît doi, dar nu poate să mănînce cît zece. Pofta de mîncare trece puțin dincolo de scopul ei biologic, dar nu în proporții enorme. Dar dacă un bărbat tînăr și-ar satisface pofta sexuală ori de cîte ori simte înclinația și dacă fiecare act ar produce un copil, în decurs de zece ani ar putea popula cu ușurință un sat mai mic. Pofta aceasta depășește funcția sa într-o proporție ridicol de mare și absurdă.

Să explicăm lucrurile în alt fel. Este ușor să aduni o mulțime mare pentru un spectacol de striptease — adică să vadă cum o femeie se dezbracă pe scenă. Să presupunem acum că ai merge într-o țară în care ai putea umple o sală de spectacol prin simplul fapt că aduci pe scenă o farfurie acoperită și apoi ridici treptat capacul, așa încît fiecare să poată vedea, tocmai înainte de stingerea luminilor, că pe farfurie a fost un picior de miel sau o felie de șuncă; oare nu ai crede că în țara aceea ceva nu este în regulă cu pofta lor de mîncare? Dar cineva care a fost crescut într-o lume diferită oare nu ar socoti la fel de ciudată starea instinctului nostru sexual?

Un critic a spus că dacă el ar găsi o țară în care asemenea spectacole de „stript-ease” culinar ar fi populare, el ar trage concluzia că oamenii din țara aceea suferă de foame. El vrea să spună, desigur, că asemenea lucruri, cum este spectacolul de strip-tease, au rezultat nu din corupție sexuală, ci din înfometare sexuală. Eu sînt de acord cu el că dacă, într-o țară ciudată, am descoperi că spectacolele cu picioare de miei ar fi populare, una dintre explicațiile posibile care mi-ar trece prin gînd ar fi foametea. Dar pasul următor în verificarea ipotezei ar fi să aflu cîtă mîncare este consumată în realitate în țara aceea. Dacă dovezile arată că se consumă o cantitate mare de mîncare, bineînțeles că va trebui să abandonez ipoteza cu înfometarea și va trebui să încerc să mă gîndesc la altceva.

În același fel, înainte de a accepta ideea că înfometarea sexuală este cauza spectacolelor de strip-tease, ar trebui să căutăm dovezi dacă în epoca noastră există mai multă abstenență sexuală decît în epocile cînd spectacolele de strip-tease nu erau cunoscute. Bineînțeles că nu există asemenea dovezi.

Mijloacele anticoncepționale au făcut ca satisfacerea poftii sexuale să fie mult mai puțin costisitoare în căsnicie și mult mai lipsită de riscuri în afara ei decît oricînd, iar opinia publică este mai puțin ostilă față de unirile ilicite și chiar față de perversiune decît a fost din vremurile păgîne. Nici ipoteza „înfometării” nu este singura pe care ne-o putem imagina. Oricine știe că pofta sexuală, la fel ca și celelalte pofte ale noastre, crește dacă este satisfăcută. Poate că oamenii flămînzi se gîndesc mult la mîncare, dar la fel fac și cei care se îmbuibă cu mîncare; și lacomilor și flămînzilor le place să le fie stimulată pofta de mîncare.

Al treilea punct. Vei găsi foarte puțini oameni care vor să mănînce lucruri care nu sînt de fapt mîncare sau care să facă altceva cu mîncarea decît să o mănînce. Cu alte cuvinte, pervertirea poftii de mîncare este rară. Dar perversiunile instinctului sexual sînt numeroase, greu de vindecat și înfricoșătoare. Îmi pare rău că trebuie să intru în toate aceste detalii, dar în ultimii douăzeci de ani am fost alimentați zi de zi cu minciuni sfruntate cu privire la sex. Ni s-a spus, pînă cînd ne-am săturat să mai auzim, că dorința sexuală este în aceeași categorie cu toate celelalte dorințe naturale ale noastre și că dacă am abandona vechea idee victoriană despre înăbușirea ei, toate lucrurile ar merge de minune în grădină. Nu este adevărat. În momentul în care analizezi faptele și lași la o parte propaganda, îți dai seama că nu este așa. Ei îți spun că sexul a ajuns o problemă deoarece a fost înăbușit. Dar în ultimii douăzeci de ani nu a fost înăbușit. Se discută despre el toată ziua. Cu toate acestea, sexul continuă să fie o problemă. Dacă înăbușirea ar fi fost cauza problemei, descătușarea ar fi trebuit să repare situația. Eu cred că oamenii au înăbușit inițial instinctul sexual tocmai pentru că a ajuns într-o asemenea stare de haos. Oamenii moderni spun mereu: „Sexul nu este ceva de care să te rușinezi”. Prin aceasta ei ne spun unul din două lucruri. Poate că ei vor să spună: „Nu este nimic rușinos în faptul că rasa umană se reproduce într-un anumit mod, nici în faptul că aceasta îi dă plăcere”. Dacă ei se referă la aceasta, au dreptate. Și creștinii spun același lucru. Necazul nu este cu lucrul în sine și nici cu plăcerea. Vechii învățători creștini au spus

că dacă omul nu ar fi căzut în păcat, plăcerea sexuală, în loc să fie mai mică decât acum, ar fi fost de fapt mult mai mare. Cunosce niște creștini înguști în vederi care vorbeau de parcă creștinismul ar susține că sexul sau trupul sau plăcerea ar fi rele în ele însele. Dar ei greșesc. Creștinismul este aproape singura dintre religiile majore care aprobă în totalitate trupul, care crede că materia este bună, că Dumnezeu însuși a luat o dată trup omenesc, că în ceruri ni se va da un gen de trup și că acesta va constitui o parte esențială a fericirii, frumuseții și energiei noastre. Creștinismul a glorificat căsătoria mai mult decât oricare altă religie; cele mai frumoase poezii de dragoste din lume au fost scrise aproape toate de creștini. Dacă cineva spune că sexul este rău în sine, creștinismul îl contrazice imediat. Dar, desigur, când oamenii spun: „Sexul nu este ceva de care să te rușinezi”, ei vor de fapt să spună că „starea în care a ajuns în prezent instinctul sexual nu este un lucru de care să ne fie rușine”.

Dacă au în gând lucrul acesta, eu cred că ei greșesc. Cred că este cât se poate de rușinos. Nu ai de ce să te rușinezi dacă îți place mîncarea: ar trebui să te rușinezi dacă jumătate dintre oamenii din lume și-ar face din mîncare principalul interes al vieților lor și dacă și-ar petrece timpul privind la fotografiile cu mîncare și scurgîndu-li-se ochii după mîncare. Eu nu spun că tu și eu sîntem răspunzători în mod individual pentru starea actuală. Strămoșii noștri ne-au transmis organisme care sînt deformate în această privință, iar noi sîntem înconjurați tot mai mult de o propagandă în favoarea lipsei de castitate. Sînt oameni care vor să mențină instinctul nostru sexual aprins, pentru ca ei să facă bani pe seama noastră, deoarece, desigur, un om obsedat de un lucru este un om care opune foarte puțină rezistență. Dumnezeu cunoaște situația noastră; El nu ne va judeca de parcă nu am fi avut de înfruntat nici o dificultate. Ceea ce contează este sinceritatea noastră și perseverența voinței noastre de a le depăși. Înainte de a fi vindecați noi trebuie să vrem să fim vindecați. Cei care vor cu adevărat să primească ajutor îl vor primi; dar pentru mulți oameni moderni este greu chiar și să dorească acest lucru. Este ușor să ne facem iluzia că vrem ceva cînd în realitate noi nu vrem lucrul acela. Un creștin faimos din vremuri trecute ne-a spus că în tinerețe se ruga fără încetare pentru castitate; dar peste mai mulți ani, el și-a dat seama că în timp ce buzele lui spuneau: „Doamne, te rog fă-mă curat”, inima lui adăuga în taină: „Dar, te rog, nu chiar acum”. Lucrul acesta se poate întîmpla și cu rugăciunile pentru alte virtuți; dar există trei motive pentru care este deosebit de dificil pentru noi să dorim castitate completă, necum să o realizăm.

În primul rînd, firea noastră decăzută, diavolul care ne ispitește și toată propaganda modernă în favoarea satisfacerii poftelor, se combină pentru a ne face să simțim că dorințele cărora încercăm să ne împotrivim sînt atît de „naturale”, de „sănătoase” și de rezonabile încît este aproape pervers și anormal să ne împotrivim lor. Poze după poze, filme după filme, romane după romane, toate asociază ideea indulgenței sexuale cu ideile de sănătate, normalitate, tinerețe, franchețe și bună dispoziție. Ei bine, această asociere este o minciună. La fel ca toate minciunile de efect, ea este bazată pe un adevăr — adevărul, recunoscut anterior, că sexul în sine (separat de excesele și obsesiile care s-au dezvoltat în jurul lui) este „normal” și „sănătos” și tot ce vreți. Minciuna constă în sugestia că orice act sexual la care ești tentat la un moment dat este sănătos și normal. Aceasta, sau oricare altă concepție este foarte diferită de cea creștină și trebuie să fie absurdă. Cedarea la toate dorințele noastre duce în mod evident la impotență, la boală, la gelozie, la minciuni, la tănuiri și la tot ce este opus sănătății și bunei dispoziții și sincerității. Pentru orice fericire, chiar și în lumea aceasta, este nevoie de o doză considerabilă de înfrînare; de aceea, afirmația că orice dorință puternică este sănătoasă și rezonabilă, este o afirmație fără valoare. Orice om întreg la minte și civilizată trebuie să aibă un set de principii pe baza cărora decide să respingă unele dorințe și să accepte altele. Un om poate face aceasta pe baza unor principii creștine, altul pe baza unor principii igienice și altul pe baza unor principii sociologice. Adevăratul conflict nu este între creștinism și „natură”, ci între principiul creștin și alte principii care acționează în „natură”, deoarece „natura” (în sensul de dorință naturală) va trebui să fie ținută în frîu, dacă vrei să nu-ți ruinezi întreaga viață. Recunoaștem că principiile creștine sînt mai stricte decât celelalte; dar noi credem că vei

primi ajutor ca să respecti aceste principii, ajutor pe care nu-l vei primi ca să le respecti pe celelalte. În al doilea rând, mulți oameni nu au curajul să încerce cu seriozitate castitatea creștină, deoarece ei cred (înainte de a încerca) că lucrul acesta este imposibil. Dar când un lucru trebuie încercat, nu trebuie să te gîndești dacă este posibil sau nu. Când ești confruntat cu o întrebare facultativă la un examen, te gîndești dată poți să răspunzi sau nu; când ai o întrebare obligatorie, trebuie să faci tot ce poți ca să răspunzi. Poți să primești ceva puncte și pentru un răspuns imperfect, dar cu siguranță nu vei primi nici un punct dacă nici măcar nu încerci să răspunzi la întrebare. Nu numai la examene, ci și la război, la ascensiunile montane, la învățarea patinajului, a înotului sau a mersului cu bicicleta, la încheierea nasturelui de la gît când degetele îți sînt înghețate, oamenii fac adesea ceea ce părea imposibil înainte de a face lucrul respectiv. Este surprinzător ce poți face atunci când trebuie să faci un anumit lucru. Putem fi convinși, desigur, că o castitate perfectă — la fel ca și dragostea perfectă — nu va fi atinsă doar prin eforturi omenești. Trebuie să ceri ajutor de la Dumnezeu. Chiar și când îi ceri ajutorul, multă vreme ți se poate părea că nu primești nici un ajutor sau că primești prea puțin ajutor. Nu are importanță. După fiecare eșec, cere-ți iertare, ridică-te și încearcă din nou. Foarte adesea lucrul cu care ne ajută mai întîi Dumnezeu nu este virtutea însăși, ci tocmai această putere de a încerca din nou. Oricît de importantă ar fi castitatea (sau curajul sau cinstea sau oricare altă virtute), acest proces formează în noi calități ale sufletului care sînt și mai importante. Ne vindecă de iluziile cu privire la noi înșine și ne învață să depindem de Dumnezeu. Învățăm, pe de-o parte, că nu ne putem încrede în noi înșine nici măcar în momentele noastre cele mai bune, și, pe de altă parte, că nu trebuie să disperăm nici în momentele cele mai rele, deoarece eșecurile noastre sînt iertate. Singurul lucru fatal este să te dai bătut, mulțumindu-te cu mai puțin decît perfecțiunea.

În al treilea rând, oamenii înțeleg deseori greșit afirmațiile psihologiei despre „reprimare”. Psihologia afirmă că „reprimarea” sexului este periculoasă. Dar cuvîntul „reprimare” este un termen tehnic: el nu înseamnă „suprimare”, în sensul de „refuz” sau „împotrivire” față de el. O dorință sau o idee „reprimată” este de obicei o dorință sau idee care s-a infiltrat în subconștient (de obicei la o vîrstă foarte fragedă) și care acum vine în gîndirea conștientă numai într-o formă deghizată și de nerecunoscut. Sexualitatea reprimată nu îi apare pacientului deloc ca o formă de sexualitate. Când un adolescent sau un adult se opune unei dorințe conștiente, el nu are de-a face cu o reprimare și nici nu este în cel mai mic pericol să creeze o reprimare. Dimpotrivă, cei care încearcă cu seriozitate să realizeze castitatea sînt mai conștienți și ajung curînd să cunoască mai mult decît oricine altcineva despre sexualitatea lor. Ei ajung să-și cunoască dorințele la fel de bine cum 1-a cunoscut Wellington pe Napoleon, sau Sherlock Holmes pe Moriarty; la fel de bine cum un șorecar cunoaște șobolanii sau cum un instalator cunoaște totul despre conducte defecte care curg. Virtutea — chiar și încercarea de a ajunge la virtute — aduce lumină; indulgența aduce ceață.

În fine, deși a trebuit să vorbesc destul de mult despre sex, vreau să arăt cît se poate de limpede că nu acesta este centrul moralității creștine. Dacă cineva crede că creștinismul consideră lipsa de castitate drept viciul suprem, se înșală. Păcatele cărnii sînt rele, dar ele sînt cele mai puțin grave dintre toate păcatele. Cele mai rele plăceri sînt pur spirituale: plăcerea de a-i acuza pe alții, comportarea autoritară răutăcioasă și calomnierea; plăcerile puterii și urii. Există două lucruri înăuntrul meu, în competiție cu eul uman la care trebuie să încerc să ajung. Ele sînt Eul Animal și Eul Diabolic. Eul Diabolic este cel mai rău dintre cele două. Acesta este motivul pentru care un om mîndru, rece, care se consideră pe sine drept și care merge regulat la biserică poate să fie mult mai aproape de iad decît o prostituată. Desigur, cel mai bine este să nu faci parte din nici una din aceste două categorii!

4. Moralitate și psihanaliză

Am spus că nu vom obține niciodată o societate creștină decît dacă cei mai mulți dintre noi devin creștini. Desigur, aceasta nu înseamnă că putem amîna să acționăm pentru schimbarea societății pînă la o dată imaginară din viitorul îndepărtat. Înseamnă că trebuie să ne apucăm de amîndouă lucrurile

deodată — (1) să vedem cum putem aplica în detaliu la o societate modernă principiul: „Fă celorlalți ce vrei să-ți facă ei ție”, și (2) să devenim oamenii care sînt gata să aplice principiul din moment ce știu cum să o facă. Vreau să încep acum prin a discuta care este ideea creștină despre omul bun — care sînt specificațiile creștine pentru mașinăria umană.

Înainte de a intra în detalii, mai sînt încă două idei generale pe care aș vrea să le subliniez. Mai întîi de toate, întrucît moralitatea creștină pretinde că este o tehnică pentru punerea în ordine a mașinăriei umane, cred că mi-ar place să știu ce relație este între ea și o altă tehnică care se pare că ridică aceeași pretenție — și anume, psihanaliza.

Trebuie să faceți distincție foarte clară între două lucruri: între teoriile medicale propriu-zise și tehnicile psihanalistului, pe de o parte, și concepția filozofică generală despre lume pe care Freud și alții au adăugat-o la psihanaliză, pe de altă parte. Al doilea lucru — filozofia lui Freud — este în contradicție directă cu creștinismul și în contradicție directă cu filozofia celui alt mare psiholog, Jung. În afară de aceasta, cînd Freud vorbește despre modul în care pot să fie vindecați nevroticii, el vorbește ca un specialist în materie, dar cînd trece la filozofie în general, el vorbește ca un amator. De aceea, este înțelept să-i respectăm părerea într-un caz, dar nu și în celălalt — și tocmai așa voi face. Sînt gata să fac aceasta deoarece am descoperit că atunci cînd vorbește despre un alt subiect, unul despre care eu cunosc cîte ceva (și anume lingvistica), el este foarte ignorant. Psihanaliza în sine, separată de adăugirile filozofice ale lui Freud și ale celorlalți, nu este nicidecum în contradicție cu creștinismul. Tehnica ei se suprapune la un moment dat cu moralitatea creștină și nu ar fi rău dacă orice persoană ar ști cîte ceva despre aceasta: dar ele nu merg paralel tot timpul, deoarece cele două tehnici se ocupă de lucruri diferite. Cînd un om face o alegere morală, sînt implicate două lucruri. Unul este actul alegerii. Celălalt lucru este constituit din diferitele sentimente, impulsuri și așa mai departe pe care i le prezintă structura sa psihologică și care sînt materialul brut al alegerii sale. Materialul acesta brut poate fi de două feluri. Poate fi ceea ce numim un material normal: el poate consta din sentimente comune tuturor oamenilor. Sau poate consta din sentimente nefirești, datorate unor lucruri care nu au mers bine în subconștientul său. Astfel, teama de lucruri care sînt cu adevărat periculoase ar fi un exemplu din prima categorie; o teamă irațională de pisici sau de păianjeni ar fi un exemplu din a doua categorie. Dorința unui bărbat după o femeie ar face parte din prima categorie; dorința perversă a unui bărbat după un alt bărbat ar face parte din a doua categorie. Ceea ce încearcă să facă psihanaliza este să elimine sentimentele anormale, adică, să-i dea omului materii prime mai bune pentru alegerile sale; moralitatea se ocupă de actul alegerii propriu-zise.

Să formulăm aceasta în alt fel. Imaginativă trei bărbați care merg la război. Unul dintre ei are frica obișnuită de pericol pe care o are orice om, dar el și-o supune prin efort moral și devine un om viteaz. Să presupunem că ceilalți doi au, ca rezultat al unor lucruri din subconștientul lor, niște temeri iraționale, exagerate, temeri care nu pot fi controlate prin nici un efort moral. Să presupunem acum că vine un psihanalist și îi vindecă pe amîndoi: adică, îi pune pe amîndoi în poziția primului bărbat. Ei bine, abia după ce s-a isprăvit problema psihanalitică, începe problema morală, întrucît acum sînt vindecați, acești doi bărbați pot lua atitudini diferite. Unul dintre ei poate spune: „Bine că am scăpat de toate aiurelile acelea. Acum pot să fac în sfîrșit ceea ce am vrut să fac întotdeauna — să-mi împlinesc datoria pentru cauza libertății”. Dar celălalt ar putea spune: „Ei bine, îmi pare bine că acum sînt relativ calm în focul luptei, dar aceasta nu modifică nicidecum faptul că sînt foarte hotărît să am grijă de mine însumi și să-l las, ori de cîte ori pot, pe celălalt fîrtat să ia misiunea periculoasă. Unul dintre lucrurile bune cu privire la faptul că mă simt mai puțin înspăimîntat este că acum pot să mă îngrijesc mai bine de mine însumi și pot să fiu mai dibaci cînd este vorba să ascund faptul acesta de ceilalți”. Diferența aceasta este de ordin pur moral, și psihanaliza nu poate face nimic cu privire la ea. Oricît de mult ai îmbunătăți materialul brut al omului, mai este ceva: alegerea liberă, reală pe care o face omul cu privire la materialul care i s-a prezentat, alegerea de a pune avantajul său pe primul plan sau pe ultimul plan.

Această alegere liberă este singurul lucru cu care se ocupă moralitatea.

Materialul psihologic rău nu este un păcat, ci o boală. Nu este ceva de care trebuie să te pocăiești; este ceva ce trebuie vindecat, și lucrul acesta este foarte important. Ființele umane se judecă unele pe altele prin prisma acțiunilor lor exterioare. Dumnezeu le judecă prin prisma alegerilor lor morale. Când un nevrotic care are o oroare patologică de pisici se forțează să ridice o pisică, pentru un motiv bun, este posibil ca în ochii lui Dumnezeu el să arate mai mult curaj decât a arătat un om sănătos care a câștigat ordinul Virtutea Militară. Când un om, care a fost pervertit din tinerețe și a fost învățat că cruzimea este un lucru normal, face un gest mic de bunătate, sau se reține de la o cruzime pe care ar fi putut-o comite și, de aceea, poate riscă să fie batjocorit de tovarășii săi, este posibil ca el, în ochii lui Dumnezeu, să fi făcut mai mult decât dacă eu sau tu ne-am fi dat chiar viața pentru un prieten.

Este bine să privim la lucrul acesta și din altă perspectivă. Este posibil ca unii dintre noi, care părem oameni foarte de treabă, de fapt să fi folosit atât de puțin din caracteristicile ereditare bune și din educația bună primită, încât sîntem, în realitate, mai răi decât aceia pe care îi socotim oameni înrăiți. Știm noi cum ne-am fi comportat dacă am li avut structura psihologică, educația rea și puterea politică pe care a. avut-o, să zicem, Himmler? Acesta este motivul pentru care creștinilor li se spune să nu judece. Noi vedem numai rezultatele alegerilor pe care le face un om pe baza materiei sale prime. Dar Dumnezeu nu îl judecă pe baza materiei prime, ci pe baza a ceea ce a făcut cu ea. Cea mai mare parte a structurii psihologice a omului este datorită probabil trupului: când trupul său moare, toată acea structură se va desprinde de el, și omul central adevărat, cel ce a făcut alegerile, cel care a folosit bine sau rău materialul acesta, va sta gol. Toate lucrurile frumoase pe care le-am considerat ale noastre, dar care se datorau de fapt unei digestii bune, se vor desprinde de unii dintre noi; toate lucrurile dezagreabile care erau datorate unor complexe sau unei sănătăți șubrede se vor desprinde de alții. Atunci, pentru prima oară., îl vom vedea pe fiecare așa cum a fost cu adevărat. Atunci vom avea surprize.

Aceasta mă duce la al doilea punct. Deseori oamenii cred că moralitatea creștină este un fel de înțelegere cu Dumnezeu, care spune: „Dacă respecti o mulțime de reguli, te voi răsplăti, iar dacă nu le respecti, te voi pedepsi”. Eu nu cred că acesta este cel mai bun mod de a privi moralitatea. Eu aș spune că de fiecare dată când faci o alegere, tu transformi partea centrală din tine, partea care alege, în ceva puțin diferit de ceea ce a fost înainte. Luînd viața ta în întregime, cu nenumăratele ei alegeri, pe parcursul întregii vieți tu transformi încet acest lucru central fie într-o creatură cerească, fie într-una diabolică; fie într-o creatură care este în armonie cu Dumnezeu, cu celelalte creaturi și cu sine, fie într-una care este într-o stare de război și ură cu Dumnezeu, cu semenii și cu sine. Să fii o creatură de un fel înseamnă rai: adică bucurie, pace, cunoaștere și putere. Să fii o creatură de celălalt fel înseamnă nebunie, oroare, idiotie, furie, neputință și singurătate eternă. Fiecare dintre noi înaintea în fiecare clipă spre o stare sau spre cealaltă

Aceasta explică ceea ce m-a nedumerit totdeauna la scriitorii creștini; ei par să fie atât de stricți la un moment dat și atât de liberali în altul. Ei vorbesc despre păcate comise în gînd ca și cum ar fi extrem de grave; și după aceea vorbesc despre cele mai înfricoșătoare omoruri și înșelăciuni, ca și cum singurul lucru pe care trebuie să-l faci este să te pocăiești și totul va fi iertat. Dar am ajuns să înțeleg că ei au dreptate. Ei se gîndesc întotdeauna la urma pe care acțiunea aceea o lasă asupra eului central minuscul pe care nu-l poate vedea nimeni în viața aceasta, dar pe care fiecare dintre noi va trebui să-l suporte — sau să se bucure de el — o veșnicie. Un om poate fi într-o asemenea poziție încît mînia lui face să fie vărsat sîngele a mii de oameni, iar altul poate fi într-o poziție în care, oricît de mînios ar fi, nu se va alege decât cu faptul că alții vor rîde de el. Dar urma mică lăsată pe suflet poate să fie aceeași la amîndoi. Fiecare a făcut ceva cu sine, un lucru care, dacă nu se pocăiește, îl va face să-i fie mai greu să-și stăpînească furia data viitoare când este ispitit și va face furia și mai îngrozitoare atunci când va cădea pradă ei. Fiecare dintre ei, dacă se întoarce cu seriozitate la Dumnezeu, poate corecta aberația aceea din

omul central; fiecare dintre ei, privind în perspectivă, este un om condamnat dacă nu o face. Mărimea sau micimea unui lucru, privit din afară, nu este ceea ce contează cu adevărat.

Un ultim gând. Vă aduceți aminte că am spus că direcția bună duce nu numai la pace, ci și la cunoaștere. Când un om devine mai bun, el înțelege mai bine și mai clar răul care încă mai este în el. Când un om devine mai rău, el înțelege tot mai puțin propria sa răutate. Un om de o răutate moderată știe că nu este foarte bun; un om cu desăvârșire rău crede că este într-o stare bună. Toate acestea sînt de fapt lucruri foarte firești. Înțelegi somnul atunci când ești treaz, nu când dormi. Îți poți vedea greșelile aritmetice atunci când gândirea ta funcționează bine; când faci greșelile, nu le poți vedea. Poți înțelege natura beției atunci când ești treaz, nu când ești beat. Oamenii buni cunosc atât binele cît și răul; oamenii răi nu cunosc nici binele și nici răul.

3. Moralitatea socială

Primul lucru care trebuie clarificat cu privire la moralitatea creștină în relațiile dintre oameni este că în acest domeniu Cristos nu a venit să predice un gen nou de moralitate. Regula de Aur a Vechiului Testament („Fă altora ce ai vrea să-ți facă ei ție”) este o rezumare a ceea ce toți oamenii au știut dintotdeauna că este drept. Învățătorii morali cu adevărat mari nu introduc niciodată o moralitate nouă; numai șarlatanii și capricioșii fac acest lucru. Dr. Johnson a spus: „Oamenii au mai mare nevoie să li se aducă aminte ce știu, decît au nevoie să fie învățați”. Adevărata slujbă a oricărui învățător moral este să ne reamintească, mereu, mereu, vechile principii simple pe care nu sîntem deloc dornici să le aplicăm; este ca și cum l-ai aduce mereu pe un cal înapoi la un gard peste care a refuzat să sară sau ca și cum l-ai aduce pe un copil înapoi la fragmentul de lecție pe care vrea să-l evite.

Al doilea lucru care trebuie clarificat este că creștinismul nu a pretins și nu pretinde că ar avea un program politic detaliat pentru aplicarea principiului „Fă altora ce ai vrea să-ți facă ei ție” la o anumită societate, într-un anumit moment. Lucrul acesta ar fi imposibil. Principiul este destinat pentru toți oamenii din toate timpurile, în timp ce un program anume, potrivit pentru un anumit loc sau timp, nu s-ar potrivi în alte condiții. În afară de aceasta, creștinismul nu operează în felul acesta. Când îți spune să-ți hrănești pe cei flămânzi, nu îți dă lecții de gătit. Când îți spune să citești Scripturile, nu îți dă lecții de ebraică și greacă și nici măcar de gramatică engleză. Creștinismul nu a fost menit niciodată să înlocuiască sau să înlăture artele și științele umane obișnuite; dimpotrivă, el este o călăuză care poate să le dea tuturor direcția bună și este o sursă de energie care poate să le dea tuturor viața nouă, dar numai dacă se pun la dispoziția lui.

Oamenii spun: „Biserica ar trebui să ia conducerea”. Afirmția aceasta este adevărată, dacă ei înțeleg conceptul de biserică în mod corect, dar este falsă dacă ei înțeleg conceptul de biserică în mod greșit. Prin Biserică ei ar trebui să înțeleagă totalitatea celor care aplică creștinismul. Când ei spun că Biserica ar trebui să ia conducerea, ei ar trebui să aibă în gând faptul că unii creștini — care se întîmplă să aibă înzestrările adecvate — ar trebui să fie economiști și oameni de stat, și că toți economiștii și oamenii de stat ar trebui să fie creștini, și că toate eforturile lor în politică și economie ar trebui direcționate în sensul punerii în practică a principiului: „Fă altora ce vrei să-ți facă ei ție”. Dacă s-ar întîmplă așa și dacă noi ceilalți am fi gata să acceptăm lucrul acesta, atunci ar trebui să găsim foarte repede rezolvarea creștină a problemelor noastre sociale.

Dar, desigur, când spun că Biserica ar trebui să preia conducerea, cei mai mulți oameni se referă la faptul că ei vor ca clericii să elaboreze un program politic. Lucrul acesta este absurd. Clericii sînt persoanele acelea speciale din cadrul Bisericii care au fost pregătite în mod special și care au fost puse deoparte ca să se îngrijească de lucrurile care ne privesc pe noi ca și creaturi care vom trăi veșnic: iar noi le cerem să facă o slujbă cu totul diferită, pentru care ei nu au fost pregătiți. Misiunea aceasta ne revine de fapt nouă, laicilor. Aplicarea principiilor creștine în organizațiile profesionale sau în școli trebuie să vină de la creștinii care sînt conducători ai organizațiilor și directori de școli, la fel cum literatura creștină trebuie să vină de la romancierii și dramaturgii creștini — nu de la un grup de episcopi

care se adună laolaltă și în timpul lor liber încearcă să scrie piese de teatru și romane.

În același fel, Noul Testament, fără a intra în detalii, ne dă indicii clare cu privire la cum ar fi o societate deplin creștină. Poate că ne dă chiar mai mult decât putem primi. Ne spune că nu trebuie să fie oameni inactivi sau paraziți: dacă cineva nu muncește, ar trebui nici să nu mănânce. Fiecare trebuie să lucreze cu mâinile lui, ba mai mult, lucrul fiecăruia ar trebui să producă ceva bun: nu va fi o producție de articole de lux stupide și nici de reclame și mai stupide, care să ne convingă să le cumpărăm. Nu trebuie să fie lăudăroșenie și nimeni nu trebuie să-și dea aere. În măsura aceasta o societate creștină ar fi ceea ce numim noi acum „de stînga”. Pe de altă parte, Noul Testament insistă totdeauna asupra ascultării noastre reale (și asupra formelor exterioare de respect) de toți magistrații instalați pe drept, asupra ascultării copiilor de părinți și (mă tem că lucrul acesta nu se va bucura de popularitate) asupra ascultării nevestelor de bărbați. În al treilea rînd, trebuie să fie o societate veselă: plină de cîntece și de bucurie, o societate care socotește că îngrijorarea și anxietatea sînt rele. Curtoazia este una dintre virtuțile creștine; de asemenea, Noul Testament nu îi agreează pe oamenii care se amestecă mereu în treburile altora.

Dacă ar exista în prezent o asemenea societate și dacă am vizita-o, cred că ne-am întoarce de acolo cu o impresie ciudată. Ar trebui să avem sentimentul că viața ei economică este foarte socialistă și, în sensul acela, „avansată”, dar că viața de familie și codul de maniere sînt mai degrabă de modă veche — poate chiar ceremonioase și aristocrate. Fiecăruia dintre noi i-ar place anumite lucruri, dar mă tem că la foarte puțini dintre noi le-ar place societatea aceea în totalitatea ei. Tocmai la aceasta ne-am aștepta dacă creștinismul ar fi planul complet pentru mașinăria umană. Noi toți ne-am îndepărtat de planul acela complet în diferite moduri, și fiecare dintre noi vrea să susțină că modificările pe care le-a adus el planului original sînt de fapt adevăratul plan. Veți descoperi lucrul acesta mereu, mereu, cu privire la tot ce este cu adevărat creștin: orice persoană este atrasă de anumite elemente ale lui și ar vrea să aleagă acele elemente și să lase la o parte restul. Acesta este motivul pentru care nu putem ajunge prea departe, și acesta este motivul pentru care oamenii care se luptă pentru lucruri cu totul opuse pot spune că se luptă pentru creștinism.

Încă un lucru. Există un sfat pe care ni-l dau grecii păgîni din antichitate, evreii din Vechiul Testament și marii învățători creștini din Evul Mediu, sfat pe care sistemul economic modern l-a nesocotit complet. Toți oamenii aceștia ne-au spus să nu împrumutăm bani cu dobîndă: dar împrumutarea banilor cu dobîndă — ceea ce noi numim „investiție” — este la baza întregului nostru sistem. Poate că de aici nu rezultă în mod absolut că noi greșim. Unii oameni spun că atunci cînd Moise și Aristotel și creștinii au fost de acord cu interzicerea împrumutării banilor cu dobîndă (sau „camătă” cum o numeau ei), ei nu și-au putut imagina companiile pe acțiuni și se gîndeau doar la persoanele individuale care dădeau bani cu împrumut și că, prin urmare, noi nu trebuie să luăm seama la ce au spus ei. Aceasta este o problemă în privința căreia eu nu pot decide. Eu nu sînt economist și nu știu dacă sistemul de investiții este răspunzător pentru starea de lucruri în care ne aflăm. Tocmai acesta este motivul pentru care avem nevoie de un economist creștin. Eu am simțit că nu aș fi fost cinstit dacă nu v-aș fi spus că trei mari civilizații au fost de acord (sau cel puțin așa pare la prima vedere) în ceea ce privește condamnarea unui lucru pe care noi ne-am bazat întreaga viață.

Încă un lucru și apoi voi încheia. În pasajul în care Noul Testament spune că fiecare trebuie să lucreze, ne este dat și un motiv: „Ca să aibă ce să dea celui lipsit”. Caritatea — dăruirea pentru cei săraci — este o componentă esențială a moralității creștine: în înfricoșătoai ea pildă cu oile și cu caprele, se pare că acesta este elementul de care depinde totul. Lini oameni din zilele noastre spun că această caritate ar trebui să fie nenecesară și că în loc să dăruim săracilor, noi ar trebui să creăm o societate în care să nu mai fie săraci căror să trebuiască să le dăm. S-ar putea ca ei să aibă dreptate cînd spun că ar trebui să creăm o asemenea societate. Dar dacă cineva crede că, drept consecință a acestui fapt, poate înceta să dăruiască, persoana aceea a rupt-o cu moralitatea creștină. Eu nu cred că cineva poate stabili o regulă cu

privire la cât ar trebui să dăruim. Mă tem că singura regulă potrivită ar fi să dăruim mai mult decât avem în plus. Cu alte cuvinte, dacă cheltuielile noastre pentru confort, articole de lux, distracții etc. sînt la același nivel cu ale celor care au același venit cu noi, probabil că creștinismul ar fi planul complet pentru mașinăria umană. Noi toți ne-am îndepărtat de planul acela complet în diferite moduri, și fiecare dintre noi vrea să susțină că modificările pe care le-a adus el planului original sînt de fapt adevăratul plan. Veți descoperi lucrul acesta mereu, mereu, cu privire la tot ce este cu adevărat creștin: orice persoană este atrasă de anumite elemente ale lui și ar vrea să aleagă acele elemente și să lase la o parte restul. Acesta este motivul pentru care nu putem ajunge prea departe, și acesta este motivul pentru care oamenii care se luptă pentru lucruri cu totul opuse pot spune că se luptă pentru creștinism. Dăruim prea puțin. Dacă donațiile nu ne fac să strîngem deloc cureaua, mă tem că sînt prea mici. Ar trebui să fie lucruri pe care am vrea să le facem, dar nu le putem face deoarece donațiile noastre caritabile le exclud. Vorbesc acum despre „donații caritabile” în sensul obișnuit. Anumite cazuri speciale de nevoi pe care le au rudele, prietenii, vecinii sau subalternii tăi, cazuri pe care Dumnezeu te obligă să le observi, pot necesita mult mai mult: îți pot cere să mergi chiar pînă la punerea în pericol a propriei tale poziții. Pentru mulți dintre noi marele obstacol în calea dăruirii caritabile nu este traiul luxos sau dorința după mai mulți bani, ci teama noastră — teama de nesiguranță. Aceasta trebuie să fie recunoscută deseori ca o ispită. Uneori mîndria noastră ne împiedică să fim darnici; sîntem ispitiți să cheltuim mai mult decât ar trebui pe forme spectaculoase de generozitate (bacșișuri, ospitalitate), și mai puțin decât ar trebui pentru aceia care au cu adevărat nevoie de ajutorul nostru.

Și acum, înainte de a încheia, voi încerca să ghicesc cum v-a afectat secțiunea aceasta pe voi, cei care ați citit-o. Probabil că sînt printre voi unii cu idei de sînga care sînt foarte supărați că nu am mers suficient de departe în direcția aceasta, și sînt unii cu ideologie opusă, care sînt foarte supărați pentru că ei cred că am mers mult prea departe. Dacă este așa, faptul acesta ne aduce la adevăratul obstacol în elaborarea planului pentru o societate creștină. Cei mai mulți dintre noi nu abordează subiectul ca să afle ce spune creștinismul: noi îl abordăm cu speranța să găsim sprijin din partea creștinismului pentru ideile partidului nostru. Noi căutăm un aliat acolo unde ni se oferă fie un Stăpîn, fie un Judecător. Și eu sînt la fel ca și ceilalți. În secțiunea aceasta sînt fragmente pe care am vrut să le las deoparte. Și tocmai acesta este motivul pentru care nu va rezulta nimic din aceste prelegeri decât dacă vom face un mare ocol. O societate creștină nu se va instala decât atunci cînd cei mai mulți dintre noi o vom dori cu adevărat: și noi nu o vom dori cu adevărat pînă cînd nu vom deveni pe deplin creștini. Pot spune: „Fă altora ce vrei să-ți facă ei ție”, pînă mă fac vînat la față, dar nu pot împlini ce spun decât atunci cînd îl iubesc pe aproapele meu ca pe mine însumi: și nu pot învăța să-l iubesc pe aproapele meu ca pe mine însumi decât după ce am învățat să-E iubesc pe Dumnezeu; și nu pot învăța să-L iubesc pe Dumnezeu decât dacă învăț să ascult de El. Așadar, cum v-am spus, sîntem împinși spre ceva mai profund — sîntem împinși să trecem de la problemele sociale la problemele religioase. Căci calea cea mai ocolită este cea mai scurtă cale spre casă.

2. *“Virtuțile cardinale”*

Secțiunea precedentă a fost concepută inițial pentru a fi transmisă ca o scurtă prezentare la radio. Dacă ți se permite să vorbești numai zece minute, aproape totul trebuie să fie sacrificat de dragul concentrării. Unul dintre motivele principale pentru care am împărțit moralitatea în trei părți (cu imaginea pe care am dat-o despre navigarea vapoarelor în convoi) a fost că acesta părea să fie cel mai scurt mod de a prezenta subiectul. Aici vreau să vă dau o idee despre un alt mod în care a fost împărțit subiectul de scriitori mai vechi, un mod care era prea lung ca să-l folosesc în prezentarea mea, dar care este foarte bun.

Potrivit acestei scheme mai lungi există șapte „virtuți”. Patru dintre ele sînt numite virtuți „cardinale”, iar celelalte trei sînt numite virtuți „teologice”. Virtuțile „cardinale” sînt cele pe care le recunosc toți

oamenii civilizați; cele „teologice” sînt acelea despre care, de regulă, știu numai creștinii. Mă voi ocupa de virtuțile teologice mai tîrziu: acum vreau să vorbesc despre cele patru virtuți cardinale. (Cuvîntul „cardinal” nu are nici o legătură cu „cardinalii” din biserica romano-catolică. El derivă de la un cuvînt latin care înseamnă „încheietura ușii”. Aceste virtuți au fost numite „cardinale” deoarece ele sînt, am putea spune, „pivotale”.) Ele sînt PRUDENȚA, CUMPĂTAREA, JUSTIȚIA și CURAJUL.

Prudența înseamnă simțul practic obișnuit, efortul de a gîndi ce faci și care este rezultatul probabil. În zilele noastre, oamenii abia dacă mai consideră prudența ca una dintre „virtuți”. De fapt, întrucît Cristos a spus că noi putem intra în lumea Sa numai dacă devenim ca niște copii, mulți creștini cred că, de vreme ce ești „bun”, nu are importanță dacă ești neghiob. Dar aceasta este o înțelegere greșită. În primul rînd, majoritatea copiilor dau dovadă de multă „prudență” cu privire la lucrurile care îi interesează, și se gîndesc la ele în mod inteligent. În al doilea rînd, așa cum arată Sf. Pavel, Cristos nu a intenționat niciodată să spună că noi trebuie să rămînem copii în ceea ce privește inteligența: dimpotrivă, El ne-a spus nu numai „să fim nevinovați ca porumbeii”, ci și „înțelepți ca șerpilor”. El vrea o inimă de copil, dar o gîndire de adult. El vrea să fim simpli, sinceri, plini de afecțiune și în stare să învățăm, așa cum sînt copiii buni; dar El vrea de asemenea ca fiecare strop de inteligență pe care-l avem să fie alert la locul lui și în perfectă stare pentru luptă.

Faptul că tu dai bani la o organizație caritabilă nu înseamnă că nu trebuie să încerci să afli dacă organizația aceea este cinstită sau nu. Faptul că subiectul la care te gîndești este Dumnezeu însuși (atunci cînd te rogi, de exemplu) nu înseamnă că poți fi mulțumit cu aceleași idei copilărești pe care le-ai avut cînd erai de cinci ani. Desigur, este adevărat că Dumnezeu nu te va iubi mai puțin, sau nu te va folosi mai puțin, dacă s-a întîmplat să te naști cu o minte mai puțin strălucită. El are loc pentru oameni cu foarte puțină inteligență, dar El vrea ca fiecare să-și folosească inteligența pe care o are. Motoul adecvat nu este: „Fii bun, dragul meu, și lasă-l pe cel ce poate să fie isteț”, ci: „Fii bun, dragul meu, și nu uita că aceasta înseamnă și să fii cît se poate de isteț”. Dumnezeu nu-l îndrăgește pe leneșul intelectual mai mult decît pe ceilalți leneși. Dacă intenționezi să devii creștin, îți atrag atenția că te angajezi la ceva ce te va solicita în întregime, gîndirea ta și tot ce ești. Dar, din fericire, și afirmația reciprocă este adevărată. Oricine care încearcă sincer să fie creștin va descoperi curînd că inteligența lui este mai acută; unul dintre motivele pentru care nu este nevoie de o educație specială ca să fii creștin este că însuși creștinismul este o educație. Acesta este motivul pentru care un credincios needucat cum a fost Bunyan a putut să scrie o carte care a uimit întreaga lume.

Cumpătarea, din nefericire, este unul dintre acele cuvinte care și-a schimbat sensul. Acum înseamnă de obicei abținerea de la băuturile alcoolice. Dar în zilele cînd a doua virtute cardinală a fost numită „cumpătare”, nu însemna nimic de felul acesta. Cumpătarea nu se referea în mod special la băutură, ci la toate plăcerile; ea nu însemna abținerea, ci însemna să nu mergi mai departe decît este potrivit. Este o greșeală să gîndești că creștinii ar trebui să fie abștinenți; mahomedanismul este o religie a abștinenței, nu creștinismul. Desigur, poate să fie de datoria unui anumit creștin, sau a oricărui creștin, la un moment dat, să se abțină de la băuturi tari, fie pentru că este genul de om care nu poate să bea fără să bea prea mult, fie pentru că vrea să dea banii aceia săracilor, fie pentru că este împreună cu oameni care sînt înclinați spre beție și nu trebuie să-i încurajeze prin faptul că bea el însuși. Dar ideea importantă este că el se abține pentru un motiv bun, de la ceva ce el nu condamnă și de care îi place să-i vadă pe alți oameni bucurîndu-se. Una dintre trăsăturile unui anumit tip de om rău este că el nu poate renunța la un lucru fără ca să vrea ca toți ceilalți să renunțe la lucrul acela. Aceasta nu este calea creștină. Un anumit creștin poate găsi potrivit să renunțe la tot felul de lucruri pentru anumite motive speciale — să renunțe la căsătorie, la carne, la bere, la filme; dar în momentul cînd el începe să spună că acele lucruri sînt rele în ele însele, sau cînd începe să-i desconsidere pe ceilalți oameni care le folosesc, el este pe o cale greșită.

Foarte mult rău s-a făcut în lumea modernă prin restrângerea cuvîntului cumpătare la problema băuturii. Lucrul acesta îi ajută pe oameni să uite că poți fi la fel de necumpătat cu privire la multe alte lucruri. Un bărbat care face din jocul de fotbal sau din mașină centrul vieții sale, sau o femeie care își dedică toate gândurile hainelor sau jocului de bridge sau cîinelui ei, sînt la fel de „necumpătați” ca și cineva care se îmbată în fiecare seară. Desigur, necumpătarea lor nu se arată atît de ușor în exterior: mania jocului de bridge sau de fotbal nu te face să cazi lat în mijlocul drumului. Dar Dumnezeu nu este înșelat de aspectele exterioare.

Justiția înseamnă mult mai mult decît ceea ce se petrece la tribunale. Este numele vechi dat pentru tot ce ar trebui să numim „corectitudine” sau „dreptate”; ea include cinstea, cedarea reciprocă, veracitatea, respectarea promisiunilor și toată această latură a vieții. Curajul include două forme — curajul care confruntă pericolul și curajul care „rezistă” în suferință. Poate că „dîrzenie” este un cuvînt mai potrivit. Puteți observa, desigur, că nu puteți practica vreme îndelungată nici una dintre celelalte virtuți fără să fie angajată aceasta din urmă.

Mai este încă un lucru cu privire la virtuțile cardinale care ar trebui să fie observat. Există o diferență între a face o anumită acțiune dreaptă sau cumpătată și a fi un om drept sau cumpătat. Cineva care nu este un jucător bun de tenis poate să lovească din cînd în cînd cîte o minge bună. Cînd vorbești despre un jucător bun le referi la unul ai cărui ochi și mușchi și nervi au fost antrenați în așa fel încît să lovească nenumărate mingi bune, așa încît acum să poți avea încrederea că va lovi bine mingea. Ochii, mușchii și nervii lui au un anumit tonus și o anumită calitate care este prezentă și cînd el nu joacă tenis, la fel cum gîndirea unui matematician are o anumită particularitate și trăsătură care este prezentă și cînd el nu face calcule matematice. În același fel, un om care perseverează în a face acțiuni drepte va dobîndi în final o anumită calitate a caracterului. Cînd vorbim despre „virtute”, ne referim la acea calitate și nu la acțiunile particulare.

Această distincție este importantă pentru următorul motiv: Dacă ne-am gîndi numai la acțiunile particulare, s-ar putea să încurajăm trei idei greșite.

(1) S-ar putea să credem că, dacă faci un lucru bun, nu contează cum l-ai făcut și de ce l-ai făcut — dacă l-ai făcut de bunăvoie sau silit, posac sau cu bucurie, din teamă de opinia publică sau pentru că l-ai considerat lucrul potrivit. Adevărul este că acțiunile bune făcute pentru motive rele nu ajută la construirea calității lăuntrice sau a trăsăturii de caracter numită „virtute”, și tocmai această calitate sau trăsătură de caracter este cea care contează. (Dacă un jucător slab de tenis lovește mingea foarte puternic, nu pentru că își dă seama că este nevoie de o minge puternică, ci pentru că s-a enervat, lovitură aceea s-ar putea, din întîmplare, să-l ajute să cîștige meciul acela; dar nu îl va ajuta să devină un jucător care să fie bun în mod constant.)

(2) Am putea crede că Dumnezeu nu vrea decît să ne supunem unui set de reguli; în realitate, El vrea oameni de o anumită calitate.

(3) Am putea crede că „virtuțile” sînt necesare numai pentru viața actuală — că în lumea cealaltă am putea înceta să fim dreپți, pentru că nu va mai fi nici un lucru pentru care să ne certăm, și am putea înceta să fim curajoși, pentru că nu va mai fi nici un pericol. Este adevărat că în lumea viitoare probabil nu vor fi ocazii pentru fapte juste sau curajoase, dar vom avea toate ocaziile să fim felul acela de oameni care putem deveni numai ca rezultat al facerii unor asemenea fapte aici. Ideea nu este că Dumnezeu îți va refuza intrarea în lumea Sa veșnică dacă nu ai anumite trăsături de caracter; ideea este că dacă oamenii nici măcar nu au început să formeze acele trăsături înăuntrul lor, atunci nici o stare sau situație exterioară nu va putea constitui un „rai” pentru ei — adică, nimic nu i-ar putea face să aibă fericirea aceea adîncă, puternică și de neclintit, pe care o are în gînd Dumnezeu pentru noi.

1. Cele trei laturi ale moralității

Se spune că un copil de școală a fost întrebat cum crede el că este Dumnezeu. El a spus că, din câte își putea da el seama, Dumnezeu este „genul acela de persoană care își rotește totdeauna privirile în jur ca să vadă dacă cineva se bucură de ceva, pentru ca apoi să încerce să pună capăt acelei bucurii”. Eu mă tem că tot de felul acesta este și ideea pe care cuvântul Moralitate o evocă în mințile multor oameni: ceva ce se amestecă în viața ta, ceva ce te oprește să te bucuri. În realitate, regulile morale sînt linii directe pentru conducerea mașinării umane. Orice regulă morală există pentru a preveni o defecțiune, o tensiune sau o fricțiune în funcționarea acelei mașini. Acesta este motivul pentru care se pare la început că aceste reguli se amestecă fără încetare în înclinațiile noastre naturale. Când înveți cum să folosești o mașină, instructorul îți spune mereu: „Nu, nu face așa”; el spune aceasta pentru că există o mulțime de lucruri care par corecte și care ți se par a fi modul firesc de a trata mașina, dar care nu dau rezultate.

Unii oameni preferă să vorbească despre „idealuri” morale în loc de reguli morale, și despre „idealism” moral în loc de supunere morală. Este adevărat, desigur, că perfecțiunea morală este un „ideal”, în sensul că nu-l putem atinge. În sensul acesta orice gen de perfecțiune este un ideal pentru noi oamenii; noi nu putem reuși să fim șoferi perfecți sau jucători de tenis perfecți și nu putem nici măcar să tragem linii perfect drepte. Dar există un alt sens în care este foarte inducător în eroare să spui că perfecțiunea morală este un ideal. Când un om spune că o anumită femeie sau casă sau vapor sau grădină este „idealul său”, el nu vrea să spună (afară de cazul că este nebun) că toți ceilalți oameni ar trebui să aibă același ideal. În asemenea probleme nouă ni se permite să avem gusturi diferite și, prin urmare, idealuri diferite. Dar este periculos să spui despre un om care încearcă din greu să respecte legile morale că este un „om cu idealuri înalte”, deoarece aceasta te-ar putea face să crezi că perfecțiunea morală este doar un gust al lui și că noi ceilalți nu sîntem chemați să avem același ideal. Aceasta ar fi o greșală dezastruoasă.

Comportarea perfectă poate fi la fel de imposibil de atins ca și schimbarea perfectă a vitezei atunci când conducem o mașină; dar este un ideal necesar pentru toți oamenii, prescris de însăși natura mașinării umane, la fel cum schimbarea perfectă a vitezei este un ideal pentru toți șoferii, prescris prin însăși natura mașinilor. Ar fi și mai periculos ca o persoană să creadă despre sine că are „idealuri morale înalte” pentru că încearcă să nu spună deloc minciuni (în loc de numai cîteva minciuni), pentru că încearcă să nu comită niciodată adulter (în loc să-l comită doar din cînd în cînd) sau pentru că încearcă să nu fie violentă (în loc să fie de o violență moderată). S-ar putea ca o astfel de situație să te facă să devii o persoană mărginită și plină de sine și să crezi că ești un om cu totul deosebit, care merită să fie felicitat pentru „idealismul” său. În realitate, ai putea la fel de bine să te aștepti să fii felicitat pentru că ori de cîte ori faci o adunare încerci să o faci cît se poate de corect. Să fie clar: aritmetica perfectă este un „ideal”; bineînțeles că vei face unele greșeli la calcule. Dar nu este nimic deosebit în a încerca să fii exact la fiecare etapă a adunării. Ar fi stupid să nu încerci aceasta, deoarece fiecare greșală îți va cauza probleme ulterior. În același fel, orice eșec moral va cauza neazuri, probabil altora și, cu siguranță, ție. Vorbind despre reguli și despre supunere în loc de „idealuri” și „idealism”, sîntem ajutați să ne aducem aminte de aceste realități.

Să mergem un pas mai departe. Există două moduri în care mașinaria umană poate funcționa greșit. Unul este atunci cînd oamenii se îndepărtează unii de alții, sau cînd se ciocnesc unii de alții și produc daune, prin înșelăciune sau prin violență. Celălalt este cînd lucrurile merg rău înăuntrul individului — cînd diferitele părți din el (capacitățile și dorințele lui diferite și așa mai departe) fie că se îndepărtează unele de altele, fie că se interferează unele cu altele. Îți poți forma o idee clară dacă te gîndești că noi sîntem ca și o flotă de ambarcațiuni care navighează în formație. Călătoria va fi un succes numai dacă, în primul rînd, ambarcațiunile nu se ciocnesc și nu intră una în calea alteia; și, în al doilea rînd, dacă fiecare ambarcațiune este capabilă să navigheze pe mare și are motoarele în stare de funcționare. De

fapt, nu poți să ai nici unul dintre aceste lucruri fără celălalt. Dacă ambarcațiunile se tot ciocnesc între ele, nu vor rămîne multă vreme în stare de navigație. Pe de altă parte, dacă armele lor nu funcționează, ele nu vor putea evita multă vreme ciocnirile. Sau, dacă vreți, gîndiți-vă la oameni ca la o orchestră care chîntă un cîntec. Pentru a obține rezultate bune, ai nevoie de două lucruri. Instrumentul fiecărui cîntăreț trebuie să fie acordat și trebuie să cînte numai la momentul potrivit, așa încît să se combine cu celelalte.

Dar mai este un lucru pe care nu l-am luat în considerare. Noi nu ne-am întrebant unde încearcă să ajungă flota sau ce piesă muzicală încearcă să cînte orchestra. Se poate ca toate instrumentele să fie acordate și să intre flecare la momentul potrivit, dar cu toate acestea spectacolul să nu aibă succes, dacă orchestra a fost angajată ca să cînte muzică de dans, dar de fapt a cîntat numai marșuri funebre. Și oricît de bine ar naviga flota, călătoria ar fi un eșec dacă a intenționat să ajungă la New York, dar de fapt a ajuns la Calcuta.

Moralitatea deci pare să se preocupe de trei lucruri. În primul rînd, de corectitudinea și de armonia dintre indivizi. În al doilea rînd, de ceea ce am putea numi punerea în rînduială sau armonizarea lucrurilor din lăuntru al fiecărui individ. În al treilea rînd, de scopul general al vieții umane, luată în ansamblul ei: Pentru ce a fost creat omul? Pe ce traseu ar trebui să fie flota? Ce melodie vrea dirijorul să cînte orchestra?

Poate că ați observat că oamenii moderni se gîndesc aproape întotdeauna la primul lucru și le uită pe celelalte două. Cînd oamenii spun în ziare că noi luptăm pentru standarde morale creștine, ei înțeleg de obicei prin aceasta că noi ne luptăm pentru bunătate și corectitudine în relațiile dintre națiuni, dintre clase sociale și dintre indivizi; cu alte cuvinte, ei se gîndesc numai la primul lucru. Cînd un om spune despre ceea ce vrea să facă: „Nu poate fi greșit, deoarece nu cauzează nimănui nici un rău”, el se gîndește numai la primul lucru. El se gîndește că nu are nici o importanță cum este interiorul unui vapor cîta vreme nu se ciocnește cu un altul. Este foarte firesc să începem cu primul lucru, cu relațiile sociale, atunci cînd începem să ne gîndim la moralitate. Aceasta pentru că rezultatele moralității inadecvate în acea sferă sînt atît de evidente și ne apasă în flecare zi: război și sărăcie și jaf și minciuni și lucruri dubioase. De asemenea, cîta vreme rămîi numai la primul lucru, există foarte puține deosebiri de păreri cu privire la moralitate. Aproape toți oamenii au fost întotdeauna de acord (în teorie) că ființele umane ar trebui să fie cinstite și bune și de folos unele altora. Dar deși este firesc să începem cu toate acestea, dacă gîndirea noastră despre moralitate se oprește aici, am putea foarte bine să nu ne gîndim deloc la moralitate. Dacă nu trecem la lucrul al doilea — la punerea în rînduială a lăuntru al fiecărui om — nu facem decît să ne înșelăm singuri.

Ce rost are să le spui vapoarelor cum să țină cîrma pentru ca să evite ciocnirile dacă, de fapt, vapoarele nu sînt decît niște hodoroage vechi care nici măcar nu pot fi conduse? Ce rost are să formulăm, pe hîrtie, reguli pentru conduita socială, cînd noi știm că, în realitate, lăcomia, lașitatea, violența și trufia ne vor împiedica să le respectăm? Nu vreau să spun nicidecum că noi ar trebui să nu ne gîndim, și încă cu toată puterea, la îmbunătățiri ale sistemului nostru social și economic. Ceea ce vreau să spun este că toate aceste gînduri nu vor fi decît o iluzie dacă nu ne dăm seama că doar curajul și altruismul indivizilor vor face ca orice sistem să funcționeze în mod adecvat. Este destul de ușor să elimini anumite forme particulare de jaf sau de violență care au loc în sistemul actual; dar cîta vreme oamenii sînt înșelători și violenți, ei vor găsi un nou mod de a juca același joc în sistemul nou. Nu îi poți face pe oameni buni prin lege: și fără oameni buni, nu poți avea o societate bună. Acesta este motivul pentru care trebuie să trecem și să ne gîndim la al doilea lucru: moralitatea interioară a individului.

Dar eu nu cred că ne putem opri nici aici. Ajungem acum la faptul că diferite credințe despre univers conduc la comportări diferite. S-ar părea, la prima vedere, foarte firesc să ne oprim cînd am ajuns aici și să aplicăm acele elemente ale moralității cu care toți oamenii cu judecată sînt de acord. Dar oare ne

putem opri aici? Aduceți-vă aminte că religia conține o serie de afirmații despre realități, afirmații care trebuie să fie adevărate sau false. Dacă sînt adevărate, din ele vor decurge un set de concluzii cu privire la navigarea corectă a ființei umane; dacă sînt false, vom ajunge la un set de concluzii cu totul diferit. De exemplu, să revenim la omul care spune că ceea ce face el nu este greșit din moment ce nu dăunează altei ființe umane. El înțelege clar că nu trebuie să avarieze celelalte vapoare din convoi, dar crede sincer că ceea ce face cu vaporul lui este pur și simplu o problemă personală. Oare are vreo importanță dacă vaporul este proprietatea lui sau nu? Are vreo importanță dacă, să zicem așa, eu sînt proprietarul minții și trupului meu, sau doar un chiriaș, răspunzător față de adevăratul proprietar? Dacă ni-a creat altcineva, pentru scopurile sale, atunci eu trebuie să am o mulțime de îndatoriri pe care nu le-aș avea dacă mi-aș fi singur stăpîn.

Creștinismul afirmă că fiecare ființă umană va trăi veșnic, și afirmația aceasta trebuie să fie adevărată sau falsă. Există o mulțime de lucruri pe care nu ar trebui să le iau în considerare dacă aș trăi numai șaptezeci de ani, dar pe care trebuie să le iau în considerare cu toată seriozitatea dacă voi trăi veșnic. Poate că temperamentul meu violent sau invidia mea se înrăutățesc treptat — atît de încet încît deteriorarea lor în decurs de șaptezeci de ani abia dacă va fi observată. Dar s-ar putea ca ele să devină un iad absolut într-un milion de ani: de fapt, dacă creștinismul este adevărat, Iadul este tocmai termenul tehnic corect pentru ceea ce vor fi ele. Nemurirea mai cauzează încă o diferență care, tangențial, are legătură cu diferența dintre totalitarism și democrație. Dacă indivizii trăiesc numai șaptezeci de ani, atunci un stat sau o națiune sau o civilizație, care pot să dureze o mie de ani, sînt mult mai importante decît individul. Dar dacă creștinismul are dreptate, atunci individul este nu numai mai important, ci incomparabil mai important, deoarece el este veșnic, iar viața statului sau a unei civilizații este doar o clipă, cînd este comparată cu viața eternă a individului.

Așadar, se pare că dacă ne gîndim la moralitate, trebuie să ne gîndim la toate cele trei aspecte: relațiile între oameni; lucrurile din lăuntrul fiecărui om; și relațiile dintre om și Forța care l-a creat. Noi toți putem coopera în privința primului aspect. Diferențele de păreri încep cu al doilea aspect și pot deveni grave în privința celui de-al treilea. Atunci cînd ne ocupăm de al treilea aspect, ies la iveală diferențele principale dintre moralitatea creștină și cea necreștină. În restul acestei cărți, mă voi situa pe poziția creștină și voi privi la întregul tablou pe baza presupunerii că creștinismul este adevărat.

Cartea a II-a: Ce cred creștinii

5. Concluzie practică

Cristos a suferit capitularea și umilirea perfectă: perfectă deoarece El a fost Dumnezeu; capitulare și umilire deoarece El a fost om. Credința creștină este că într-un fel oarecare noi devenim părtași la umilința și suferința lui Cristos și că vom fi de asemenea părtași la victoria Sa finală asupra morții și vom primi o viață nouă după ce vom fi murit și vom fi devenit creaturi perfecte și cu desăvîrșire fericite. Aceasta înseamnă mult mai mult decît încercarea noastră de a urma învățătura Lui. Oamenii întrebă deseori cînd va avea loc următorul stadiu al evoluției — stadiul în care se va trece la ceva mai presus de om. Potrivit concepției creștine, acest lucru s-a întîmplat deja. În Cristos a apărut un fel nou de oameni, iar viața nouă care a început în El trebuie să fie sădită în noi.

Cum se va întîmpla aceasta? Vă rog acum să vă amintiți modul în care am primit viața veche, obișnuită. Am primit viața de la alții, de la tatăl și mama noastră și de la toți strămoșii noștri, fără consimțămîntul nostru — și am primit-o printr-un proces foarte ciudat care implică plăcere, durere și pericol. Un proces la care nu ne-am fi așteptat. Cei mai mulți dintre noi petrec mulți ani din copilărie încercînd să ghicească cum s-au născut; și unii copii, cînd li se spune pentru prima dată, nu cred — și eu nu cred că am de ce să-i învinovățesc, pentru că procesul este foarte ciudat. Dumnezeu care a aranjat acel proces este același Dumnezeu care aranjează modul în care să fie răspîndită viața nouă, viața lui Cristos.

Trebuie să ne așteptăm să fie de asemenea un proces ciudat. Dumnezeu nu ne-a cerut părerea când a inventat sexul; El nu ne-a cerut părerea nici când a inventat acest proces.

Sînt trei lucruri care ne împărtășesc viața lui Cristos: botezul, credința și acea acțiune misterioasă căreia diferiți creștini i-au dat diferite nume — Sfînta împărtășanie, Misa, Cina Domnului. Acestea trei, cel puțin, sînt metodele obișnuite. Nu vreau să spun că nu pot exista cazuri speciale în care viața lui Cristos ne este împărtășită fără una sau mai multe dintre acestea. Nu am timp să mă ocup de cazurile speciale și nici nu cunosc suficient despre ele. Dacă încerci în cîteva minute să-i explici unui om cum să ajungă la Edinburgh, îi vei spune care sînt trenurile pe care trebuie să le ia; este adevărat că el poate ajunge acolo și cu vaporul sau cu avionul, dar pe acestea abia dacă le vei aduce în discuție. Eu nu spun care dintre aceste trei lucruri este cel mai esențial. Prietenul meu metodist ar vrea să insist mai mult asupra credinței și (proporțional) mai puțin asupra celorlalte două. Nu mă voi angaja într-o asemenea discuție. Oricine care declară că te învață doctrina creștină îți va spune de fapt să le folosești pe toate trei, și faptul acesta este suficient pentru scopul nostru prezent.

Eu însumi nu înțeleg de ce aceste trei lucruri trebuie să fie canalele felului nou de viață. Dar, dacă s-ar fi întîmplat să nu știu, nu aș fi văzut niciodată legătura dintre o anumită plăcere fizică și apariția unei noi ființe omenești în lume. Noi trebuie să acceptăm realitatea așa cum este: nu are nici un rost să trîncănim despre cum ar fi trebuit să fie sau cum ne-am fi așteptat noi să fie. Deși nu pot înțelege de ce trebuie să fie așa, vă pot spune de ce cred eu că este așa. V-am explicat de ce trebuie să cred că Isus a fost (și este) Dumnezeu. Și este clar că ni se înfățișează ca un fapt istoric că El i-a învățat pe urmașii Săi că viața nouă este comunicată în felul acesta. Cu alte cuvinte, eu cred pe baza autorității Lui. Să nu vă speriați de cuvîntul „autoritate”. A crede unele lucruri pe baza autorității altcuiva înseamnă doar a le crede deoarece ți-au fost spuse de cineva pe care-l consideri demn de încredere.

Nouăzeci și nouă la sută dintre lucrurile pe care le crezi sînt crezute pe baza autorității cuiva. Eu cred că există un loc numit New York. Nu am văzut eu însumi locul acela. Prin raționamente abstracte nu aș putea dovedi că trebuie să existe un asemenea loc. Eu cred pentru că oameni de încredere mi-au spus că există. Oamenii de rînd cred în sistemul solar, în atomi, în evoluție și în circulația sîngelui — ei cred toate acestea pe baza autorității altcuiva: ei cred pentru că așa spun oamenii de știință. Nici unul dintre noi nu a văzut cucerirea normandă sau înfrîngerea Armadei. Nici unul dintre noi nu ar putea să le dovedească prin logică pură, așa cum dovedești un lucru în matematică. Noi le credem pur și simplu pentru că oameni care le-au văzut au lăsat scrieri care relatează despre ele; de fapt, noi credem pe baza autorității lor. Un om care ar ezita să accepte autoritatea în alte lucruri așa cum fac unii în religie, ar trebui să se mulțumească să nu cunoască nimic toată viața lui.

Să nu credeți că eu vreau să stabilesc că botezul, credința și Sfînta împărtășanie sînt lucruri care pot să înlocuiască încercarea de a-L imita pe Cristos. Viața naturală o primești de la părinții tăi; aceasta nu înseamnă că vei continua să o ai dacă nu faci nimic pentru ea. O poți pierde prin neglijență sau o poți pierde prin sinucidere. Trebuie să hrănești trupul și să-l îngrijești: trebuie însă totdeauna să-ți amintești că tu nu creezi viața; tu doar păstrezi viața pe care ai primit-o de la altcineva. În același fel, creștinul își poate pierde viața din Cristos care a fost pusă în el, și el trebuie să facă eforturi ca să o păstreze. Dar nici măcar cel mai bun creștin care a trăit vreodată nu poate funcționa doar prin resursele sale — el nu face decît să hrănească și să protejeze o viață pe care nu ar fi putut-o dobîndi nicicînd prin eforturile sale. Faptul acesta are consecințe practice. Cîtă vreme viața naturală este în trupul tău, ea va face multe în vederea reparării aceluia trup. Fă o tăietură în trup și, pînă la un anumit punct, trupul o va vindeca, în timp ce un trup mort nu poate vindeca o tăietură. Un trup viu nu este un trup care nu este rănit niciodată, ci unul care, într-o măsură oarecare, se repară singur. În același sens, creștinul nu este un om care nu greșește niciodată, ci este un om care se poate pocăi, care se ridică din nou și care o ia de la început după fiecare poticnire — pentru că viața lui Cristos este în el, reparîndu-l totdeauna, dîndu-i

putere să repete (într-o oarecare măsură) moartea voluntară pe care a suportat-o Cristos însuși.

Acesta este motivul pentru care creștinul este într-o poziție deosebită de ceilalți oameni care încearcă să fie buni. Ei speră că prin faptul că sînt buni îi vor fi plăcuți lui Dumnezeu, dacă într-adevăr există un Dumnezeu; sau, dacă nu cred că există, ei speră să merite cel puțin aprobarea oamenilor buni. Dar creștinul crede că orice bine pe care-l face vine din viața lui Cristos care este în el. El nu crede că Dumnezeu ne iubește pentru că sîntem buni, ci crede că Dumnezeu ne va face buni pentru că ne iubește; tot așa cum acoperișul unei sere nu atrage soarele pentru că este strălucitor, ci devine strălucitor pentru că soarele strălucește deasupra lui.

Permiteți-mi să arăt limpede că atunci cînd creștinii spun că viața lui Cristos este în ei, ei nu se referă doar la ceva mintal sau moral. Cînd ei vorbesc despre a fi „în Cristos” sau despre faptul că Cristos este „în ei”, acesta nu este doar un mod de a spune că ei se gîndesc la Cristos sau că Îl imită. Ei spun că Cristos acționează cu adevărat prin ei; că toată mulțimea de creștini formează organismul fizic prin care acționează Cristos — că noi sîntem degetele Lui, mușchii Lui, celulele trupului Lui. Poate că faptul acesta explică unul sau două lucruri. El explică de ce această viață nouă este răspîndită nu numai prin acte pur mintale, cum este credința, ci prin acte fizice, cum sînt botezul și Sfînta împărtășanie. Nu este o simplă răspîndire a unei idei; seamănă mai mult cu evoluția — un fapt biologic sau suprabiologic. Nu are nici un rost să încercăm să fim mai spirituali decît Dumnezeu. Dumnezeu nu a intenționat ca omul să fie o creatură pur spirituală. Acesta este motivul pentru care El folosește lucruri materiale, cum sînt pîinea și vinul, ca să sădească viața nouă în noi. S-ar putea să credem că afirmația aceasta este rudimentară și nespirtuală. Dumnezeu nu crede așa: El a inventat mîncatul. Lui îi place materia. El a inventat-o.

Iată un alt lucru care mă nedumerea în trecut. Nu este oare înfricoșător de nedrept ca această viață nouă să fie limitată la oameni care au auzit de Cristos și care au putut crede în El? Adevărul este că Dumnezeu nu ne-a spus ce aranjamente a făcut pentru ceilalți oameni. Știm că nici un om nu va fi mîntuit decît prin Cristos; nu știm dacă numai cei care îl cunosc pe El pot fi mîntuiți prin El. Între timp, dacă ești îngrijorat în privința oamenilor din afară, cel mai nerezonabil lucru pe care-l poți face este să rămîi tu însuși afară. Creștinii sînt Trupul lui Cristos, organismul prin care lucrează El. Fiecare adăugire la acest Trup Îi permite să lucreze mai mult. Dacă vrei să-i ajuți pe cei din afară, trebuie să adaugi celula ta la Trupul lui Cristos, singurul care îi poate ajuta. Tăierea degetelor unui om ar fi un mod ciudat de a-l determina să lucreze mai mult.

O altă obiecție posibilă este următoarea: De ce coboară Dumnezeu deghizat într-o lume ocupată de inamic și de ce înființează un fel de societate secretă care să-l submineze pe diavol? De ce nu coboară El cu toată puterea, invadînd această lume? Oare nu este El destul de puternic? Ei bine, creștinii cred că El va coborî cu toată puterea; nu știm cînd. Putem însă să ghicim de ce întîrzie: El vrea să ne dea o șansă să trecem de bunăvoie de partea Lui. Nu cred că așa avea mare considerație pentru un francez care ar fi așteptat pînă cînd trupele aliate au mărșăluit în Germania, ca abia atunci să anunțe că este de partea noastră. Dumnezeu va invada. Dar mă întreb dacă oamenii care Îi cer lui Dumnezeu să intervină deschis și direct în lumea noastră își dau seama ce va fi cînd El o va face. Cînd acest lucru se va întîmpla, va fi sfîrșitul lumii. Cînd autorul pășește pe scenă, piesa de teatru s-a terminat. Dumnezeu va invada, foarte bine; dar ce rost va avea să spui că ești de partea Lui atunci, cînd vei vedea cum întregul univers natural se va topi ca un vis și altceva — ceva ce nu a putut fi conceput de mintea ta — se va instala tronînd; ceva atît de minunat pentru unii dintre noi și atît de îngrozitor pentru alții, încît nici unul dintre noi nu va mai putea alege atunci? Dumnezeu nu va mai fi deghizat atunci; va fi ceva atît de copleșitor, încît va izbi pe orice creatură fie cu o dragoste irezistibilă, fie cu o groază irezistibilă. Atunci va fi prea tîrziu să alegi de partea cui să fii. Nu are nici un rost să spui că ai ales să stai culcat atunci cînd ți-a devenit imposibil să stai în picioare. Atunci nu va fi timp de ales: va fi timpul cînd vom descoperi de partea cui

sîntem cu adevărat, fie că ne-am dat seama dinainte, fie că nu ne-am dat seama. Acum, astăzi, în clipa aceasta, avem ocazia să alegem partea bună. Dumnezeu stă deoparte și ne dă această șansă. Oferta nu va dura pentru totdeauna. Trebuie să o primim sau să o refuzăm.

4. Pocăitul perfect

Așadar, sîntem confrunțați cu o alternativă înfricoșătoare. Omul despre care vorbim fie că a fost (și este) ceea ce a spus, fie că a fost un nebun sau ceva și mai rău. Mie mi se pare că este evident că El nu a fost nici nebun și nici demon: în consecință, oricît de ciudat sau de înfricoșător ar părea, eu trebuie să accept ideea că El a fost și este Dumnezeu. Dumnezeu a coborît cu chip uman în această lume ocupată de dușman.

Ei bine, ce scop a avut această venire în lume? Ce a venit El să facă? Desigur, a venit ca să ne învețe; dar de îndată ce examinezi Noul Testament sau orice altă scriere creștină, vei descoperi că acestea vorbesc fără încetare despre ceva diferit — despre moartea Lui și despre învierea Lui. Este evident că toți creștinii consideră că aici se află punctul central al istorisirii. Ei cred că principalul lucru pe care a venit să-l facă pe pămînt a fost să sufere și să fie omorît.

Înainte de a deveni creștin, eu am avut impresia că primul lucru pe care trebuie să-l creadă creștinii este o anumită teorie cu privire la rostul acestei morți [a lui Cristos]. Potrivit acelei teorii, Dumnezeu a vrut să-i pedepsească pe oameni pentru că L-au părăsit și s-au alăturat Marelui Rebel, dar Cristos S-a oferit să fie pedepsit în locul lor, și astfel Dumnezeu ne-a lăsat pe noi în pace. Trebuie să recunosc că nici măcar această teorie nu mi se pare așa de imorală și de absurdă cum mi se părea cîndva; dar nu acesta este lucrul pe care vreau să-l spun. Ceea ce am ajuns să înțeleg mai tîrziu este că nici această teorie și nici o alta nu constituie creștinism. Crezul creștin central este că moartea lui Cristos ne-a pus oarecum într-o relație bună cu Dumnezeu și ne-a dat un nou început. Teoriile cu privire la modul în care a făcut aceasta sînt cu totul altă problemă. Au fost emise multe teorii cu privire la modul în care se întîmplă acest lucru; adevărul asupra căruia toți creștinii sînt de acord este că moartea lui Cristos este eficientă. Am să vă spun care este părerea mea în privința aceasta.

Toți oamenii știu că dacă ești obosit și ți-e foame, mîncarea îți va face bine. Teoria modernă a nutriției — tot ce se știe cu privire la vitamine și proteine — este un lucru diferit. Oamenii au mîncat și s-au simțit bine cu mult înainte ca să fi știut despre teoria vitaminelor; iar dacă teoria despre vitamine va fi abandonată într-o bună zi, ei tot vor continua să mănînce ca și înainte. Teoriile despre moartea lui Cristos nu sînt creștinism: ele sînt explicații ale felului în care operează creștinismul. Nu toți creștinii vor fi de acord cu privire la importanța acestor teorii. Biserica din care fac eu parte — Biserica Angliei — nu sprijină nici una dintre teorii ca fiind corectă. Biserica romano-catolică merge un pas mai departe. Dar eu cred că toți vor fi de acord că lucrul în sine este nespus mai important decît orice explicații pe care le-au dat teologii. Cred că ei vor recunoaște, probabil, că nici o explicație nu va fi adecvată pentru descrierea realității. Dar așa cum am spus în prefața la această carte, eu nu sînt decît un laic, și acum noi începem să intrăm în ape adînci. Nu pot doar să vă spun, în măsura în care lucrul acesta are valoare, modul în care înțeleg eu această problemă.

După părerea mea, teoriile însele nu sînt lucrul care ți se cere să-l accepți. Nu încape îndoială că mulți dintre voi ați citit lucrările lui Jeans și Eddington. Cînd vor să explice structura atomului, sau altceva de felul acesta, ei fac o descriere din care să-ți poți forma o imagine mintală. După aceea, ei îți atrag atenția că imaginea aceea nu este de fapt ceea ce cred oamenii de știință. Ceea ce cred oamenii de știință este o formulă matematică. Imaginile sînt menite doar să te ajute să înțelegi formula. Ele nu sînt realmente adevărate așa cum este formula; ele nu îți prezintă realitatea, ci doar ceva ce se aseamănă mai mult sau mai puțin cu ea. Imaginile sînt menite doar să ajute, și dacă nu te ajută, poți să le abandonezi. Lucrul în sine nu poate fi zugrăvit; el poate fi exprimat doar într-o formulă matematică. Noi ne aflăm în

aceeași situație aici. Noi credem că moartea lui Cristos este punctul acela din istorie în care ceva absolut de neînchipuit pătrunde din afară în lumea noastră. Dacă noi nu putem descrie nici măcar atomii din care este construită lumea noastră, bineînțeles că nu vom putea descrie nici lucrul acesta. De fapt, dacă am descoperi că îl putem înțelege pe deplin, însuși faptul acesta ar arăta că nu este ce se pretinde a fi — neconceputul, necreatul, lucrul de dincolo de natură, lucrul care vine în natură ca și fulgerul. Ați putea întreba la ce ne folosește dacă nu-l înțelegem. Se poate răspunde ușor la această întrebare. Un om poate să mănânce fără să înțeleagă exact modul în care corpul lui este hrănit de mâncare. Un om poate să accepte ce a făcut Cristos chiar dacă nu înțelege cum operează lucrul acesta: de fapt, este cert că el nu poate afla cum operează decât după ce L-a acceptat.

Ni se spune că Cristos a fost omorât în locul nostru, că moartea Lui a spălat păcatele noastre și că prin moartea Lui El a înfrînt însăși moartea. Aceasta este formula. Acesta este creștinismul. Acesta este lucrul care trebuie crezut. Teoriile pe care le elaborăm noi cu privire la modul în care moartea lui Cristos a făcut toate aceste lucruri sînt, după părerea mea, secundare: simple planuri sau diagrame pe care le putem abandona dacă nu ne ajută și care, chiar dacă ne ajută, nu trebuie să fie confundate cu lucrul real pe care-l descriu. Totuși, unele dintre aceste teorii merită să fie analizate.

O teorie despre care au auzit cei mai mulți oameni este cea pe care am menționat-o anterior — teoria cu privire la faptul că noi am fost iertați deoarece Cristos S-a oferit de bunăvoie să fie pedepsit în locul nostru. În aparență, aceasta este o teorie foarte stupidă. Dacă Dumnezeu era pregătit să ne ierte, de ce nu a făcut acest lucru fără nici o altă intervenție? Ce rost ar putea avea să pedepsească în locul nostru o persoană nevinovată? Nu are nici un sens, dacă ne gândim la pedeapsă în contextul sistemului nostru juridic. Pe de altă parte, dacă te gîndești la o datorie, are sens ca o persoană înstărită să plătească datoriile unei persoane care nu are cu ce plăti. Dacă iei expresia „a suferi pedeapsa” nu în sensul de a fi pedepsit, ci în sensul mai general de „a suporta cheltuielile” sau „a plăti datoriile”, atunci, desigur, este un lucru obișnuit ca, atunci cînd o persoană cade într-o groapă, efortul de a-l scoate afară să fie lăsat de obicei în seama unui prieten bun.

Care este „groapa” în care a căzut omul? El a încercat să trăiască independent, să se comporte ca și cum și-ar fi singur stăpîn. Cu alte cuvinte, omul căzut nu este doar o creatură imperfectă care are nevoie de îmbunătățiri: el este un rebel care trebuie să depună armele. Depunerea armelor, capitularea, exprimarea regretului, înțelegerea faptului că ai fost pe un drum greșit și faptul de a fi gata să începi viața din nou de la început — aceasta este singura cale de ieșire din „groapă”. Procesul acesta de capitulare — această deplasare cu toată viteza înapoi — este ceea ce creștinii numesc pocăință. Pocăința nu este nicidecum un lucru amuzant. Este ceva mult mai greu decât să-ți ceri iertare sau să te umilești. Înseamnă să te dezveți de toată înfumurarea și încăpățînarea eului cu care noi oamenii am fost învățați de mii de ani. Înseamnă să dai morții o parte din tine, să treci printr-un fel de moarte. De fapt, este nevoie ca omul să fie bun pentru ca să se poată pocăi. Aici vine ciudățenia. Numai un om rău are nevoie să se pocăiască; numai un om bun se poate pocăi în mod desăvîrșit. Cu cît ești mai rău, cu atît ai mai mare nevoie să te pocăiești și cu atît mai puțin o poți face. Singura persoană care ar fi putut-o face în mod perfect ar fi o persoană perfectă — iar aceasta nu ar avea nevoie de pocăință.

Nu uita că această pocăință, această supunere voluntară la umilire și la un fel de moarte, nu este ceva ce Dumnezeu îți cere să faci înainte ca El să te reprimească, ceva de care te-ar putea scuti dacă ar vrea: aceasta este doar o descriere a ce înseamnă să te întorci la El. Dacă îi ceri lui Dumnezeu să te aducă înapoi fără pocăință, îi ceri de fapt să te lase să te întorci fără să mergi înapoi la El. Așa ceva nu se poate întîmpla. Foarte bine, deci, trebuie să trecem prin pocăință. Dar aceeași răutate care ne face să avem nevoie de pocăință, ne face să nu fim în stare să ne pocăim. O putem face dacă ne ajută Dumnezeu? Da, dar la ce ne referim cînd spunem că ne ajută Dumnezeu? Ne referim la faptul că, într-un fel, Dumnezeu pune în noi o fărîmă din Sine. El ne dă puțin din puterea Lui de a gîndi, și așa ajungem să gîndim; El

pune în noi puțin din dragostea Sa, și așa ajungem să ne iubim unii pe alții. Când îl înveți pe un copil să scrie, îi ții mâna când formează literele: adică, el formează literele pentru că tu le formezi. Noi iubim și gândim pentru că Dumnezeu iubește și gândește și ne ține de mână când facem aceasta. Dacă noi nu am fi căzut în păcat, nu ar fi nici o problemă. Dar, din nefericire, noi avem acum nevoie ca Dumnezeu să ne ajute să facem ceva ce Dumnezeu, în natura Lui, nu face niciodată — noi trebuie să capitulăm, să suferim, să ne supunem, să murim. Nu există nimic în natura lui Dumnezeu care să aibă legătură cu acest proces. Așa se face că drumul pe care avem nevoie acum de călăuzirea lui Dumnezeu mai mult decât de orice este un drum pe care Dumnezeu, în natura Sa, nu a mers niciodată. Dumnezeu poate împărtăși cu noi numai ceea ce are: El nu are lucrul acesta, prin natura Sa.

Dar să presupunem că Dumnezeu a devenit om — să presupunem că natura noastră umană care poate suferi și muri a fost amalgamată cu natura lui Dumnezeu într-o persoană — atunci persoana aceea ne-ar putea ajuta. El și-ar putea supune voința, ar putea suferi și ar putea muri, deoarece El ar fi om; și El ar putea face toate acestea în mod desăvârșit, pentru că El ar fi Dumnezeu. Tu și eu putem trece prin acest proces numai dacă Dumnezeu face lucrarea în noi; dar Dumnezeu o poate face numai dacă devine om. Încercările noastre de a muri vor reuși numai dacă noi, oamenii, ne facem părtași morții lui Dumnezeu, la fel cum gândirea noastră poate reuși numai pentru că este un strop din oceanul inteligenței Lui: Dar noi nu ne putem face părtași morții lui Dumnezeu decât dacă Dumnezeu moare; și El nu poate muri decât dacă este om. Acesta este sensul în care El plătește datoria noastră și suferă în locul nostru ceea ce El însuși nu ar fi trebuit să sufere.

I-am auzit pe unii spunând că dacă Isus a fost Dumnezeu și om în același timp, suferințele și moartea Lui își pierd orice valoare în ochii lor, „deoarece trebuie să fi fost foarte ușor pentru El”. Alții, pe bună dreptate, muștră lipsa de recunoștință și de amabilitate din această obiecție; ceea ce mă uimește pe mine este înțelegerea greșită pe care ea o trădează. Într-un sens, desigur, cei care fac obiecția au dreptate. Ei chiar și-au subevaluat argumentul. Supunerea perfectă, suferința perfectă și moartea perfectă nu numai că au fost mai ușoare pentru Isus deoarece El este Dumnezeu, ci ele au fost posibile numai pentru că El este Dumnezeu. Bineînțeles că acesta este un motiv foarte ciudat pentru a nu accepta obiecția lor. Învățătorul poate forma literele conducând mâna copilului, deoarece învățătorul este adult și știe să scrie. Lucrul acesta, desigur, face să fie mai ușor pentru învățător; și tocmai pentru că este mai ușor pentru el, îl poate ajuta pe copil. Dacă copilul ar refuza ajutorul învățătorului pentru că scrisul „este ușor pentru adulți” și ar aștepta să învețe să scrie de la un alt copil, care nu ar ști nici el să scrie (și care nu ar avea un avantaj „nedrept” față de el), nu ar progresa prea repede. Dacă eu sînt pe punctul de a mă îneca într-un râu vijelios, un om care stă cu un picior pe mal poate să îmi întindă mâna și să-mi salveze viața. Oare ar trebui să-i strig (printre gîfiieli): „Nu, nu e drept! Tu ai un avantaj! Tu ții un picior pe mal”? Avantajul acela — pe care poți să-l numești „nedrept”, dacă vrei — este singurul motiv pentru care el mă poate ajuta. Când ai nevoie de ajutor, la ce te vei uita, dacă nu la ceea ce este mai tare decât tine însuși?

Aceasta este concepția mea despre ceea ce creștinii numesc Ispășire. Dar nu uitați că aceasta este doar o altă descriere. Nu confundați descrierea cu lucrul în sine; și dacă descrierea aceasta nu vă este de folos, lăsați-o la o parte.

3. Alternativa șocantă

Prin urmare, creștinii cred că o forță rea s-a instalat în prezent pe sine ca și Prinț al lumii acesteia. Desigur, lucrul acesta dă naștere la probleme. Este această stare de lucruri conformă cu voia lui Dumnezeu sau nu? Dacă este, atunci Dumnezeu este un Dumnezeu ciudat, vei spune; dacă nu este, cum poate să se întîmple ceva contrar voinței unei ființe cu putere absolută?

Orice persoană care are autoritate știe cum un lucru poate să fie conform cu voia sa într-un sens și să nu

se conformeze ei în alt sens. Poate fi foarte firesc ca o mamă să le spună copiilor ei: „Nu am să mai vin în fiecare seară să vă oblig să faceți ordine în camera de studiu. Trebuie să învățați să mențineți ordinea din proprie inițiativă”. După aceea, într-o seară merge în cameră și găsește ursulețul, călimara de cerneală și cartea de franceză aruncate în cămin. Starea aceasta de lucruri este împotriva voinței ei. Ea ar prefera ca toți copiii să fie ordonați. Pe de altă parte, tocmai voința ei este cea care le-a dat copiilor libertatea să fie dezordonați. Aceeași stare de lucruri ia naștere în orice regiment, organizație sau școală. Faci ca un lucru să fie voluntar, și după aceea vezi că jumătate dintre oameni nu-l fac. Nu este ceea ce ai vrut tu, dar voința ta l-a făcut posibil.

Probabil că la fel stau lucrurile și în univers. Dumnezeu a creat lucruri care au avut voință liberă. Aceasta înseamnă creaturi care pot alege binele sau răul. Unii oameni cred că ei își pot imagina o creatură care să fie liberă, dar care să nu aibă posibilitatea să facă răul; eu nu-mi pot imagina așa ceva. Dacă un lucru este liber să fie bun, atunci este liber și să fie rău. Voința liberă este cea care a făcut posibil răul. Dacă este așa, de ce le-a dat Dumnezeu voință liberă acestor creaturi? Deoarece voința liberă, deși face posibil răul, este de asemenea singurul lucru care face posibilă o dragoste, o bunătate sau o bucurie pe care merită să le ai. O lume de roboți — de creaturi care funcționează ca niște mașini — nu merită să fie creată. Fericirea pe care Dumnezeu a conceput-o pentru creaturile Sale superioare este fericirea de a fi unite cu El și unele cu altele de bunăvoie și libere într-un extaz al dragostei și desfătării în comparație cu care cea mai fermecătoare iubire dintre un bărbat și o femeie de pe pământ este doar o vorbă goală. Pentru aceasta creaturile trebuie să fie libere.

Desigur, Dumnezeu a știut ce s-ar putea întâmpla dacă ele și-ar folosi în mod greșit libertatea: se pare că El a considerat că merită să-și ia acest risc. Poate că noi ne simțim înclinați să nu fim de acord cu El. Dar există o dificultate în a nu fi de acord cu Dumnezeu. El este sursa din care vine toată puterea noastră de gândire: nu se poate ca tu să ai dreptate și El să greșească, după cum nu se poate ca un râu să se înalțe mai sus decât izvorul său. Când Îl contrazici pe Dumnezeu, tu contrazici însăși forța care te face în stare să contrazici: este ca și cum ți-ai tăia singur creanga de sub picioare. Dacă Dumnezeu consideră că această stare de război din univers este un preț care merită să fie plătit pentru voința liberă — că merită să creeze o lume vie în care creaturile pot face bine sau rău și în care se poate petrece ceva cu adevărat important, în loc să creeze o lume care se mișcă numai atunci când trage El sforile — putem crede și noi că este un preț care merită să fie plătit.

Când vom înțelege cum stau lucrurile cu voința liberă, ne vom da seama cât de absurd este să punem întrebarea pe care mi-a pus-o cineva odată: „De ce a făcut Dumnezeu o făptură dintr-un material atât de prost încât s-a stricat?” Cu cât este mai bun materialul din care este făcută o făptură — cu cât este făptura mai inteligentă, mai puternică și mai liberă — cu atât va fi mai bună dacă alege binele, și tot cu atât va fi mai rea dacă alege răul. O vacă nu poate fi foarte bună sau foarte rea; un câine poate fi mai bun sau mai rău; un copil poate fi mai bun, dar și mai rău; un om obișnuit poate fi bun sau rău într-o măsură și mai mare; un geniu, și mai mult; un spirit supraomenesc poate fi cel mai bun — sau cel mai rău — dintre toți.

Când a ajuns Forța Întunecată să fie rea? Nu încapе îndoială că aici avem o întrebare la care ființele umane nu pot da un răspuns sigur. Totuși, putem face o presupunere logică (și tradițională), bazată pe experiența noastră în ceea ce privește răul. În momentul în care ai o personalitate, există posibilitatea să te pui pe tine însuși mai presus de orice — să dorești să fii centrul — să dorești, de fapt, să fii Dumnezeu. Acesta a fost păcatul lui Satan și acest păcat i-a învățat el pe oameni să-l comită. Unii cred că păcatul care a dus la căderea omului a avut legătură cu sexul, dar părerea aceasta este greșită.

(Istorisirea din cartea Genesa sugerează dimpotrivă că o oarecare corupere a naturii noastre sexuale a urmat după cădere și a fost rezultatul ei, nicidecum cauza ei.) Ideea pe care Satan a strecurat-o în

minții strămoșilor noștri a fost că ei ar putea fi „ca Dumnezeu” — că ar putea exista în mod independent, ca și cum s-ar fi creat ei înșiși — că ar putea fi stăpâni pe soarta lor — că ar putea inventa un gen de fericire pentru ei înșiși în afara lui Dumnezeu și despărțiți de El. Din încercarea aceea fără sorți de izbândă a provenit tot ceea ce noi numim istorie umană — bani, sărăcie, ambiție, război, prostituție, clase sociale, imperii, sclavie — povestea lungă și înfiorătoare a încercării omului de a găsi altceva decât pe Dumnezeu care să-l facă fericit.

Motivul pentru care această încercare nu poate reuși este următorul: Dumnezeu ne-a creat; El ne-a inventat așa cum un om inventează o mașină. Mașina este făcută să funcționeze cu benzină, și nu va funcționa în mod adecvat cu nimic altceva. Dumnezeu a proiectat mașinăria umană în așa fel încât să funcționeze cu Dumnezeu. El însuși este combustibilul pe care spiritele noastre au fost menite să-l consume, sau hrana cu care spiritele noastre au fost menite să se hrănească. Nu există nici un alt combustibil. Tocmai de aceea nu are nici un sens să-I cerem lui Dumnezeu să ne facă fericiți pe calea noastră proprie, fără să ne batem capul cu religia. Dumnezeu nu ne poate da fericire și pace fără să ni Se dea pe Sine, deoarece așa ceva nu se poate. Nu există fericire și pace fără El.

Acesta este secretul istoriei. Se consumă energii fantastice — sînt clădite civilizații — sînt concepute instituții excelente; dar de fiecare dată se strică ceva. O deficiență fatală face întotdeauna ca oameni egoiști și cruzi să ajungă la vîrf și totul alunecă iarăși în mizerie și ruină. De fapt, mașina se defectează. Pare să pornească bine și merge cîtiva metri, dar după aceea se defectează. Oamenii încearcă să o facă să funcționeze cu un combustibil nepotrivit. Iată ce ne-a făcut Satan nouă oamenilor.

Ce a făcut Dumnezeu? Mai întîi de toate El ne-a lăsat conștiința, sentimentul binelui și răului: în tot cursul istoriei au fost oameni care au încercat (unii au încercat din răsuputeri) să asculte de ea. Nici unul dintre ei nu a reușit în totul. În al doilea rînd, El le-a trimis oamenilor ceea ce eu numesc visuri bune: eu înțeleg prin aceasta acele povestiri ciudate risipite în toate religiile păgîne cu privire la un Dumnezeu care moare și care învie din nou și care, prin moartea sa, într-un fel oarecare a dat o viață nouă oamenilor. În al treilea rînd, El a ales un anumit popor și a petrecut cîteva sute de ani ca să întipărească în gîndirea lor ce fel de Dumnezeu este El — că există un singur Dumnezeu și că pe El îl interesează conduita corectă a poporului. Poporul acesta a fost poporul evreu, și Vechiul Testament ne dă o relatare a procesului de modelare a lor.

Acum urmează adevăratul șoc. În mijlocul acestor evrei apare dintr-o dată un om care vorbește de parcă El ar fi Dumnezeu. El are pretenția că poate ierta păcatele. El spune că a existat dintotdeauna. El spune că va veni să judece lumea la sfîrșitul vremii. Trebuie să clarificăm cîteva lucruri. Între panteiști, cum sînt indienii, oricine poate spune că face parte din Dumnezeu sau că este una cu Dumnezeu: nu ar fi nimic neobișnuit în afirmația aceasta. Dar omul acesta, întrucît era evreu, nu putea să vorbească despre un asemenea Dumnezeu [panteist]. Dumnezeu, în limbajul evreilor, însemna o Ființă în afara lumii pe care El a creat-o și care este infinit de deosebit de orice altceva. Cînd ai înțeles lucrul acesta, îți dai seama că ceea ce a spus omul acesta a fost pur și simplu cel mai șocant lucru care a fost rostit vreodată de buzele omenești.

O parte a acestei afirmații tinde să se strecoare neobservată deoarece am auzit-o atît de des încît nu mai înțelegem ce înseamnă. Mă refer la afirmația că El iartă păcatele: orice păcate. Afară de cazul că vorbitorul este Dumnezeu, lucrul acesta este atît de fără noimă încît este hilar. Noi putem înțelege modul în care un om iartă jignirile care i-au fost aduse lui. Mă calci pe bătătură, și eu te iert; îmi furi banii, și eu te iert. Dar ce am putea crede despre un om care, fără să fie el însuși jefuit sau călcat pe bătătură, spune că te-a iertat pentru că i-ai călcat pe alții pe bătătură sau pentru că le-ai furat banii? Demență prostească este cea mai blîndă descriere pe care am putea-o da unei asemenea purtări. Totuși, tocmai acesta este lucrul pe care l-a făcut Isus. El le-a spus oamenilor că păcatele lor sînt iertate și nu

S-a consultat, niciodată cu ceilalți oameni pe care, fără îndoială, păcatele lor i-au afectat. El nu a ezitat să se poarte de parcă ar fi fost partea cea mai preocupată, persoana care a fost ofensată în toate ofensele. Lucrul acesta are sens numai dacă El a fost cu adevărat Dumnezeu ale cărui legi au fost călcâie și a cărui dragoste a fost rănită în orice păcat. În gura oricărui vorbitor care nu este Dumnezeu, aceste cuvinte ar fi implicat ceea ce eu socotesc doar o prostie și o îngîmfare neegalată de nici un alt personaj din istorie.

Totuși (și acest lucru este ciudat și semnificativ), nici măcar dușmanii Lui, când citesc Evangheliile, nu au impresia de prostie sau de îngîmfare. Cu atât mai puțin au asemenea impresii cititorii lipsiți de prejudecăți. Cristos a spus că El este „blînd și smerit”, și noi îl credem, fără să observăm că, dacă El nu ar fi decît un simplu om, blîndețea și umilința ar fi ultimele caracteristici pe care le-am putea atribui unora dintre afirmațiile Lui.

Încerc aici să împiedic pe oricine să spună lucrul acela cu totul absurd pe care oamenii îl spun deseori despre El: „Sînt gata să accept că Isus a fost un mare învățător moral, dar nu accept afirmația Lui că este Dumnezeu”. Acesta este un lucru pe care nu ar trebui să-l spunem. Un om care nu a fost decît om și care a spus lucrurile pe care le-a spus Isus nu ar fi un mare învățător moral. Ar fi sau un nebun — la același nivel cu un om care spune despre sine că este un ou fierț — sau ar fi însuși Diavolul iadului. Trebuie să alegi. Fie că acest om a fost, și este, Fiul lui Dumnezeu, fie că a fost un nebun sau ceva și mai rău. Îl poți închide ca nebun, îl poți scuipa și îl poți omorî ca demon; sau poți să cazi la picioarele Lui și să-L numești Domn și Dumnezeu. Dar să nu spunem cu un aer de superioritate absurditatea aceasta că El a fost un mare învățător uman. El nu ne-a lăsat deschisă această posibilitate. Și nici nu a intenționat să ne-o lase.

2. Invazia

Așadar, ateismul este prea simplu. Vă voi mai spune încă o concepție care este prea simplă. Este concepția pe care eu o numesc „creștinism diluat”, concepția care afirmă pur și simplu că există un Dumnezeu în cer și că totul este în ordine — lăsînd afară toate doctrinele dificile și înfricoșătoare despre păcat, despre iad, despre diavol și despre mîntuire. Amîndouă acestea sînt filozofii copilărești.

Nu folosește la nimic să vrei o religie simplă. La urma urmei, lucrurile reale nu sînt simple. Ele par simple, dar nu sînt. Masa la care stau pare simplă: dar cere-i unui savant să-ți spună din ce este făcută ea de fapt — să-ți spună totul despre atomi și despre modul în care undele luminoase sînt reflectate de ei și ajung la ochii mei, despre ce se întîmplă în nervul optic și în creier — și, desigur, vei descoperi că ceea ce numim noi „a vedea o masă” te duce într-o lume de mistere și de complicații, căroră cu greu le poți da de capăt. Când un copil rostește o rugăciune copilărească, pare simplu. Și dacă te mulțumești să te oprești aici, e bine. Dar dacă nu ești mulțumit — și de obicei lumea modernă nu este mulțumită — dacă vrei să continui și să afli ce se întîmplă cu adevărat — atunci trebuie să fii pregătit pentru ceva dificil. Dacă cerem ceva mai mult decît simplitate, este absurd să ne plîngem că lucrul acela nu este simplu.

Foarte adesea însă această procedură stupidă este adoptată de oameni care nu sînt stupizi, dar care, în mod conștient sau inconștient, vor să distrugă creștinismul. Asemenea oameni elaborează o versiune de creștinism potrivită pentru un copil de șase ani și fac din ea obiectul atacului lor. Când încerci să le explici doctrina creștină așa cum este ea susținută de un adult educat, ei se plîng că le încurci gîndurile, că totul este prea complicat și că dacă ar exista cu adevărat un Dumnezeu, este sigur că El ar fi făcut religia „simplă”, deoarece simplitatea este frumoasă etc. Trebuie să fii cu ochii în patru cu asemenea oameni, deoarece ei își schimbă poziția în fiecare clipă și nu fac decît să-ți irosească timpul. Observați, de asemenea, ideea lor că Dumnezeu ar fi trebuit „să facă religia simplă”: ca și cum „religia” ar fi ceva inventat de Dumnezeu, și nu o expunere a anumitor realități nealterabile cu privire la natura Lui.

În afară de faptul că este complicată, potrivit cu experiența mea, realitatea este neobișnuit de ciudată. Nu este simplă, nu este evidentă, nu este ceea ce te aștepti. De exemplu, când ai înțeles că pământul și celelalte planete se învârt în jurul soarelui, te-ai aștepta ca toate celelalte planete să fie făcute așa încât să se potrivească — să zicem, toate la distanțe egale una de alta, sau la distanțe care să crească succesiv, sau toate planetele să fie de aceeași mărime, sau să fie mai mici sau mai mari pe măsură ce te îndepărtezi de soare. În realitate însă observi că nu este nici o regularitate și nici o logică (pe care să o putem percepe) cu privire la mărimile lor sau la distanțele dintre ele; unele au un satelit natural, una are patru, una are doi, unele nu au nici unul și una are un inel.

Realitatea, de fapt, este de obicei ceva ce nu ai fi putut născoci. Acesta este unul dintre motivele pentru care eu cred în creștinism. Este o religie pe care nu ai fi putut-o născoci. Dacă el ne-ar fi oferit genul de univers la care ne-am așteptat dintotdeauna, ar trebui să am sentimentul că am născocit-o noi. În realitate însă nu este genul de lucru pe care cineva să-l poată născoci. Are tocmai acea întorsătură ciudată pe care o au lucrurile reale. De aceea, să dăm la o parte toate aceste filozofii copilărești — aceste răspunsuri suprasimplificate. Problema nu este simplă și nici răspunsul nu va fi simplu.

Care este problema? Un univers care conține multe lucruri care sînt evident rele și aparent fără sens, dar care conține și creaturi cum sîntem noi, creaturi care știu ce este rău și ce nu are sens. Există numai două concepții care iau în considerare toate faptele reale. Una este concepția creștină că aceasta este o lume bună care s-a stricat, dar mai reține în memorie ce ar fi trebuit să fie. Cealaltă concepție este numită dualism. Dualismul este credința că îndărătul oricărui lucru există două forțe egale și independente, una dintre ele bună și cealaltă rea, și că universul acesta este câmpul de bătaie în care ele duc această luptă nesfîrșită. Personal eu cred că, după creștinism, dualismul este cel mai omenesc și mai inteligent crez în circulație. El are însă o deficiență.

Cele două forțe sau spirite sau zei — forța bună și cea rea — se presupune că sînt independente. Amîndouă există din eternitate. Nici una dintre ele nu a creat-o pe cealaltă, nici una dintre ele nu are un drept mai mare decît cealaltă să se numească pe sine Dumnezeu. Se presupune că fiecare se consideră pe sine bună și crede că cealaltă forță este rea. Uneia dintre ele îi place ura și cruzimea, celeilalte îi place dragostea și mila, și fiecare își apără concepția sa. La ce ne referim noi când spunem că una dintre ele este Forța Bună și cealaltă este Forța Rea? Fie că noi spunem doar că se întîmplă să o preferăm pe una dintre ele — așa cum preferi berea față de vin — fie că afirmăm că, indiferent ce cred cele două forțe despre ele însele și indiferent ce se întîmplă să ne placă nouă oamenilor la un moment dat, una dintre aceste Forțe greșește de fapt cînd se consideră pe sine bună. Acum, dacă noi spunem doar că se întîmplă să o preferăm pe prima, trebuie să încetăm să mai vorbim despre bine și rău, pentru că binele este ceea ce ar trebui să preferi, indiferent dacă îți convine sau nu la un moment dat. Dacă „a fi bun” ar însemna doar a fi de partea care se întîmplă să-ți convină, fără vreun motiv real, binele nu ar merita să fie numit bine. De aceea, trebuie să spunem că una dintre cele două forțe este de fapt rea și că cealaltă este de fapt bună.

Dar în momentul în care spui aceasta, tu pui în univers un al treilea lucru în afară de cele două Forțe: o lege sau un standard sau o regulă cu privire la bine, la care una dintre forțe se conformează, în timp ce cealaltă nu se conformează. Dar întrucît cele două forțe sînt judecate prin prisma acestui standard, acest standard, sau Ființa care l-a creat, este mai vechi decît cele două și le este superioară, și această Ființă va fi adevăratul Dumnezeu. De fapt, ceea ce am spus cînd am afirmat că una dintre ele este bună, iar cealaltă rea, înseamnă că una dintre ele este într-o relație corectă cu Dumnezeul real și suprem, iar cealaltă este într-o relație greșită cu El.

Aceași idee poate fi exprimată într-un mod diferit. Dacă dualismul este corect, atunci Forța rea trebuie să fie o ființă căreia îi place răul de dragul răului. Dar în realitate noi nu am întîlnit pe nimeni căruia să-

î placă răul pur și simplu pentru că este rău. Lucrul care se apropie cel mai mult de aceasta este cruzimea. Dar în viața de toate zilele oamenii sînt cruzi pentru unul din două motive — fie pentru că sînt sadici, adică, pentru că au o perversiune sexuală care face din cruzime un prilej de plăcere senzuală pentru ei, fie pentru că pot obține ceva prin cruzime — bani, putere sau siguranță. Dar plăcerea, banii, puterea și siguranța sînt toate lucruri bune în ele însele. Răul constă în a le urmări prinți-o metodă greșită, într-un mod greșit sau prea mult. Bineînțeles, nu vreau să spun că oamenii care fac asemenea lucruri nu sînt deznădăjduit de răi. Vreau să spun că răutatea, cînd o analizezi, se dovedește a fi urmărirea unui bine pe o cale greșită. Poți fi bun doar de dragul bunătații; nu poți fi rău doar de dragul răutății. Poți face un bine atunci cînd nu te simți înclinat să faci bine și cînd nu îți face nici o plăcere, dar faci binele pur și simplu pentru că binele este drept să-l faci; dar nimeni nu a făcut vreodată un fapt crud pur și simplu pentru că cruzimea este rea — a făcut ceva crud numai pentru că cruzimea i-a dat plăcere sau i-a adus un folos oarecare.

Cu alte cuvinte, răul nu poate reuși nici măcar să fie rău în același fel în care binele este bun. Binele este, așa-zicînd, el însuși; răul este un bine pervertit. Și mai întîi trebuie să existe ceva bun, înainte ca să poată fi pervertit. Am spus că sadismul este o perversiune sexuală; dar înainte de a vorbi despre perversiune, trebuie să ai ideea sexualității normale; și îți poți da seama care este perversiunea, deoarece poți explica perversiunea pe baza a ce este normal, dar nu poți explica normalul pe baza perversiunii. Decurge de aici că Forța Rea, care se presupune că este pe picior de egalitate cu Forța Bună, și care iubește răul la fel cum Forța Bună iubește binele, este doar o nălucă. Pentru ca să fie rea, această forță trebuie să fi avut lucruri bune pe care să vrea să le urmărească într-un mod greșit; trebuie să fi avut impulsuri bune la început, impulsuri pe care să le poată perverti. Dar dacă această forță este rea, ea nu-și poate genera sieși nici lucruri bune pe care să le dorească și nici impulsuri bune pe care să le pervertească. Trebuie să primească amîndouă acestea de la Forța Bună. Dacă așa stau lucrurile, Forța Rea nu este independentă. Ea face parte din lumea Forței Bune: fie că a fost creată de Forța Bună, fie că amîndouă au fost create de o forță superioară lor.

Putem explica lucrul acesta mai simplu. Pentru a fi rea, Forța Rea trebuie să existe și să aibă inteligență și voință. Dar existența, inteligența și voința sînt bune în sine. Prin urmare, Forța Rea trebuie să le obțină de la Forța Bună: chiar și pentru a fi rea, ea trebuie să împrumute sau să fure ceva de la oponenta ei. Începeți acum să înțelegeți de ce creștinismul a spus întotdeauna că diavolul este un înger căzut? Aceasta nu este doar o poveste pentru copii. Este recunoașterea reală a faptului că răul este un parazit, nu un lucru original. Energiile care îi permit răului să existe sînt energii care i-au fost date de Forța Bună. Toate lucrurile care îi permit unui om rău să fie într-adevăr rău sînt lucruri bune în sine — hotărîrea, dibăcia, înfățișarea plăcută, existența în sine. Acesta este motivul pentru care dualismul, într-un sens strict, nu este o idee valabilă.

Eu recunosc de bunăvoie că adevărul creștinism (spre deosebire de „creștinismul diluat”) se apropie de dualism mai mult decît cred oamenii. Unul dintre lucrurile care m-au surprins cînd am citit pentru prima dată cu atenție Noul Testament a fost că acesta vorbește atît de mult despre Forța întunecată din univers — un spirit rău puternic, despre care se crede că este Forța care cauzează moartea, boala și păcatul. Diferența este că creștinismul crede că această Forță întunecată a fost creată de Dumnezeu și că a fost bună atunci cînd a fost creată, dar s-a pervertit. Creștinismul este de acord cu dualismul în privința faptului că în univers are loc un război, dar nu consideră că acesta este un război între forțe independente. Creștinismul consideră că acesta este un război civil, o rebeliune, și că noi trăim într-o parte a universului care este ocupată de rebel.

Teritoriu ocupat de dușman — iată ce este lumea aceasta. Creștinismul este istorisirea modului în care a coborît aici regele de drept — am putea spune că a coborît deghizat — și acum El ne cheamă pe toți să luăm parte la o mare campanie de sabotaj. Cînd te duci la biserică, tu dai de fapt ascultare unor mesaje

secrete de la prietenii noștri: acesta este motivul pentru care dușmanul este atît de dornic să ne oprească să mergem. El ne oprește folosindu-se de prejudecățile noastre, de lenea noastră și de snobismul nostru intelectual. Știu că cineva mă poate întreba: „Ai intenția, în vremea aceasta, să-l reintroduci pe vechiul nostru prieten, diavolul — cu copite și cu coarne cu tot?” Ei bine, nu știu ce legătură are „vremea aceasta” cu problema. Și nici copitele și coarnele. Dar în celelalte privințe răspunsul meu este: „Da, intenționez să o fac”. Eu nu am pretenția că aș cunoaște ceva despre înfățișarea lui personală. Dacă cineva vrea cu adevărat să-l cunoască mai bine, eu i-aș spune acelei persoane: „Nu-ți face probleme. Dacă vrei cu adevărat să-l cunoști, îl vei cunoaște. Dacă îți va face plăcere cînd îl vei cunoaște, aceasta este cu totul altă problemă”.

1. Concepții rivale despre Dumnezeu

Mi s-a cerut să vă spun ce cred creștinii și am să încep prin a vă spune un lucru pe care creștinii nu trebuie să-l creadă. Dacă ești creștin, nu trebuie să crezi că toate celelalte religii sînt pur și simplu greșite în totalitate. Dacă ești ateu, trebuie să crezi că ideea centrală din toate religiile lumii este pur și simplu o imensă greșeală. Dacă ești creștin, ai libertatea să crezi că toate aceste religii, chiar și cele mai bizare, conțin cel puțin un sîmbure de adevăr. Cînd eu am fost ateu, a trebuit să încerc să mă conving pe mine însumi că majoritatea oamenilor au greșit întotdeauna cu privire la problema cea mai importantă pentru ei; cînd am devenit creștin, am putut adopta o concepție mai liberală. Desigur, a fi creștin înseamnă să crezi că acolo unde creștinii se deosebesc de celelalte religii, creștinismul are dreptate și ceilalți greșesc. La fel ca și în aritmetică — nu există decît un singur răspuns corect la o adunare, și toate celelalte răspunsuri sînt greșite, dar unele dintre răspunsurile greșite sînt mai aproape de adevăr decît altele.

Prima mare împărțire a omenirii este într-o „majoritate”, cei care cred într-un Dumnezeu oarecare sau în zei, și o „minoritate”, cei care nu cred. În privința aceasta, creștinismul face parte din rîndurile majorității — situîndu-se pe aceeași linie cu grecii și romanii antici, cu sălbaticii moderni, cu stoicii, platonicii, hindușii, mahomedanii etc, și se opune materialismului vest-european modern.

Trec acum la următoarea mare împărțire. Oamenii care cred în Dumnezeu pot fi împărțiți potrivit cu felul de Dumnezeu în care cred. Există două idei diferite cu privire la acest subiect. Una dintre ele este ideea că El este mai presus de bine și rău. Noi, oamenii, spunem că un lucru este bun și altul este rău. Dar după părerea unora, acesta este doar un punct de vedere uman. Oamenii aceștia spun că pe măsură ce devii mai înțelept, ești mai puțin înclinat să spui că ceva este bun sau rău și vei înțelege cu atît mai limpede că orice lucru este bun într-o privință și rău în alta și că nimic nu ar fi putut fi altfel. În consecință, oamenii aceștia cred că mult înainte de a ajunge la punctul de vedere divin, această distincție trebuie să dispară cu totul. Cancerul îl categorisim drept rău, spun ei, deoarece îl ucide pe om; dar ai putea să spui și că un chirurg de succes este rău, deoarece el ucide cancerul, totul depinde de punctul de vedere din care privești lucrurile.

Cealaltă idee, opusă primeia, este că Dumnezeu este cu desăvîrșire „bun” sau „drept”, un Dumnezeu care se situează pe o anumită poziție, care iubește dragostea și urăște ura, care vrea ca noi să ne comportăm într-un anumit fel și nu în altul. Prima dintre aceste concepții — care-L consideră pe Dumnezeu mai presus de bine și rău — este numită panteism. A fost o idee susținută de marele filozof german Hegel și, din cîte înțeleg eu, a fost susținută și de hinduși. Cealaltă concepție este susținută de evrei, mahomedani și creștini.

Alături de această diferență majoră între panteism și ideea creștină despre Dumnezeu, mai este de obicei încă una. Panteiștii cred de obicei că, într-un fel, Dumnezeu însuflețește universul la fel cum tu însuflețești propriul tău trup, că universul aproape că este Dumnezeu, așa încît dacă nu ar exista

universul, nu ar exista nici Dumnezeu și că tot ce există în univers este o parte din Dumnezeu. Ideea creștină este complet diferită. Creștinii cred că Dumnezeu a inventat și a creat universul, la fel cum un om creează un tablou sau cum compune o melodie. Pictorul nu este o pictură și el nu moare atunci când pictura lui este distrusă. Ați putea spune: „El a pus o mare parte din sine în acel tablou”, dar aceasta nu înseamnă decât că toată frumusețea și atractivitatea tabloului s-a născut în capul pictorului. Arta lui nu este în tablou în același fel în care este în gândirea sau în mâinile lui. Aș vrea să înțelegeți cum această diferență între panteiști și creștini este legată de cealaltă. Dacă nu iei în serios distincția dintre bine și rău, atunci este ușor să spui că tot ce se află în lumea aceasta este o parte din Dumnezeu. Bineînțeles însă că dacă socotești că unele lucruri sînt cu adevărat rele și că Dumnezeu este cu adevărat bun, nu poți face afirmații de felul celor de mai sus. Trebuie să crezi că Dumnezeu este separat de lume și că anumite lucruri pe care le vedem în lume sînt contrare voinței Lui.

Cînd este confruntat cu cancerul sau cu o mocirlă, panteistul poate spune: „Dacă ai putea vedea lucrul acesta din perspectiva divină, ți-ai da seama că și lucrul acesta este Dumnezeu”. Creștinul răspunde: „Nu spune asemenea absurdități”. Creștinismul este o religie luptătoare. Creștinismul crede că Dumnezeu a făcut lumea — că spațiul și timpul, căldura și frigul, toate culorile și gusturile, toate animalele și plantele, sînt lucruri pe care Dumnezeu „le-a născocit în gândirea Sa”, așa cum un om născoceste o poveste. Dar creștinismul crede de asemenea că o mulțime de lucruri s-au stricat în lumea pe care a făcut-o Dumnezeu și crede că Dumnezeu insistă, și insistă cu multă energie, ca noi să îndreptăm acele lucruri.

Desigur, aceasta ridică o întrebare foarte dificilă. Dacă lumea a fost făcută de un Dumnezeu bun, de ce s-a stricat lumea atît de mult? Multă vreme eu am refuzat să ascult răspunsurile creștinilor la această întrebare, deoarece am avut sentimentul că „orice ați spune și oricît de ingenioase ar fi răspunsurile voastre, oare nu este mult mai simplu și mai ușor să spui că lumea nu a fost creată de o forță inteligentă? Oare nu sînt toate argumentele voastre o încercare complicată de a evita răspunsul evident?” Dar aceasta mi-a pus o altă problemă dificilă.

Argumentul meu împotriva existenței lui Dumnezeu a fost că universul părea crud și nedrept. Dar de unde am eu ideea aceasta de “drept” și “nedrept”? Un om nu spune că o linie este strîmbă decât dacă are o idee oarecare ce înseamnă o linie dreaptă. Cu ce am comparat eu universul atunci cînd am spus că este nedrept? Dacă toate lucrurile sînt rele și fără sens, de la A la Z, de ce eu, care ar trebui să fac parte din ele, descopăr că am o reacție atît de violentă împotriva lor? Omul se simte ud atunci cînd cade în apă, pentru că omul nu este un animal acvatic: peștele nu s-ar simți ud. Desigur, aș fi putut renunța la ideea mea de dreptate spunînd că nu era decât o idee personală. Dar dacă am făcut așa, întregul meu argument împotriva lui Dumnezeu s-a prăbușit — pentru că argumentul se baza pe afirmația că lumea este cu adevărat nedreaptă, nu doar că lumea se întîmplă să nu fie pe placul capriciilor mele personale. Astfel, în însăși încercarea de a dovedi că Dumnezeu nu există — cu alte cuvinte, în încercarea de a dovedi că întreaga realitate este lipsită de sens — m-am văzut forțat să presupun că o parte a realității — și anume, ideea mea de dreptate — are sens. În consecință, ateismul se dovedește a fi prea simplu. Dacă întregul univers ar fi lipsit de sens, noi n-ar fi trebuit să descoperim niciodată că nu are sens, la fel cum, dacă nu ar exista lumină în univers și, prin urmare, nu ar exista fapte cu ochi, noi nu ne-am da seama niciodată că este întuneric. Întunericul ar fi lipsit de sens.

Cartea I: Binele și răul ca indicii cu privire la semnificația universului

5. Avem motive să fim neliniștiți

Am încheiat ultimul capitol cu ideea că prin Legea Morală cineva sau ceva din afara universului material acționează asupra noastră. M-am așteptat ca atunci cînd am ajuns la punctul acela unii dintre cititori să fi simțit o oarecare iritare. Poate că ați crezut că v-am trișat — că am ambalat cu grijă o

„trăncăneală religioasă” ca să arate ca o filozofie. Poate că ați avut sentimentul că erați gata să mă ascultați câtă vreme ați considerat că aveam de spus ceva nou; dar dacă se dovedește a fi doar religie, ei bine, lumea a încercat soluția aceasta și tu nu mai poți întoarce ceasul înapoi. Dacă cineva simte astfel, aș vrea să-i spun trei lucruri.

Mai întâi, cu privire la întoarcerea ceasului înapoi. Credeți că aș glumi dacă v-aș spune că puteți da ceasul înapoi, și dacă ceasul arată ora greșită adeseori acesta este tocmai lucrul normal pe care trebuie să-l faceți? Aș vrea însă să mă îndepărtez de ideea ceasurilor. Noi toți dorim progresul, dar progres înseamnă să ajungi cât mai aproape de locul unde vrei să fii. Dacă ai făcut o cotitură greșită, a continua să mergi înainte pe același drum nu te duce mai aproape de țintă. Dacă ești pe drumul greșit, progres înseamnă să te întorci și să mergi pînă la drumul bun; în cazul acesta, omul care se întoarce cel mai curînd la drumul bun este omul cel mai progresist.

Noi toți am observat lucrul acesta atunci cînd am făcut socoteli de aritmetică. Când am început greșit o adunare, cu cît îmi dau seama mai repede că am greșit și o iau de la început, cu atît mai repede voi reuși. Nu există nimic progresist în a fi încăpățînat și a refuza să admiți că ai greșit. Eu cred că dacă vă uitați la starea prezentă a lumii, este foarte clar că omenirea a făcut o greșeală enormă. Noi sîntem pe drumul greșit. Și dacă este așa, trebuie să ne întoarcem. A ne întoarce din cale este cel mai rapid mod de a înainta.

În a doilea rînd, gîndurile mele nu s-au transformat încă într-o „trăncăneală religioasă”. Pînă în prezent, nu am ajuns la Dumnezeu vreunei religii, cu atît mai puțin la Dumnezeu unei anumite religii numită creștinism. Pînă acum am arătat doar că în spatele Legii Morale se află Cineva sau Ceva. Nu luăm nimic din Biblie sau din învățăturile bisericilor; noi încercăm să vedem ce putem descoperi prin resursele noastre proprii cu privire la acest Cineva. Și vreau să spun clar că ceea ce descoperim prin resursele noastre este un lucru șocant. Avem două dovezi cu privire la acel Cineva. Prima dovadă este universul pe care El l-a creat. Dacă am folosi numai această dovadă ca ghid, cred că am putea trage concluzia că El a fost un mare artist (pentru că universul este un loc minunat), și în același timp neîndurător și neprietenos față de om (pentru că universul este un loc foarte periculos și înfricoșător). Cealaltă dovadă este Legea Morală pe care a pus-o El în mințile noastre. Aceasta este o dovadă mai bună decît cealaltă, deoarece este o informație din surse interne. Descoperi mai multe despre Dumnezeu din Legea Morală decît din univers în general, la fel cum descoperi mai multe despre un om dacă ascuți conversațiile lui, decît dacă privești o casă pe care a construit-o.

Acum, din această a doua dovadă noi conchidem că Ființa care controlează universul este intens interesată de comportarea corectă — de corectitudine, altruism, curaj, bună credință, cinste și credibilitate. În sensul acesta, ar trebui să fim de acord cu descrierea făcută de creștinism și de alte câteva religii, că Dumnezeu este „bun”. Dar să nu ne grăbim în privința aceasta. Legea Morală nu ne dă nici un temei să credem că Dumnezeu este „bun” în sensul că ar fi indulgent sau maleabil sau înțelegător. Nu există nimic indulgent în Legea Morală. Ea este inflexibilă. Ea îți spune să faci lucrul care este corect și nu pare să-i pese cît de dureros, cît de periculos sau cît de dificil este lucrul acela. Dacă Dumnezeu este ca și Legea Morală, El nu este îngăduitor. Nu are rost, în stadiul acesta să spunem că printr-un Dumnezeu „bun” înțelegem un Dumnezeu care poate ierta. Să nu ne grăbim. Numai o Persoană poate ierta. Nu am ajuns încă să vorbim despre un Dumnezeu personal — L-am văzut doar ca pe o forță, acționînd în spatele Legii Morale, și care se aseamănă cu gîndirea mai mult decît cu orice altceva. Cu toate acestea, se poate ca El să se deosebească foarte mult de o Persoană. Dacă este o gîndire pur impersonală, s-ar putea să nu aibă nici un sens să-i ceri să fie tolerantă cu tine sau să treacă ceva cu vederea, după cum nu are nici un sens să ceri tablei înmulțirii să fie tolerantă atunci cînd ai făcut greșit adunările. Rezultatul inevitabil este un răspuns greșit.

De asemenea, nu are rost să spui că dacă există un Dumnezeu de felul acesta — o bunătate impersonală absolută — atunci nu-ți place de El și nu intenționezi să-ți bați capul cu privire la El. Problema este că o parte din tine este de partea Lui și este de acord cu El în condamnarea lăcomiei umane, a înșelătoriei și a exploatării. Poate vrei ca El să facă o excepție în cazul tău, să te treacă cu vederea numai de data aceasta; dar în adâncul tău știi că dacă Forța care conduce lumea nu detestă în mod real și invariabil acel gen de comportare, ea nu poate fi bună. Pe de altă parte, noi știm că dacă există o bunătate absolută, aceasta trebuie să deteste majoritatea lucrurilor pe care le facem noi. Aceasta este dilema teribilă în care ne aflăm. Dacă universul nu este guvernat de o bunătate absolută, atunci toate eforturile noastre sînt zadarnice cînd le privim în perspectivă. Dar dacă universul este guvernat de o bunătate absolută, atunci noi înșine ne facem în fiecare zi dușmani ai acelei bunătăți și nu există nici cea mai mică șansă să fim mai buni mîine, și de aceea situația noastră este tot fără nădejde. Nu ne putem lipsi de ea [de bunătatea absolută] și nu putem conviețui cu ea. Dumnezeu este singura mîngîiere, dar El este și teroarea supremă: lucrul de care avem cea mai mare nevoie și lucrul de care vrem cel mai mult să ne ascundem. El este singurul nostru aliat posibil, dar noi ne-am făcut dușmanii Lui. Unii oameni vorbesc de parcă ar fi amuzant să întîlnească privirea bunătății absolute. Ei trebuie să se gîndească bine. Ei încă se mai joacă cu religia. Bunătatea este fie cea mai mare siguranță, fie cel mai mare pericol — în funcție de modul în care reacționezi față de ea. Și noi am reacționat în mod greșit.

În al treilea rînd: Cînd eu am ales să ajung la subiectul meu real pe calea aceasta ocolită, nu am încercat să vă trișez în vreun fel. Am avut un motiv cu totul diferit. Motivul meu este că creștinismul nu are nici un sens pînă cînd nu ești confruntat cu realitățile pe care le-am descris. Creștinismul le spune oamenilor să se căiască și le promite iertare. Prin urmare, el nu are să le spună nimic (din cîte știu eu) oamenilor care nu știu că au făcut ceva de care trebuie să se căiască și care nu simt că au nevoie de iertare. Abia după ce ți-ai dat seama că există o Lege Morală reală, că există o Forță în spatele legii și că tu ai călcat acea lege și te-ai făcut dușmanul acelei Forțe — abia atunci, nici măcar o clipă mai devreme, începe creștinismul să aibă sens. Cînd știi că ești bolnav, vei asculta de doctor. Cînd îți dai seama că poziția noastră este aproape disperată, abia atunci începi să înțelegi despre ce vorbesc creștinii. Ei oferă o explicație a modului îti care am ajuns în starea actuală de a urî bunătatea și, în același timp, de a o iubi. Ei oferă o explicație despre modul în care Dumnezeu poate să fie această gîndire impersonală îndărătul Legii Morale, și cu toate acestea să fie o Persoană. Ei îți spun cum cerințele acestei legi, pe care tu și eu nu le putem împlini, au fost împlinite în contul nostru, cum Dumnezeu însuși a devenit om ca să-l mîntuiască pe om de dezaprobarea lui Dumnezeu.

Este o poveste veche, și dacă vreți să o cunoașteți sînt sigur că veți consulta persoane care au mai multă autoritate decît mine să vorbească despre ea. Eu nu fac decît să le cer oamenilor să se confrunte cu faptele reale — să înțeleagă întrebările la care creștinismul pretinde că are un răspuns. Sînt niște realități înfricoșătoare. Aș vrea să pot spune ceva mai plăcut, dar trebuie să spun ceea ce cred că este adevărat. Desigur, sînt de acord că religia creștină, privită în perspectivă, este un lucru care aduce o mîngîiere negrăită. Dar ea nu începe cu mîngîierea; ea începe cu spaima pe care am descris-o și nu are nici un rost să încercăm să trecem la acea mîngîiere fără să trecem mai întîi prin spaimă. În religie, ca și în război și în orice altceva, mîngîierea este lucrul pe care nu-l poți obține căutîndu-l. Dacă cauți adevărul, s-ar putea să găsești mîngîiere în final; dacă urmărești mîngîierea, nu vei găsi nici mîngîiere și nici adevăr — la început vei avea numai vorbe goale și iluzii, iar la sfîrșit disperare. Cei mai mulți dintre noi au trecut de faza plină de iluzii în care ne aflăm înainte de război cu privire la politica internațională. Este vremea să facem același lucru cu religia.

4. Ce se ascunde în spatele legii?

Să rezumăm cele spuse pînă acum. În cazul pietrelor, pomilor și lucrurilor de felul acesta, ceea ce noi numim Legile Naturii ar putea să nu fie decît o figură de stil. Cînd spui că natura este guvernată de

anumite legi, aceasta poate să însemne doar că, în realitate, natura se comportă într-un anumit mod.

S-ar putea ca așa-numitele legi să nu fie ceva real — ceva mai presus și dincolo de faptele reale pe care le observăm. Dar în cazul Omului, am văzut că lucrurile nu stau așa. Legea Naturii Umane, sau Legea Binelui și Răului, trebuie să fie ceva mai presus și dincolo de faptele reale ale comportării umane. În cazul acesta, în afară de faptele reale mai există ceva — o lege reală pe care noi nu am inventat-o și de care ar trebui să ascultăm.

Aș vrea să ne gândim la ce ne spune aceasta cu privire la universul în care trăim. De când au fost oamenii în stare să gândească, ei s-au întrebat ce este de fapt universul acesta și cum a ajuns el să existe. Și, în linii foarte mari, au fost susținute două concepții.

Mai întîi, este așa-numita concepție materialistă. Oamenii care aderă la această concepție cred că materia și spațiul există prin sine, că au existat întotdeauna și nimeni nu știe de ce există. Ei cred că materia, comportîndu-se în anumite moduri fixe, s-a întîmplat, dintr-un capriciu, să producă fapte cum sîntem noi, fapte care sînt în stare să gândească. Cu o șansă de una într-o mie, ceva a lovit soarele nostru și l-a făcut să producă planetele; și printr-o altă șansă dintr-o mie, substanțele chimice necesare vieții și temperatura potrivită s-a întîmplat să existe pe una dintre aceste planete, și o parte a materiei de pe acest pămînt a devenit vie; apoi, printr-o foarte lungă serie de întîmplări, faptele vii s-au dezvoltat și au dat naștere la fapte cum sîntem noi.

Cealaltă concepție este cea religioasă. (Vezi nota de la sfîrșitul capitolului.) Potrivit acesteia, ceea ce se află în spatele acestui univers se aseamănă mai mult cu gîndirea decît cu orice alt lucru pe care-l cunoaștem noi. Cu alte cuvinte, este ceva conștient, ceva ce are niște scopuri și care preferă un lucru față de altul. Și potrivit acestei concepții, acel Ceva a creat universul, în parte pentru scopuri pe care nu le cunoaștem, dar în parte — cel puțin într-o oarecare măsură — pentru a produce fapte ca și sine — vreau să spun prin aceasta că asemănarea stă în principal în faptul că faptele create sînt înzestrate cu gîndire.

Să nu credeți că una dintre aceste concepții a fost susținută în urmă cu multă vreme și că cealaltă a înlocuit-o treptat. Pretutindeni unde au existat oameni care au gîndit, au apărut amîndouă concepțiile. Mai observați încă un lucru. Pe baza științei, în sensul obișnuit al cuvîntului, nu puteți afla care dintre concepții este corectă. Știința operează prin experimente. Ea urmărește modul în care se comportă lucrurile. Privită în perspectivă, orice afirmație științifică, oricît ar părea de complicată, se reduce la ceva de genul: „Am orientat telescopul spre o anumită parte a cerului la ora 2:20 a.m., în ziua de 15 ianuarie, și am observat următoarele lucruri...”; sau: „Am pus o anumită cantitate din substanța cutare într-un vas și am încălzit-o la temperatura cutare și a reacționat în felul următor”. Să nu credeți că spun ceva împotriva științei: Eu nu spun decît care este rolul științei. Cu cît este cineva mai înaintat în știință, cu atît mai mult (cred eu) va fi de acord cu mine că acesta este rolul științei — și este un rol foarte folositor și necesar.

Dar motivul pentru care ceva a ajuns să existe și dacă există ceva în spatele lucrurilor pe care le observă știința — ceva de o natură diferită — aceasta nu este o întrebare științifică. Dacă există „Ceva în spatele lucrurilor”, acest Ceva va trebui să rămîna cu totul necunoscut oamenilor sau va trebui să se facă pe sine cunoscut într-un mod oarecare. Afirmația că există un asemenea lucru și orice afirmație care contestă existența lui nu sînt afumații pe care să le poată face știința. Cei care fac asemenea afirmații sînt de obicei ziariștii și romancierii care au prins cîteva adevăruri răzlețe necoapte ale științei, din vreo carte.

La urma urmei, aceasta este o problemă de bun simț. Să presupunem că știința ar deveni cîndva atît de completă încît să cunoască fiecare lucru din întregul univers. Nu este oare limpede că întrebări de felul: „De ce există universul?”, „De ce funcționează în acest fel?”, „Are universul vreun sens?” ar rămîne tot

fără răspuns?

Ei bine, situația ar fi disperată dacă n-ar mai fi un lucru. Există un singur lucru și numai unul în întregul univers despre care știm mai mult decât am putut afla prin observații exterioare. Acel lucru unic este Omul. Noi nu numai că-i observăm pe oameni, noi sîntem oameni. În cazul acesta noi avem, ca să zicem așa, informații din interior; noi sîntem în centrul cunoașterii. Din pricina acestui fapt, noi știm că oamenii se află sub o lege morală, pe care nu ei au făcut-o, pe care nu o pot uita nici chiar atunci cînd încearcă și de care ei știu că trebuie să asculte.

Remarcați ideea următoare. Oricine care studiază Omul din afară, așa cum studiem electricitatea sau verzele, fără să cunoască limbajul nostru și, în consecință, fără să fie în stare să obțină informații de la noi, ci doar să observe ce am făcut, nu va găsi nici cea mai mică dovadă că noi avem această lege morală. Cum ar putea să găsească vreo dovadă? Căci observațiile lui i-ar arăta numai ceea ce am făcut noi, iar legea morală este cu privire la ce ar trebui să facem.

Pe baza aceluiași raționament, dacă ar exista ceva mai presus și dincolo de faptele observate în cazul pietrelor sau al fenomenelor naturale, noi, studiindu-le din exterior, nu am putea spera să descoperim vreodată acel ceva.

Problema, în cazul acestei întrebări, este următoarea: Noi vrem să știm dacă universul este din întâmplare ceea ce este sau dacă există în spatele lui o putere care îl face să fie ceea ce este. Întrucât acea putere, dacă există, nu ar fi unul dintre faptele observate, ci o realitate care le cauzează, ea nu poate fi descoperită printr-o simplă observare a faptelor.

Există numai un singur caz în care noi putem afla dacă există ceva mai mult decât ceea ce observăm: cazul nostru. În cazul nostru, noi descoperim că acel „ceva” există. Am putea formula lucrul acesta în alt fel. Dacă există o putere guvernantă în afara universului, ea nu ni se poate arăta ca unul dintre faptele din interiorul universului — după cum nici arhitectul unei case nu poate fi un perete, o scară sau un șemineu din casa aceea.

Singurul mod în care ne-am putea aștepta ca acel „ceva” să ni se arate ar fi înăuntrul nostru, ca o influență sau ca o comandă care încearcă să ne facă să ne comportăm într-un anumit fel. Și tocmai acesta este lucrul pe care-l descoperim în noi înșine. Oare nu ar trebui să ne ridice întrebări faptul acesta? În singurul caz în care poți aștepta să primești un răspuns, răspunsul se dovedește a fi „Da”. În celelalte cazuri, în care nu primești un răspuns, îți poți da seama de ce nu-l primești.

Să presupunem că cineva m-ar întreba, atunci cînd văd un om în uniformă albastră mergînd pe stradă și lăsînd mici pachetele de hîrtie la fiecare casă, de ce cred eu că ele conțin scrisori. Ar trebui să-i răspund: „Pentru că ori de câte ori el lasă un asemenea pachetel pentru mine, eu descopăr că pachetelul conține o scrisoare”. Dacă interlocutorul meu ar obiecta: „Dar tu nu ai văzut niciodată toate acele scrisori pe care crezi că le primesc ceilalți oameni”, ar trebui să-i spun: „Bineînțeles că nu le-am văzut și nici nu mă aștept să le văd, pentru că ele nu îmi sînt adresate mie. Eu pot deduce conținutul pachetelor pe care nu mi este permis să le deschid prin conținutul celor pe care mi se permite să le deschid”.

Lucrurile stau la fel și cu problema noastră. Singurul pachet pe care mi se permite să-l deschid este Omul. Cînd îl deschid, în special cînd deschid pachetul acelui om care sînt Eu însumi, descopăr că eu nu exist de capul meu, ci că sînt sub o lege; descopăr că cineva sau ceva vrea ca eu să mă comport într-un anumit fel. Bineînțeles, eu nu cred că dacă aș putea intra în interiorul unei pietre sau al unui pom aș descoperi exact același lucru, după cum nu cred că toți oamenii de pe stradă primesc aceleași scrisori pe care le primesc eu.

Ar trebui să mă aștept să descopăr, de exemplu, că piatra trebuie să se supună legii gravitației — că în timp ce expeditorul scrisorii mie îmi spune doar să ascult de legea naturii mele umane, El obligă piatra

să asculte de legile naturii ei de piatră. Dar ar trebui să mă aștept să descopăr că în ambele cazuri a existat, ca să zic așa, un expeditor, o Forță care este în spatele faptelor, un Regizor, un Ghid.

Să nu credeți că merg mai repede decât merg în realitate. Încă nu am ajuns la o sută de kilometri de Dumnezeu teologiei creștine. Singurul lucru pe care-l am pînă în prezent este Ceva care conduce universul și care apare în mine ca o lege care mă îndeamnă să fac binele și care mă face să mă simt răspunzător și stingherit atunci cînd fac răul. Cred că trebuie să presupunem că dintre toate lucrurile pe care le cunoaștem, acest „Ceva” se aseamănă cel mai bine cu gîndirea — pentru că, la urma urmei, singurul lucru pe care-l cunoaștem, în afara gîndirii, este materia, și este greu să-ți imaginezi că o fărîmă de materie dă instrucțiuni. Desigur, nu este necesar să fie ca și gîndirea, și cu atît mai puțin ca o persoană. În capitolul care urmează vom vedea clar că putem descoperi și alte lucruri despre acest Ceva.

Dar trebuie să vă spun un cuvînt de avertizare. În ultima sută de ani s-au spus multe cuvinte fără esență despre Dumnezeu. Intenția mea nu este să fac așa ceva. Puteți da la o parte orice de felul acela.

NOTA. Pentru a limita lungimea acestei secțiuni atunci cînd a fost radiodifuzată, am menționat numai concepția materialistă și concepția religioasă. Pentru a da o imagine completă ar trebui să menționez concepția intermediară numită filozofia Elanului Vital, sau Evoluționism Creator sau Evoluționism Emergent.

Cea mai inteligentă expunere a ei o avem în lucrările lui Bernard Shaw, dar cea mai profundă este în lucrările lui Bergson. Oamenii care au îmbrățișat această concepție susțin că micile variații prin care viața de pe această planetă a „evoluat” de la formele cele mai simple pînă la Om nu au avut loc la întîmplare, ci datorită „năzuinței” sau „scopurilor” date de Elanul Vital.

Cand oamenii spun aceasta, noi ar trebui săi întrebăm dacă prin Elanul Vital ei înțeleg ceva ce gîndește. Dacă ei cred că este ceva ce gîndește, atunci „gîndirea care aduce viața în ființă și care o duce la perfecțiune” este în realitate un Dumnezeu, și concepția lor este identică cu cea religioasă.

Dacă nu cred așa, atunci ce sens are să spună că ceva fără gîndire „năzuiește” sau are „scopuri”? Acesta mi se pare mie că este elementul fatal în concepția lor.

Un motiv pentru care mulți oameni găsesc că evoluționismul creator este atît de atrăgător este că le dă în mare măsură mîngîierea emoțională de a crede în Dumnezeu, dar fără vreuna dintre consecințele mai puțin plăcute. Cînd ți se pare potrivit, cînd soarele strălucește și cînd nu vrei să crezi că întregul univers este doar un dans mecanic al atomilor, este convenabil să poți să te gîndești la această mare Forță misterioasă care înaintează prin secole și care te poartă pe tine pe creasta valului.

Dacă, pe de altă parte, vrei să faci ceva dubios, Elanul Vital, fiind numai o forță oarbă, fără o morală sau o gîndire proprie, nu se va amesteca în viața ta așa cum o face acel Dumnezeu stingheritor despre care am învățat cînd eram copii. Elanul Vital este un fel de Dumnezeu îmblînzit. Poți să-1 pui în acțiune cînd vrei, dar el nu te va deranja. Obții astfel toate emoțiile plăcute ale religiei, fără nici un preț de plătit.

Este oare Elanul Vital cea mai mare realizare a fanteziei umane pe care a văzut-o lumea pînă acum?

3. Realitatea legii

Revin acum la ceea ce am spus la sfîrșitul primului capitol, cînd am afirmat că sînt două lucruri ciudate cu privire la rasa umană. Primul, că oamenii sînt obsedați de ideea unui anumit fel de comportare pe care ar trebui să o practice, ceva ce am putea numi purtare corectă, sau decență, sau moralitate, sau Legea Naturii. Al doilea lucru este că în realitate ei nu practică acest fel de comportament. Unii v-ați putea întrea de ce spun că lucrul acesta este ciudat. Poate că vi se pare că este lucrul cel mai firesc din

lume. În particular, poate că vă gândiți că sînt puțin prea aspru cu rasa umană. La urma urmei, ați putea spune, ceea ce eu numesc încălcarea Legii Binelui și Răului sau Legea Naturii, nu înseamnă decît că oamenii nu sînt perfecți. Și, în fond, de ce să aștept eu ca ei să fie perfecți? Răspunsul acesta ar fi corect, dacă ceea ce aș face eu ar fi să stabilesc exact cîtă vină avem în faptul că nu ne purtăm așa cum așteptăm de la alții să se poarte.

Dar slujba mea nu este nicidecum aceasta. În momentul de față, eu nu mă ocup de vinovăție; eu încerc să descopăr adevărul. Din punctul acesta de vedere, însăși ideea că ceva este imperfect, că nu este ce ar trebui să fie, are anumite consecințe.

Dacă iei o piatră sau un pom, ele sînt ceea ce sînt și se pare că nu are nici un sens să spui că ar fi trebuit să fie altfel. Desigur, ai putea spune că piatra are „o formă nepotrivită”, dacă vrei să o folosești pentru o grădină alpină, sau poți spune că pomul este un pom rău pentru că nu îți dă atîta umbră cît ai așteptat. Dar singurul lucru pe care-l spui prin aceste afirmații este că piatra sau pomul se întîmplă să nu fie potrivite pentru un scop oarecare al tău. Tu nu acuzi piatra sau pomul, decît poate în glumă, pentru că sînt așa cum sînt. Tu știi în realitate că, dată fiind vremea și pămîntul, pomul nu putea fi altfel. Ceea ce noi numim, din punctul nostru de vedere, un pom „rău”, este un pom care respectă legile naturii sale în aceeași măsură ca și un pom „bun”.

Ați observat ce rezultă din aceasta? Rezultă că ceea ce noi numim în mod obișnuit legile naturii — modul în care vremea acționează asupra unui copac, de exemplu — se poate să nu fie cu adevărat legi în sensul strict al cuvîntului, ci numai o figură de stil. Cînd spui că pietrele care cad se supun întotdeauna legii gravitației, oare nu este același lucru ca și cum ai spune că legea nu înseamnă decît „ceea ce fac pietrele întotdeauna”? Tu nu crezi de fapt că atunci cînd îi dai drumul unei pietre, aceasta își amintește dintr-o dată că se află sub porunca de a cădea la pămînt. Tu nu spui, de fapt, decît că piatra cade. Cu alte cuvinte, nu poți ști cu certitudine dacă există ceva mai presus și în afară de lucrurile însele, vreo lege cu privire la ce ar trebui să se întîmple, o lege care este distinctă de ceea ce se întîmplă de fapt. Legile naturii, așa cum sînt aplicate pietrelor și copacilor, s-ar putea să însemne doar „ceea ce face în realitate Natura”.

Dar dacă ne îndreptăm atenția spre Legea Naturii Umane, Legea Conduitei Decente, problema este cu totul diferită. Este clar că legea nu înseamnă „ceea ce fac de fapt oamenii”; așa cum am spus anterior, mulți oameni nu respectă deloc această lege, și nici un om nu o respectă în totalitate. Legea gravitației îți spune ce fac pietrele dacă le lași să cadă, dar Legea Naturii Umane îți spune ce ar trebui să facă oamenii și nu fac. Cu alte cuvinte, cînd ai de-a face cu oamenii, intervine ceva ce este mai presus și dincolo de faptele propriu-zise. Pe de-o parte ai faptele (modul în care se comportă oamenii) și mai ai altceva (modul în care ar trebui să se comporte ei). În restul universului, nu este nevoie de nimic altceva decît de fapte. Electronii și moleculele se comportă într-un anumit fel, și din acțiunea lor decurg anumite rezultate, și aceasta poate fi întreaga poveste. (Eu nu cred că aceasta este întreaga poveste, așa cum veți vedea mai tîrziu. Intenția mea a fost să spun că, pentru stadiul la care se găsește prezentarea mea pînă acum, aceasta poate să fie întreaga poveste.) Dar oamenii se comportă într-un anumit fel, și aceasta nu este întreaga poveste, pentru că noi știm tot timpul că ei ar trebui să se comporte într-un mod diferit.

Faptul acesta este atît de neobișnuit, încît sîntem tentați să încercăm să-l justificăm prin explicații. De exemplu, am putea încerca să spunem că atunci cînd afirmăm despre un om că nu ar trebui să se comporte așa cum o face, afirmația noastră are de fapt același înțeles ca și afirmația că piatra are o formă nepotrivită; adică, ceea ce face el se întîmplă să nu ne convină nouă. Lucrul acesta însă nu este adevărat. Un om care a ocupat locul de la geam în tren pentru că el a fost primul acolo și un om care sa strecurat în timp ce eu eram întors cu spatele și mi-a luat geanta, sînt amîndoi la fel de jenanți pentru mine. Dar eu îl acuz pe al doilea [pentru fapta lui] și nu îl acuz pe primul. Eu nu mă înfurii — poate cu excepția unui moment, pînă cînd îmi vin în fire — pe un om care îmi pune piedică din greșeală; în

schimb, mă înfurii pe un om care încearcă să-mi pună piedică, chiar și dacă nu reușește. Cu toate acestea, primul mi-a provocat o durere, în timp ce al doilea nu mi-a făcut nimic. Uneori comportarea pe care eu o numesc rea nu îmi este deloc neconvenabilă, ci dimpotrivă. În timp de război, fiecare parte poate găsi că este foarte folositor să aibă un trădător de partea cealaltă. Dar deși ei îl folosesc și îl plătesc, îl socotesc o lepădătură de om.

Prin urmare, nu poți spune că noi socotim comportarea altora decentă, pentru simplul motiv că este comportarea care se întâmplă să ne fie folositoare. Cît privește comportarea decentă a noastră înșine, cred că este foarte clar că nu înseamnă o comportare care ne aduce neapărat folos. Asemenea comportare înseamnă să te mulțumești cu treizeci de lei când ai fi putut să primești trei sute, să-ți faci cinstit temele de casă când ți-ar fi fost mai ușor să copiezi; să o lași în pace pe o fată când ți-ar fi plăcut să faci dragoste cu ea, să stai într-un loc periculos când ai fi putut să mergi într-un loc mai ferit, să-ți respecti promisiunile pe care ai prefera să nu le respecti și să spui adevărul chiar dacă te face să arăți ca un neghiob.

Unii spun că conduita decentă nu este ceea ce folosește fiecărei persoane individuale la un moment dat, ci ceea ce folosește rasei umane în ansamblul ei; și că, în consecință, nu este vorba de nici un mister. La urma urmei, oamenii au oarecare simț; ei își dau seama că nu poți avea siguranță sau fericire adevărată decât într-o societate în care fiecare este cinstit, și tocmai pentru că înțeleg lucrul acesta ei încearcă să se comporte decent. Acum, este perfect adevărat că siguranța și fericirea pot veni numai de la persoane, clase și națiuni care sînt cinstite, corecte și bune unele față de altele. Acesta este unul dintre adevărurile cele mai importante din lume. Dar el este inadecvat atunci când este vorba să explice de ce avem sentimente de un anumit fel cu privire la Bine și Rău. Dacă ne punem întrebarea: „De ce ar trebui să fiu eu altruist?” și răspundem: „Pentru că este bine pentru societate”, am putea întreba din nou: „De ce să-mi pese mie de ce este bine pentru societate, cu excepția cazului când se întâmplă să-mi fie mie de folos?” și atunci ar trebui să spui: „Pentru că trebuie să fii altruist” — răspuns care ne aduce din nou de unde am plecat. Ceea ce spui este adevărat, dar nu înaintezi nici un pas.

Dacă ar întreba cineva ce rost are să joci fotbal, nu ar fi de mare folos să răspunzi: „Ca să înscrii goluri”, pentru că încercarea de a înscrie goluri este jocul însuși, nu motivul jocului, și în felul acesta nu ai face decât să spui că fotbalul este fotbal — lucru care este adevărat, dar care nu are nici o valoare. De asemenea, dacă te întreabă cineva ce rost are să te porți decent, nu are rost să răspunzi: „Pentru a fi de folos societății”, pentru că încercarea de a fi de folos societății, cu alte cuvinte, încercarea de a fi altruist (pentru că „societate” nu înseamnă de fapt altceva decât „alți oameni”), este unul dintre lucrurile din care constă comportarea decentă; ceea ce spui de fapt este că o comportare decentă este o comportare decentă. Ai spune la fel de mult ca și dacă te-ai fi oprit la afirmația: „Oamenii ar trebui să fie altruști”.

Vreau să mă opresc aici. Oamenii ar trebui să fie altruști, ar trebui să fie corecți. Nu că oamenii sînt altruști, nici că lor le place să fie altruști, ci că ei ar trebui să fie așa. Legea Morală sau Legea Naturii Umane nu este o simplă constatare cu privire la comportarea umană, după cum Legea gravitației este, sau poate fi, o simplă constatare despre modul în care se comportă obiectele grele. Pe de altă parte, nu este o simplă născocire, pentru că noi nu ne putem debarasa de ea, și majoritatea lucrurilor pe care le spunem și pe care le gîndim despre oameni s-ar reduce la nonsens dacă am face așa. Nu este o simplă afirmație despre modul în care ar trebui să se comporte oamenii așa încît să ne convină nouă, deoarece comportarea pe care o numim rea sau incorectă nu este exact aceeași cu comportarea pe care o găsim neconvenabilă, ba poate fi chiar contrariul ei.

În consecință, această Regulă a Binelui și Răului sau Legea Naturii Umane, sau oricum am numi-o, trebuie să fie într-un fel oarecare o realitate — un lucru care există cu adevărat, nu unul născocit de noi înșine. Cu toate acestea, nu este un fapt în sensul obișnuit al cuvîntului, în același sens în care comportarea noastră reală este un fapt. Se pare că va trebui să recunoaștem că există mai multe feluri de

realități, că, în cazul acesta particular, există ceva mai presus și dincolo de faptele obișnuite din comportarea oamenilor, ceva ce este totuși foarte real — o lege reală, pe care nu a elaborat-o nici unul dintre noi, dar care descoperim că ne este impusă.

2. Cîteva obiecții

Dacă cele expuse anterior constituie temelia, ar fi bine să mă opresc ca să consolidez temelia înainte de a trece mai departe. Cîteva dintre scrisorile pe care le-am primit arată că multor oameni le este greu să înțeleagă ce este de fapt această Lege a Naturii Umane, sau Lege Morală sau Regulă a Comportării Decente.

De exemplu, cineva mi-a scris: „Ceea ce numiți Lege Morală nu este oare pur și simplu instinctul nostru de turmă, care s-a dezvoltat la fel ca și toate celelalte instincte ale noastre?” Eu nu contest că noi avem un instinct de turmă, dar nu aceasta înțeleg eu prin Lege Morală. Noi toți știm ce înseamnă să fii împins de instinct — de instinctul de dragoste maternă, de instinctul sexual sau de instinctul de hrănire. Înseamnă că simți o nevoie sau o dorință puternică de a acționa într-un anumit mod! Și, desigur, uneori noi simțim o asemenea dorință să ajutăm pe altcineva: nu încapă îndoială că dorința aceea este datorată instinctului de turmă. Dar a simți dorința de a ajuta este un lucru cu totul diferit de a avea sentimentul că ar trebui să acorzi ajutor, fie că vrei, fie că nu vrei.

Să presupunem că auzi un strigăt după ajutor de la un om aflat în pericol. Probabil că vei simți două dorințe — una este dorința de a da ajutor (datorită instinctului tău de turmă), cealaltă este dorința de a te feri de pericol (datorită instinctului de conservare). Dar vei descoperi în sinea ta, în afară de aceste două impulsuri, un al treilea lucru care îți spune că ar trebui să urmezi impulsul de a ajuta și că ar trebui să suprimi impulsul de a fugi. Acum, lucrul acesta care judecă între cele două instincte și decide care dintre ele să fie încurajat, nu poate fi unul dintre ele. Este ca și cum ai spune că partitura muzicală care îți spune, la un moment dat, să cînti la pian o anumită notă și nu alta, este ea însăși una dintre notele claviaturii. Legea Morală ne spune melodia pe care trebuie să o cîntăm: instinctele noastre sînt doar claviatura.

O altă modalitate de a vedea că Legea Morală nu este doar unul dintre instinctele noastre este următoarea: Dacă două instincte sînt în conflict, și în gîndirea creaturii nu există nimic altceva decît cele două instincte, este evident că instinctul cel mai puternic trebuie să învingă. Dar în acele momente cînd sîntem foarte conștienți de Legea Morală, ea pare să ne spună de obicei să luăm partea celui mai slab dintre cele două impulsuri. Probabil că vrei să fii în siguranță mai mult decît vrei să ajuți pe un om care se îneacă: dar Legea Morală îți spune să-l ajuți cu toate acestea. Deseori ea ne spune să încercăm să facem impulsul bun mai puternic decît este el în mod natural. Vreau să spun că deseori noi considerăm că este de datoria noastră să stimulăm instinctul de turmă, prin trezirea imaginației, prin stîrnirea milei și așa mai departe, ca să adunăm energie suficientă pentru a face lucrul potrivit. Dar este evident că noi nu acționăm din instinct atunci cînd ne propunem să întărim mai mult un anumit instinct. Lucrul care îți spune: „Instinctul tău de turmă este adormit. Trezește-l”, nu poate fi însuși instinctul de turmă. Lucrul care îți spune care notă de la pian trebuie să fie cîntată mai tare nu poate fi nota însăși.

Iată un al treilea mod de a privi problema. Dacă Legea Morală ar fi unul dintre instinctele noastre, ar trebui să putem găsi înăuntrul nostru un instinct care să fi fost întotdeauna „bun”, în terminologia noastră, întotdeauna în armonie cu regula conduitei corecte. Dar nu poți găsi un asemenea impuls. Nu există nici un impuls pe care Legea Morală să nu ne spună să-l suprimăm la un moment dat și nici un impuls pe care să nu ne spună uneori să-l încurajăm. Este greșit să credem că unele impulsuri ale noastre — să zicem, dragostea maternă sau patriotismul — sînt bune, în timp ce altele, cum sînt instinctul sexual sau instinctul de luptă, sînt rele. Ce vrem să spunem este că ocaziile în care este nevoie ca instinctul de luptă și instinctul sexual să fie înfrîinate sînt mai frecvente decît ocaziile care impun

înfrînarea dragostei materne sau a patriotismului. Dar există situații în care este de datoria unui bărbat căsătorit să încurajeze impulsul său sexual și există situații când este de datoria soldatului să încurajeze instinctul său de luptă. Există de asemenea ocazii în care dragostea mamei pentru copiii ei sau dragostea cuiva pentru țara lui trebuie să fie suprimate, pentru a nu duce la nedreptate față de copiii altor oameni sau față de alte țări. În sensul strict al cuvântului, nu există impulsuri bune și impulsuri rele.

Gîndiți-vă din nou la un pian. El nu are două feluri de note: note „corecte” și note „greșite”. Fiecare notă este corectă la un moment dat și este greșită la un altul. Legea Morală nu este doar un instinct oarecare dintr-un set de instincte: ea este ceva ce construiește un fel de melodie (melodia pe care o numim bunătate sau conduită corectă) prin direcționarea instinctelor.

Pentru că veni vorba, ideea aceasta are consecințe practice importante. Cel mai periculos lucru pe care-l poți face este să iei unul dintre impulsurile firii tale și să faci din el lucrul pe care să-l urmezi cu orice preț. Nu există nici un impuls care să nu ne transforme în demoni dacă îl luăm ca ghid absolut. Ai putea crede că dragostea de oameni în general ar face excepție, dar nu face. Dacă lași la o parte dreptatea, te vei trezi că încâlcești acorduri și falsifici dovezile la judecată „de dragul omenirii”, și că în cele din urmă devii un om crud și viclean.

Alții mi-au scris spunînd: „Ceea ce numiți Lege Morală nu este oare doar o convenție socială, ceva ce este pus în noi prin educație?” Cred că lucrurile au fost înțelese greșit în privința aceasta. Oamenii care pun această întrebare de obicei socotesc de la sine înțeles că dacă noi am învățat un lucru de la părinți sau de la învățători, lucrul acela trebuie să fie doar o invenție omenească. Bineînțeles că lucrurile nu stau așa. Noi toți am învățat la școală tabla înmulțirii. Un copil care a crescut singur pe o insulă pustie nu ar ști-o. Dar oare rezultă din aceasta că tabla înmulțirii este o simplă convenție umană, ceva ce oamenii au născocit pentru ei înșiși și care ar fi putut fi altfel dacă ei ar fi vrut așa? Eu sînt cu totul de acord când spuneți că noi învățăm Regula Conduitei Decente de la părinți și învățători, de la prieteni și din cărți, la fel cum învățăm orice alt lucru. Unele lucruri pe care le învățăm sînt simple convenții care ar fi putut fi diferite — [în Anglia] noi învățăm să conducem pe partea stingă a străzii, dar s-ar fi putut la fel de bine ca regula să fie să conducem pe partea dreaptă — dar alte lucruri, cum este matematica, sînt adevăruri reale. Problema care se pune este în care categorie se încadrează Legea Naturii Umane.

Există două motive ca să spunem că ea aparține aceleiași categorii cu matematica. Primul este că, așa cum am spus în primul capitol, deși există diferențe între ideile morale dintr-o țară sau o epocă și cele din altă țară sau altă epocă, diferențele nu sînt de fapt foarte mari — nu sînt așa de mari cum își închipuie cei mai mulți oameni — și poți recunoaște în toate aceleași lege, în timp ce în cazul unor simple convenții, cum este partea drumului pe care se circulă sau felul de îmbrăcăminte al oamenilor, diferențele pot fi oricît de mari. Celălalt motiv este următorul: Cînd te gîndești la diferențele dintre moralitatea unui popor și a altuia, crezi că moralitatea unui popor este mai bună sau mai rea decît a altuia?

Schimbările făcute au fost oare îmbunătățiri? Dacă nu au fost, atunci nu poate exista progres moral. Progres nu înseamnă doar schimbare, ci schimbare în mai bine. Dacă nici un set de idei morale nu ar fi mai adevărat sau mai bun decît toate celelalte, nu ar avea nici un sens să preferăm moralitatea lumii civilizate față de moralitatea lumii necivilizate, sau moralitatea creștină față de moralitatea nazistă. În realitate însă noi toți credem că anumite învățături morale sînt mai bune decît altele. Noi credem că unii oameni care au încercat să schimbe ideile morale ale epocii lor au fost ceea ce noi numim reformatori sau pionieri — oameni care au înțeles moralitatea mai bine decît semenii lor.

Foarte bine. Momentul în care spui că un set de idei morale poate fi mai bun decît altul, de fapt tu le evaluezi pe amîndouă prin prisma unui standard și spui că unul dintre ele se conformează în mai mare

măsură standardului decât celălalt. Dar standardul care le măsoară și le compară pe amîndouă este ceva diferit de oricare din aceste două seturi de idei. De fapt, tu le compari pe amîndouă cu o Moralitate Reală, admițînd că există un Bine real, independent de ce cred oamenii, și că ideile unor oameni se apropie mai mult de ale altora de Binele real. Putem spune lucrul acesta și în alt fel. Dacă ideile tale morale pot fi mai adevărate, iar cele ale naziștilor pot fi mai puțin adevărate, trebuie să existe ceva — o Moralitate Reală — prin raportare la care ele să fie adevărate. Motivul pentru care ideea ta despre New York poate fi mai mult sau mai puțin adevărată decât a mea este că New York-ul este un loc real, care există în mod independent de ce crede vreunul dintre noi.

Dacă atunci cînd fiecare dintre noi spune „New York”, fiecare se referă numai la „orașul pe care mi-l imaginez în ghidul meu”, cum s-ar putea ca ideile cuiva să fie mai adevărate decât ale altcuiva? Nu s-ar putea lua în discuție adevărul sau falsitatea lor. În același fel, dacă Regula Conduitei Decente ar însemna doar „ceea ce se întîmplă să aprobe o națiune oarecare”, nu ar avea nici un sens să spunem că o națiune ar fi mai corectă decât alta în lucrurile pe care le aprobă; nu ar avea nici un sens să spunem că lumea ar putea să devină mai bună sau mai rea din punct de vedere moral.

Concluzia pe care vreau să o trag aici este că, deși diferențele între ideile popoarelor cu privire la Conduita Decentă te fac deseori să suspectezi că nu există nici o Lege a Conduitei, lege care să fie naturală și reală, totuși lucrurile la care ne gîndim noi în legătură cu aceste diferențe dovedesc exact contrariul.

Mai este un lucru pe care vreau să-l spun înainte de a încheia. Am întîlnit oameni care exagerează diferențele, deoarece ei nu fac distincție între diferențele de crez cu privire la faptele reale. De pildă, cineva mi-a spus: „În urmă cu trei sute de ani, oamenii din Anglia omorau vrăjitoarele. Poți tu spune că aceasta era Regula Naturii Umane sau Legea Conduitei Corecte?” Trebuie remarcat că motivul pentru care noi nu executăm vrăjitoarele este că noi nu credem că există vrăjitoare. Dacă am crede — dacă am crede cu adevărat că există asemenea oameni, care s-au vîndut diavolului și au primit în schimb puteri supranaturale de la el, și dacă ei ar folosi aceste puteri ca să-i omoare pe semenii lor, ca să-i înnebunească sau ca să aducă vreme rea, este cert că toți am fi de acord că dacă merită cineva pedeapsa cu moartea, atunci aceia sînt tocmai acești colaboraționiști mizerabili.

Nu este nici o diferență de principiu moral aici: diferența este doar cu privire la realitate. Putem să considerăm că este un mare avans în cunoaștere să nu mai credem în vrăjitoare; dar nu este nici un avans moral dacă nu le executăm atunci cînd nu credem că există. Nu se spune despre cineva că este omenos pentru că nu mai pune curse pentru șoareci, dacă el face lucrul acesta pentru că el crede că nu mai sînt șoareci în casă.

1. Legea Naturii Umane

Oricine a auzit oameni certîndu-se. Uneori cearta lor pare nostimă, iar alteori pare de-a dreptul neplăcută; dar oricum ar părea, eu cred că putem învăța un lucru foarte important dacă ascultăm la lucrurile pe care le spun ei. Ei spun ceva de genul: „Cum ți-ar place dacă ți-ar face ție cineva lucrul acesta?” — „E locul meu; eu am fost primul aici” — „Dă-i pace; nu-ți face nici un rău” — „De ce să începi tocmai tu?” — „Dă-mi o felie din portocala la. Eu ți-am dat dintr-a mea” — „Haide, doar mi-ai promis”. Oamenii spun lucruri de felul acesta în fiecare zi, oameni învățați sau neînvățați, copii sau oameni mari.

Ceea ce mă interesează pe mine în toate aceste remarci este că omul care le face nu spune doar că întîmplător purtarea celeilalte persoane nu-i este pe plac. El face apel la un standard de conduită care se așteaptă să fie cunoscut de cealaltă persoană. Eoarte rareori se întîmplă ca persoana cealaltă să răspundă: „Ia mai lasă-mă-n pace cu standardul tău!” Aproape întotdeauna ea încearcă să arate că ceea ce a făcut nu încalcă de fapt standardul sau că, dacă o face, există o scuză specială. Ea pretinde că în

cazul acesta aparte există un motiv special pentru care persoana care a ocupat cea dintâi locul ar trebui să-l cedeze, sau că lucrurile au fost diferite atunci când a primit o felie de portocală, sau că s-a întâmplat ceva care o împiedică să-și respecte promisiunea.

S-ar părea, de fapt, că amîndouă părțile au avut în gînd o Lege sau o Regulă oarecare cu privire la corectitudine, la conduita decentă, la moralitate sau la orice altceva ai vrea să spui, o Lege cu privire la care ei sînt de acord. Și într-adevăr, ei sînt de acord cu privire la ea. Dacă nu ar fi așa, ar putea, desigur, să se lupte ca animalele, dar nu s-ar putea certa, în sensul uman al cuvîntului. Cearta este o încercare de a arăta că persoana cealaltă greșește. Nu ar avea nici un sens să încerci să faci acest lucru, dacă cele două părți nu ar avea o oarecare înțelegere cu privire la ce este Binele și Răul; tot așa, nu ar avea sens să spui că un jucător de fotbal a comis fault, dacă nu ar exista o înțelegere oarecare cu privire la regulile jocului de fotbal.

Această Lege sau Regulă despre Bine și Rău a fost numită mai demult Legea Naturii. În zilele noastre, cînd vorbim despre „legile naturii”, ne referim de obicei la legi cum sînt gravitația, ereditatea sau legile chimiei.

Dar cînd gînditorii din vechime au numit Legea Binelui și Răului „Legea Naturii”, ei au înțeles prin aceasta „Legea Naturii Umane”. Ideea era că, după cum toate corpurile sînt guvernate de legea gravitației și după cum toate organismele sînt guvernate de legi biologice, tot așa creatura numită om își are legea ei— cu deosebirea că un corp [fizic] nu poate alege dacă să asculte sau nu de legea gravitației, în timp ce omul poate alege dacă să asculte sau nu de Legea Naturii Umane.

Putem formula ideea aceasta într-un alt mod. Orice om este supus în orice clipă la acțiunea cîtorva seturi de legi, dar există numai o singură lege pe care are libertatea să nu o respecte. Ca și corp [fizic], el este supus gravitației și nu o poate încălca; dacă îi dai drumul în aer, fără să-l susții într-un fel oarecare, el nu are mai multă libertate decît o piatră în ceea ce privește căderea. Ca organism, el este supus diferitelor legi biologice pe care nu le poate încălca, întocmai cum nici animalele nu le pot încălca. Cu alte cuvinte, el nu poate încălca acele legi care îi sînt comune lui și altor lucruri; dar legea care este specifică naturii sale umane, legea pe care nu o are în comun cu animalele, cu plantele sau cu lucrurile neînsuflite, este cea pe care o poate încălca dacă alege să o facă.

Legea aceasta a fost numită Legea Naturii, deoarece oamenii au crezut că fiecare o cunoaște prin însăși natura sa și că nu are nevoie să fie învățat. Desigur, ei nu au vrut să spună prin aceasta că nu s-ar putea să găsești ici și colo cîte un individ bizar care să nu o cunoască, la fel cum găsești cîteva oameni care nu pot distinge culorile sau care nu au ureche muzicală. Dar luînd rasa umană în întregime, ei credeau că ideea umană de comportare decentă era de la sine înțeleasă de oricine. Și eu cred că ei aveau dreptate. Dacă nu ar fi avut dreptate, atunci toate lucrurile pe care le-am spus noi despre război ar fi absurde. Ce sens ar fi avut să spunem că dușmanul greșește, dacă Binele nu este un lucru real pe care, în adîncul ființei lor, naștii îl cunoșteau la fel de bine ca și noi și ar fi trebuit să-l pună în aplicare? Dacă ei nu ar fi avut idee despre ce înțelegem noi prin bine, atunci, puteam să ne luptăm, clar nu puteam săi învinovățim pentru aceasta, la fel cum nu-i puteam învinovăți pentru culoarea părului lor.

Cunosc cîteva oameni care susțin că ideea Legii Naturii sau a comportării decente, cunoscută de toți oamenii, este nefondată, deoarece diferite civilizații și diferite epoci au avut principii morale diferite.

Dar afirmația aceasta nu este adevărată. Au existat diferențe între principiile lor morale, dar acestea nu au fost niciodată diferențe totale. Dacă cineva va face efortul să compare învățăturile morale ale, să zicem, egiptenilor, babilonienilor, hindușilor, chinezilor, grecilor și romanilor din antichitate, ceea ce-l va izbi va fi asemănarea dintre ele și asemănarea tuturor cu învățătura noastră morală. Cîteva dovezi în sensul acesta le-am adunat într-o anexă la o altă carte intitulată *The Abolition of Man* (Abolirea omului); dar pentru scopul nostru prezent este suficient să-l întreb pe cititor ce crede el că înseamnă o

moralitate totalmente diferită. Imaginați-vă o țară în care oamenii ar fi admirați pentru că fug de pe câmpul de luptă, sau în care cineva s-ar simți mândru dacă i-ar înșela pe toți oamenii care au fost buni cu el. Ați putea la fel de ușor să vă imaginați o țară în care doi și cu doi fac cinci. Oamenii s-au deosebit întotdeauna în concepția lor cu privire la persoanele față de care trebuie să fii altruist — dacă numai față de familia la, sau față de compatrioții tăi, sau față de toți oamenii. Dar oamenii au fost întotdeauna de acord că omul nu trebuie să fie egoist. Egoismul nu a fost admirat niciodată. Oamenii au avut păreri diferite cu privire la numărul de neveste pe care trebuie să le aibă, dacă să fie una sau patru. Dar ei au fost de acord întotdeauna că nu trebuie să fie permis ca să iei pur și simplu pe orice femeie care îți place.

Dar lucrul cel mai remarcabil este următorul. Ori de câte ori vei găsi un om care spune că el nu crede într-un Bine și Rău real, vei descoperi că-și va retrage afirmația o clipă mai târziu. El poate să-și încalce promisiunea pe care ți-a făcut-o, dar dacă tu încerci să încâlci o promisiune pe care i-ai făcut-o, înainte ca să poți spune tu un cuvânt, el va protesta: „Nu e bine ce faci”. O națiune poate spune că tratatele sînt lipsite de valoare; dar apoi, în clipa următoare, își va dezminți afirmația spunînd că un anumit tratat pe care a vrut să-1 încalce a fost nedrept. Dacă tratatele nu au nici o valoare și dacă nu există Bine și Rău — cu alte cuvinte, dacă nu există o Lege a Naturii — care este diferența între un tratat drept și un tratat nedrept? Oare nu s-au dat ei singuri de gol și nu au arătat că, orice ar spune, ei au cunoștință de Legea Naturii, la fel ca toți ceilalți oameni?

S-ar părea deci că sîntem obligați să credem într-un Bine și un Rău real. Oamenii pot greși uneori cu privire la Bine și Rău, la fel cum uneori își greșesc socotelile; dar Binele și Răul nu sînt o chestiune de gust sau de opinie mai mult decît este tabla înmulțirii. Dacă sîntem cu toții de acord în privința aceasta, voi trece la punctul următor, care este acesta: Nici unul dintre noi nu respectă în totul Legea Naturii. Dacă sînt excepții printre cititori, îmi cer scuze. În cazul acesta, ar face mai bine să citească altceva, deoarece pe ei nu-i privește nimic: din ceea ce voi spune. Și acum, revenind la ființele umane de rînd care au rămas:

Sper că nu veți înțelege greșit ceea ce urmează să spun. Eu nu predic, și Dumnezeu știe că eu nu pretind că sînt mai bun decît alții. Eu încerc doar să atrag atenția asupra unui fapt; faptul că în anul acesta sau în luna aceasta sau, mai probabil, chiar în ziua aceasta, noi înșine nu am pus în practică felul de comportare pe care îl așteptăm de la alții. Se poate să găsim tot felul de scuze. Împrejurarea aceea în care ai fost foarte nedrept cu copiii a fost cînd erai foarte obosit. Afacerea aceea bănească puțin dubioasă — cea pe care aproape ai uitat-o — a venit atunci cînd erai la strîmtoare. Și ce ai promis că vei face pentru X.Y. și nu ai făcut — ei bine, nici măcar nu ai fi promis dacă ai fi știut cît de îngrozitor de ocupat aveai să fii. În ceea ce privește purtarea ta față de soția ta (sau soțul tău) sau sora ta (sau fratele tău), dacă aș ști cît de enervanți pot fi, nu m-aș mira — și, în fond, cine sînt eu? Și eu sînt la fel.

Cu alte cuvinte, eu nu reușesc să respect. în totul Legea Naturii, și în momentul cînd cineva îmi spune că nu o respect, începe să se nască în mintea mea un șirag de scuze mai lung decît mîna ta. Problema care se pune în momentul acela nu este dacă acelea sînt niște scuze bune. Adevărul este că ele nu sînt decît o dovadă în plus cît de profund credem noi în Legea Naturii, fie că ne place, fie că nu ne place. Dacă noi nu credem în comportarea decentă, de ce sîntem atît de nerăbdători să ne scuzăm cînd nu ne-am comportat decent? Adevărul este că noi credem în decență atît de mult — avem sentimentul că Stăpînirea Legii ne apasă — încît nu putem suporta (aptul că o încalcăm și, în consecință, încercăm să dăm vina pe altceva. Observați că numai pentru purtările noastre rele găsim toate aceste explicații. Numai stările de nervozitate le punem pe seama oboselii, a îngrijorării sau a foamei; pentru stările pozitive ne asumăm noi înșine meritul.

Acestea deci sînt cele două lucruri pe care am vrut să le spun. Mai întîi, că ființele umane, de

pretutindeni de pe pământ, au această idee ciudată că trebuie să se comporte într-un anumit fel și nu se pot debarasa de ea. În al doilea rând, ei nu se comportă așa cum ar trebui. Ei cunosc Legea Naturii, dar o încalcă. Aceste două fapte sînt de importanță fundamentală pentru orice sistem de gîndire clar cu privire la noi înșine și la universul în care trăim.